

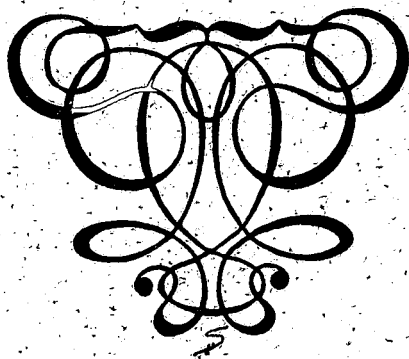
STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

FÖR

POLITIK · STATISTIK · EKONOMI

NY FÖLJD UTGIVEN AV

FAHLBECKSKA STIFTELSEN

INNEHÅLL

Johan Skytte och den Skytteanska professuren. Ett trehundra-årsminne. Av *Rudolf Kjellén*. Bilaga: Professores Skyttiani. — Striden om arbetslöshetspolitiken i Sverige. Av *Sven Skogh*. — Översikter och meddelanden: I. Politik: Konstitutionella frågor vid 1922 års riksdag. Kommunalförfattningsfrågor vid 1922 års riksdag. Av *J. E. Nilsson*. — Omläggning av fattigvårdsstatistiken. Av *Ernst Höjer*. — Ratifikationsproceduren vid de internationella arbetskonventionernas antagande. Av *Östen Undén*. — II. Statistik och ekonomi: Översikt av nyutkommen svensk nationalekonomisk litteratur 1919—1921 (forts.). Av *E. Sommarin*. — Litteraturgranskningar: C. A. Reuterskiöld, Föreläsningar i svensk stats- och förvaltningsrätt. Anm. av *Nils Söderqvist*.

ÅRG. 25

OKTOBER 1922

HÄFT. 4

LUND — STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTS EXPEDITION — LUND
DISTRIBUTÖR: C. W. K. GLEERUP

Lösnummer av detta häfte kostar kr. 3:50.

PRENUMERATIONSANMÄLAN.

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT har från och med år 1919 övergått till ny ledning. Den Fahlbeckska stiftelsen, grundad genom den förutvarande utgivarens storartade gåva vid Lunds Universitets 250-års-jubileum, har i överensstämmelse med gåvobrevet övertagit Statsvetenskaplig Tidskrift för politik, statistik och ekonomi under denna samma titel, med tillägget Ny följd.

Tidskriftens syfte och allmänna uppställning är densamma som tidigare. Den kommer sålunda att liksom förut innehålla dels vetenskapliga uppsatser i politik — ordet taget i sin äldre och mera omfattande bemärkelse — statistik och ekonomi, dels en avdelning översikter och meddelanden, avseende att hålla läsaren å jour med vad som händer och skrives å hithörande områden, dels slutligen mera ingående granskningar av utkommande, framför allt svensk, men jämväl annan nordisk samt utländsk statsvetenskaplig litteratur.

Tidskriften vill, framgent som hittills, utan att sluta sig till något parti och utan att göra sig solidarisk med de åsikter, som i dess spalter kunna komma till uttryck, söka uppnå största möjliga objektivitet, omväxling och gedigenhet i innehållet. Den vill framträda som ett organ för vetenskaplig orientering och diskussion i de ämnen, vilka falla inom dess ovan angivna ram.

Tidskriftens redaktion handhaves, under överinseende av Fahlbeckska stiftelsens kollegium, närmast av undertecknad MALMGREN såsom kollegiets redaktionssekreterare och tidskriftens ansvarige utgivare, under medverkan av undertecknad SOMMARIN (nationalekonomi) och docenten SVEN WICKSELL (statistik).

Tidskriften utkommer som hittills i 5 häften om året, omfattande tillsammans minst 20 ark. Prenumerationspriset är 10 kr. pr år. Lösa häften säljas i mån av tillgång till ett pris av c:a 75 öre pr ark.

Prenumeration kan ske antingen genom postverket eller direkt hos »Redaktionen av Statsvetenskaplig Tidskrift, Lund».

Eftertryck av tidskriftens artiklar och övriga innehåll utan angivande av källan förbjudes.

Lund i maj 1922.

Sigfrid Wallengren.
Professor i statskunskap
och statistik.

Robert Malmgren.
Professor i stats-, förvaltnings-,
kyrko- och folkrätt.

Emil Sommarin.
Professor i nationalekonomi
och finansrätt.

Lauritz Weibull.
Professor i historia.

Martin P:n Nilsson.
Professor i klassisk fornkun-
skap och antikens historia.

Av Skrifter utgivna av Fahlbeckska Stiftelsen har utkommit:

- I. SVEN HELANDER: Marx och Hegel. En kritisk studie över socialdemokratisk världsåskådning. 1920. Pris 4 kronor.
- II. CURT WEIBULL: Lübeck och Skånemarknaden. Studier i Lübecks pundtullsböcker och pundtullskvittor 1368—1369 och 1398—1400. 1922. Pris kr. 3: 50.

JOHAN SKYTTE OCH DEN SKYTTEANSKA PROFESSUREN.

ETT TREHUNDRAÅRSMINNE.

AV

PROFESSOR RUDOLF KJELLÉN.¹

Den Skytteanska professuren är den förste kanslerns morgongåva till Uppsala universitet. Omedelbart föregången av en genomgripande universitetsreform och bibliotekets grundläggning, omedelbart efterföljd av den stora kungliga donationen och de första »konstitutionerna», hör Johan Skyttes stiftelse 1622 med i själva upptakten till ett tidevarv av akademisk högblostring; och inom densamma brusar det av den anda, som snart skulle föra hela nationen in i dess storhetstid.

Det andliga inslaget i denna tid är oss numera lika främmande som det politiska, varmed det självfallet står i oupplöslig förening. Vad vi beteckna som fri forskning, fattas i diagnosen. Traditionen satt ännu i orubbat bo även i de högsta bildningsanstalterna. Det är *dogmatismens* tid med tillhörande skolastik, för vilken de klassiska författarna alltjämt voro de enda rätta mönstren. Nyss hade visserligen blåst upp en annan vind, förbunden med PETRUS RAMUS' namn, och fläktar därav hade nått även våra stränder: en reaktion i förnuftets namn mot tidens sterila konventionalism, därtill en förenklad

---

¹ Föredrag vid minnesfesten i Uppsala universitets aula den 30 sept. 1922, här något utvidgat. — Professorens historia är i sammanhang tecknad av SCHÜCK i Inbjudningsskrift 1916. De förnämsta källorna innehållas i institutionens eget arkiv, som finnes i Skytteanum. En guldgruva för alla undersökningar av detta slag är ANNERSTEDTS samling av anteckningar och avskrifter till Uppsala universitets historia, vilken med stort tillmötesgående ställts till förf:s förfogande.

lärometod¹. Men även »ramismen» hamnade så gott som genast i dogmatik: i striden mellan biskop Paulinus och Jonas Magni, som nyss upprört de svenska bildningscirklarna, var det förvisso icke ramisten som representerade den friare tanken. Så var även universitetet mindre en fri akademi i vår mening än en ren läroanstalt, underställt statens reglering i alla stycken, men i andan bundet av traditionen och kyrkan. En gång av kyrkan skapat och nyss av henne återupprättat, levde det allttjämt i kyrkans skugga. Den sedvanliga befordringsgången från filosofisk till teologisk fakultet vittnar i sin mån om kyrkans supremati i den andliga odlingen. Ingen konflikt mellan tro och vetande oroade ännu på allvar själarna. Sålunda fanns icke heller mellan vetenskap och liv någon klyfta. Över hela tidevarvet stod en stark *stil*, ty det visste på vem det trodde.

Söka vi på åminnesdagen ett intryck av den borgerliga atmosfär, i vilken den Skytteanska professuren såg dagen, så skola vi i förstone stötas tillbaka av mångt och mycket som rör sig på ytan. Om tidens gestalter äro storvulna, så äro de ofta också grovhuggna, med styva sinnen och råa seder. »*Odiu[m] academicu[m]*» firar i 1600-talets begynnelse stora och sorgliga triumfer, särskilt i de riksbekanta Messeniska skandalerna. Det kunde t. o. m. hända, att en professorska å sin mans vägnar infann sig i konsistorium för att, som det heter, »bruka en önyttig mun». Då kan man förstå huru det levdes i studentkåren, i stadens nattliga gränder där krogarna vinkade dygnet om. Kungabrev och rektorsprogram brännmärka studenternas »olidliga självsvald och skalkhet», deras »svirrande, skrån, bölande och mer än helvetiska, nästan djävulska tjutande». Inom deras leder florerade pennalismen, men mot borgerskapets »bälghundar och skinnbrackor» bjödo de en enhetlig front. Samma skrån följde professorerna ända in i kyrkan, där senare deras rödklädda bänkar »icke oanständigt distinguerade dem från de gemene i församlingen». Universitetet och staden stodo emot varandra som tvänne, väl avskilda och icke alltför fredligt sinnade läger².

¹ Lätt tillgängliga uppgifter om ramismen finnas hos H. LUNDSTRÖM, *Laur. Paulinus Gothus*, 1893, ss. 23—30, och TOR BERG, *Johan Skytte*, 1920, ss. 23—30; se förövrigt redan SCHÜCK, *Svensk litteraturhistoria*, I, 1890, ss. 516 f., 586 f.

² Smådragen hämtade ur ANNERSTEDTS *Uppsala Universitets historia*, del. I (om kyrkobänkarna II, 387).

Men i de akademiska processionerna fingo herrar professorer se de högadliga studenterna tåga före sig. Vi fånga här en skarp reflex av ännu ett mycket framträdande tidsdrag, det *aristokratiska*. Dogmatismens tidevarv i det andliga livet är aristokratiens i det sociala. Överallt bundenhet och tvång och rangordning, där vi hylla frihetens och jämlikhetens ideal! Och dock veta vi icke, om skuggan i bilden eller ljuset är starkare. Ty dessa råa seder stodo innerst i Herrens tukt, och dessa styva nackar böjdes villigt i rikets tjänst. Aristokratien visste väl sina fördelar, men icke mindre väl sina plikter. Ett starkt *fosterländskt* patos försonar även med dess oarter. Devisen »noblesse oblige» stod väl icke att läsa på vapensköldarna, men den satt som en självklar och bjudande lag i stormannaklassens hjärtan under rikets storhetstid.

I denna allmänna miljö, som ett levande uttryck av tidens stil och ett talande vittnesbörd om dess patos, har den Skytteanska donationen tillkommit. Dess närmare förutsättningar äro att söka i donators person, litterata utbildning och tidigare förbindelser med universitetet.

*

JOHAN BENGTTSSON SCHRODERUS (skräddare) tillhörde icke av födseln rikets aristokrati. Ett gammalt och envist rykte vill dock veta, att han i ådrorna hade furstligt blod¹. Säkert är, att hertig Karl av Södermanland hade sin omgång i borgmästaregården i Nyköping, där han år 1577 såg dagen. Han fick också en uppfostran som synes vida övergå borgarhemmets villkor. Då Uppsala universitet vid denna tid låg alldeles nere, kom han femtonårig till Tyskland och flackade nu i nära ett decennium efter adelsmannased omkring vid dess högskolor. Hemkommen fick han genast förtroendet att leda Gustav Adolfs uppfostran (1602—10), och nu var vägen öppen till

¹ Redan GEIJER (Saml. Skrifter VI, 1874, s. 19 n. 3) anmärker, att Johan Skytte »till utseende och kroppsställning» skall ha liknat Karl IX, och att han som friherre fick sitt rum på Riddarhuset närmast Carl Carlsson Gyllenhjelm. Förf. i Biogr. Lexikon 1848, art Skytte, Johan, s. 4, tror på ryktet på grund av hans kostsamma uppfostran och snabba karriär; jfr FRANZENS äreminne i Sv. Akad. Handl. 1817, ss. 357, 361 f. Vad Skyttes senaste biograf, TOR BERG, i saken anför (n. 38, s. 263 ff), synes snarare bevisa för än mot; märk hans egna beräkningar angående Skyttes inkomster jämförda med andras av sekreterareklassen, s. 116 f. — Bergs avh. är numera huvudarbetet för Skyttes liv och verksamhet före Gustaf Adolfs tid. För tiden efteråt märkes särskilt SONDÉNS uppsats om »Johan Skytte och Oxenstjernorna», Hist. Tidskr. 1900, ss. 113—154.

de sociala höjderna. År 1604 vann han adelskapet, varvid han upptog namnet SKYTTE från ett utslöcknat fräse i mödernesläkten. År 1624 tillkom baltiskt friherrskap till Duderhoff. Då var han redan kammarråd i rikets tjänst sedan 1612, Svea rikets råd sedan 1617 och Uppsala universitets kansler sedan 1622. Både som statsman och kulturpersonlighet tillhör den enkle borgarsonen hädanefter rikets högstbetrodde män.

Det ligger en stark målmedvetenhet och följdriktighet i denna lysande bana. På en tid, då den litterata utbildningen var inskränkt till ett fåtal, måste den i långt högre grad än senare bliva nyckeln till en politisk karriär. I all synnerhet gällde detta om vältaligheten, d. v. s. den latinska retoriken, så länge latinet ännu var icke blott vetenskapens utan även diplomatiens levande språk. När Johan Bengtsson år 1601 med magisterringen från Marburgs universitet och efter en tids praktisk lärareverksamhet därute definitivt vände åter till hemlandet, så var det med ryktet som den svenske Cicero, åsatt av Kassels lantgreve och befast inför Frankrikes professorer och parlamentsledamöter i själva Sorbonne. I tvänne orationer efter tidens stil hade han direkt bundit kransar åt vältalighetens ädla värdighet (*»nobilis Eloquentiae dignitas»*, Nyköping 1599), varförutan ingen väg gick till bildningens höjd (*»sine eloquentia ad eruditionis fastigium pervenire non posse»*, Marburg 1598). En sådan man i det dåtida analfabetiska Sverige var självskriven till höga uppdrag i kansliet och diplomati. Så finna vi Karl IX anlita hans oratoriska talang inför rikets ständer både 1603 och 1607 i riksprocessen mot Sigismund, och så se vi honom leda de viktigaste diplomatiska missioner, till England och Holland 1610, till Danmark 1615, åter till sjömakterna 1617 — han bombarderar Danmarks Kristian med orationer på 1 1/2 timmes längd, och han vandrar långa stunder omkring i förtjust samspråk med Englands ävenledes elokvente Jacob.

På detta naturliga sätt utvecklade sig statsmannen ur vetenskapsmannen. Det vill dock synas som om den senare var den som satt djupast i Johan Skyttes själ, kanske icke alldeles utan men för den förre¹. Hans första kärlek rostade aldrig. Det skulle också be-

¹ Redan förf. i Biogr. Lexikon, s. 8, finner honom »mera passande för talarens och tänkarens än för ämbetsmannens verksamhet».

redas honom rika tillfällen att verka direkt som kulturpersonlighet, och just i universitetslivet, varmed han i sin ungdom fått en så omfattande erfarenhet. Tidigt sysslar hans tanke med sådana frågor. Redan i sin oration för magistergraden utvecklar han 21-årig ett program för Uppsala universitets utbyggnad med nya läroämnen, och i disputationen efteråt framlägger han ett vetenskapernas system; mönstret är Ramus, vars metoder han lärt känna redan i Nyköpings hemmaskola och med tiden kom att fanatiskt omfatta¹. Systemet återses i hans teoretiska program för prinsens uppfostran (1604), och här observera vi bestämningen av *politiken* som den speciella regentvetenskapen, omfattande »alla de stycken som i det världsliga regimentet hända och förefalla kunde»². Samma år får han sin hand med i Karl IX:s tilltänkta universitetsreform. Året därpå kommer han i en första beröring med akademien, på en halft diplomatisk beskickning, varvid han ock skulle få en personlig inblick i de inre strider som upprörde den lärda republiken. Ett år senare, 1606, återkommer han med direkt uppdrag å konungens vägnar att undersöka förhållandena. Förmodligen står han bakom Karl IX:s ordning 1608, varigenom bl. a. den latinska poesien, retoriken och dialektiken skulle sammanslås i ämnet eloquentia³. Under den nye konungen, lärjungen på tronen, växer alltjämt hans inflytande, ehuru även på detta område Axel Oxenstjerna nu börjar taga en framstående del. Johan Skytte är medlem av kommissionen för slitande

¹ Hans lärare i Nyköping var Olaus Martini, som tyckes ha hämtat ramismens idéer från det stora ljuset i Rostock, David Chytræus, BERG s. 31. Även i »Stockholmskollegiet» — Johan III:s substitut för Uppsala nedlagda akademi —, där Skytte 1590—91 fortsatte sina studier, var ramismens anda rådande, ibm s. 39 f. Likaså i Marburg, hans egentliga »alma mater», s. 50 f. Redan 1595 har han själv offentligen tagit Ramus' parti, s. 52, hans magisteroration 1598 är genomsyrad av ramism, s. 60, likaså disputationen s. å., s. 64 f. (»i stort endast en lovsång till den franska filosofen», s. 67). Talet i Sorbonne 1600 var en modig lans bruten för lärofadern i själva motståndets hård, och hade så när kommit att stå talaren dyrt, s. 83. — Ramismen betecknas som »den rätta sokratiske filosofien», BERG s. 133; jfr 1626 års konstitutioner om »methodum Socraticam seu Rameam».

² Första gången Skytte synes ha räknat politiken som självständigt ämne i sitt vetenskapssystem var i talet i Nyköping 1599, BERG s. 77. Om politiken i 1604 års system ibm s. 99 och 100 ff.

³ Om Skyttes förbindelser med Uppsala under Karl IX:s tid se BERG, ss. 122, 125 ff., 128, 130 f., 160, jfr hans eget tal 1640, ANNERSTEDT I, 307.

av tvisten Messenius-Rudbeckius 1613, han ingriper från sin plats i Kammaren i professorernas lönereglering, man spårar mycket av hans tankar i den grundläggande universitetsreformen 1620, och före det årets slut se vi honom i Uppsala för att förverkliga den¹. Han framstår med ett ord som expert i akademiska frågor. När universitets gamla önskan om en särskild styresman år 1622² äntligen blev beviljad, var det därför nästan själyfallet att han skulle bli mannen: det var intet annat än den naturliga slutpunkten på en bana, som under alla digressioner aldrig släppt sin ursprungliga inriktning hitåt.

En blick på den speciellt akademiska miljön vid denna tid uppenbarar en torftighet och oreda, som övergår våra begrepp. Där fanns i Uppsala universitet ännu ingen självstyrelse eller överhuvud fast organisation; där fanns ju inga statuter! Icke ens konsistorieprotokoll hade ännu börjat föras. Arbetsfördelningen i vetenskapliga fack var svagt genomförd och ännu svagare tillämpad, ämnena flöto i varandra eller höllos icke nog åtskils — universitetets historieskrivare berättar om en professor i orientaliska språk, som på sina första sex år skrev 20 disputationer i alla möjliga fack utom sitt eget! Undervisningen skedde på latin och mestadels med lägre, kateketiska skolmetoder. Ingen fast examensordning hembjöds ungdomen, intet bibliotek betjänade i verkligheten studierna, ingen bokhandel förmedlade den andliga trafiken. Det fanns icke ens någon ordnad stat: professorerna sutto på magra hemman och ovissa tionden. Deras antal skulle enligt kungabrev av 1613 vara 8, inom blott tvänne utvecklade fakulteter; men antalet var i verkligheten ännu vid 1621 års ingång blott 6. Då kom uppryckning med reformen 1620: fyra skilda fakulteter och 13 platser, året därpå på papperet utökade ända till 17. Men de kunde ej alla besättas. Det var stort nog, att det faktiska antalet vid ingången av året 1622 var 11.

I denna fåtaliga och utåt föga lysande societet inträdde nu *professor Skytteanus*, ekönomiskt och administrativt oberoende,

¹ Se SONDÉN s. 121, ANNERSTEDT ss. 162, 168, 188, 189.

² Datum är icke känt, ANNERSTEDT uppger som terminus ad quem 14 sept., efter en anteckning som innehåller titeln, se s. 195 n. 1; man hade dock väntat att Skytte själv då skulle använt titeln i donationsbrevet 1 okt., vilket icke är fallet.

med egna statuter och fast verkningskrets, i kraft av 1622 års donation. Det var Johan Skyttes mest personliga anpart i universitetets pånyttfödelse, som nu av hans kunglige lärjunge förbereddes. De ha samverkat även här, försåvitt som konungen gått i borgen för Skyttes stiftelse, detta t. o. m. innan den var fullbordad. Donationen sker nämligen i tre akter: *utfästelsen*, på latin, besegrad med 13 sigill (däribland Axel Oxenstjernas) och daterad själva nyårsdagen, den kungliga *konfirmationen* på svenska, given den 2 juni, och så den egentliga *donationen*, likaledes på svenska, med 12 underskrifter och 7 sigill, dat. 1 oktober¹.

När vi söka närmare upplysningar om donationen, är det de bägge senare handlingarna som giva besked. Det latinska aktstycket är egentligen en oration, där testator blickar tillbaka på sin egen bana och finner sig ovärdig Guds rikligt vederfarna nåd om han ej bevisar sin tacksamhet med offer: samma allmänna motiv, som ständigt återkommer i våra »fromma stiftelser» från äldre dagar. Så kommer den speciella motiveringen: för sina framgångar har testator haft framför allt sina hokliga konster att tacka och i all synnerhet vältalighetens och politikens studium. Därför bestämmer han redan här professurens innehåll med attributen *Eloquentiæ et Politices*. Kungabrevet översätter: »en oratorisk och politisk profession». Donationsbrevet slutligen ackompanjerar med denna bestämmelse angående professors »kvalité och daglige exercitia»: han skall vara »för all ting . . . en politicus, historicus och en god orator». Tillägget i sammanhanget, att »han uti allt detta förenämnda är besynnerligen methodo *Rameus*», förstärker den personliga färgen, på samma gång det kastar en skarp tidsbelysning över det hela. Vi må nämligen erinra oss, att detta icke är en egenhet för Johan Skyttes direkta stiftelse: det var föreskrivet i logices professors fullmakt 1612 och blev sedan allmän regel för den akademiska undervisningen i 1626 års konstitutioner — i bägge fallen helt visst under Skyttes inflytelse.

Det leder, som man ser, en påfallande rät linje från donators liv in i denna donation. Johan Skytte hade egen erfarenhet av de

---

¹ Originalbreven finnas på pergament i Skytteanska arkivet och Uppsala Konsistorie arkiv. Publikationer i ANNERSTEDT Bihang I, nr 73, 74, 76, och BRANDBERG-V. BAHRS samling av donationsbrev (1902) nr 1—3.

angivna ämnenas betydelse för det offentliga livet, liksom han själv säkerligen var den mest kompetente i landet att bekläda en sådan lärostol. Vi draga därav säkra slutsatser med avseende å donationens inre mening: den vill bereda till statens civila tjänst. Redan härmed står den något avsidet från de gamla professurerna, som mera avsågo kyrkans och skolans behov. Särställningen framstår klarast, om vi iakttaga att de professuren tilldelade ämnena vart för sig icke voro för universitetet nya. Så skralt beställt det än var med den fackliga representationen, så fanns dock sedan 1613 en professor *politices* med historia och juridik samt en professor *eloquentiæ* med logik, 1620 kluven i tu. Det är sannt att den förre 1620 inskränktes till historia, och den senare kom efter 1623 att stå vakant; men vid visitationen 1637, i Skyttes egen närvaro, anmärkte Axel Oxenstjerna med misshag att »*professio Skyttiana förhindrar professionem eloquentiæ regiam*»¹, och så blev den senare återbesatt. Besinna vi vidare att *eloquentia* fattades som inbegreppet av det gamla *triviums* retorik och grammatik, och att dess regler alltjämt söktes exklusivt i den latinska litteraturen (särskilt Cicero och Quintilianus)², så låg konkurrensen nära även med professuren i (latinsk) poesi från 1621. Det kan således endast med starkt förbehåll sägas, att den Skytteanska professuren fyllde en lucka i universitetsorganisationen. Ännu 1683 anmärkte Olof Rudbeck, att den var överflödig enär redan tre professorer undervisade »in stylo»³. Det nya ligger i själva ämneskombinationen, *eloquentia* med *politica*, och det därur framlysande syftet. Donationens grundtanke är densamma, som i våra dagar återkommit i kravet på en statsvetenskaplig examen vid sidan av de allmänna filosofiska: en specifik ämbetsmanna- och diplomatskola.

¹ Se protokollet hos BERGIUS. Nytt förråd av handl. (1753), s. 18.

² *Eloquentia* i vidsträcktaste mening fattades av tidens humanister som »en sammanfattning av färdigheter och insikter i tidens alla formella och reella vetenskaper», men speciellt omfattade den grammatik och retorik, se T. BERG, s. 16. Skytte, som själv synes ha varit lärare i ämnet under sin korta sejour i Marburg efter examen, har i sin oration 1598 direkt bestämt den på senare sättet, ibm s. 70 f.

³ Nämligen statsprofessorerna i *eloquentia*, historia och politik; »han kunde tillagt den fjärde i poesis», anmärker ANNERSTEDT II, .1, 338. Oppositionen ville utbyta den Skytteanska professuren mot anslag till »nödiga exercitier», d. v. s. »dansmästare, språkmästare, fäktmästare», se SCHÜCK, anf. st., s. 11 f.

Av särskilt föreskrivna uppgifter märkas först tvenne, som tillhöra professurens reala, politiska sida: att svenska konungars historier »ordentligen och sannfärdligen beskriva och i ljustet komma låta» samt att »hålla med namnkunnige utländske lärde män god kommunikation om saker, som därute förelöpa, att de ock här inrikes måge kunnige vara». Sistnämnda klausul — som eget nog finnes endast i kungabrevet — framhäver i stark relief det praktiska inslaget som aktuell »Staatenkunde». Men det är tydligt, att accenten i det hela ligger på vältalighetssidan (såsom också framgår av Oxenstjernas och Rudbecks nyss nämnda anmärkningar). Här finnes andra detaljföreskrifter: regelbundna orationer till prisande av »Guds oändliga godhet och barmhärtighet», av »framfarne Sveriges konungars loflige och manlige bedrifter» samt av »primo fundatori» och »de andre patronis». I sistnämnda statut träder det feodala draget öppet i dagen, och det förstärkes genom professors plikt att tjäna som informator åt donatorsfamiljens i Uppsala studerande medlemmar samt i allmänhet att »ära och vyrda . . . alle ex familia Skyttiana, sig påminnandes att de beneficia han njuter . . . af samma familjs liberalitet honom konfereras».

Beneficierna uppräknas redan i kungabrevet. De voro — och äro ännu i denna dag — 8 gårdar Svista, 1 1/2 gård Fansta samt 1 gård Grimsta, samtliga i Bälunge och Erentuna socknar, vid pass en mil från Uppsala i norr; därtill (enligt donationsbrevet) »till en kommoditet, boning och residens» ett stenhus i staden. Tio år efteråt, som herre till Duderhoff, förstärkte Skytte yttermera sin professurs ekonomi med en spannmålstilldelning därifrån. Detta bidrag kom från en förläning, men de ursprungliga donationsgodsen förklaras i själva stiftelsebrevet som »faste, lagligen och väl fångne aflingegods», vilket bestyrkes av bevarade handlingar i Skytteanska arkivet. Konungen bekräftar också med sitt ord, att de kunna av slakten återtagas, därest de vi donationen fästa villkoren ej uppfyllas.

Främst bland dessa, sålunda av K. Maj:t sanktionerade villkor står »jus nominandi, eligendi och realiter investiendi» till professuren; därom lämnas noggranna föreskrifter jämte en särskild ärvdebalk för patronatet. Över den sålunda utsedde professorn har patronus disciplinär myndighet med »arbitrial straff» vid försumlighet ända till att »aldeles avsätta och förskjuta». Men även patronus

ställes till ansvar för vanvård av donationen, varvid testator söker sig en tredubbel borgen: först ett biskopligt kuratel (Uppsala, Västerås, Strängnäs), därefter Riksrådet, sist K. Maj:t. En försumlig patronus kan sålunda avföras ur arvslinjen. Det hela slutar med en högtidlig vädjan och ett imponerande hot: den som icke håller donationens föreskrifter i helgd, honom »vill jag hafva öfver hufvudet önskat alla de förbannelser, olyckor och motgång, som i den Heliga skrift öfver ohörsamme och färdrom olydige barn gångne och för-mälde äro; skola mig för sådan ohörsamhet inför Guds stränga dom med blygd och nesa engång därför svara».

Man märker på tonfallet, huru djupt genomträngd testator är av betydelsen i sin offergåva. För samtidens omdöme framstod den utan tvivel som en mycket uppseendeväckande och högst förtjänstfull handling. Det var väl ännu något nytt att med sådana stiftelser betänka annat än sin egen själ i kyrkans hägn. I universitetsorganisationen var det ett främmande element, som härmed infogades. När den stora kungliga donationen — säkerligen icke utan Skyttes tillskyndan¹ — strax efteråt kom universitetet till godo, se vi den Skytteanska professuren vid sidan av de Gustavianska som ett självständigt feodallän bredvid huvudkomplexet och som en stat i staten, undantagen dess både förvaltning och lagstiftning: varken 1626 eller 1655 års »konstitutioner» innehålla bland sina mångahanda reglementen ett ord om professor Skytteanus. Dock är han, genom kungabrevet 1622, delägare i universitetets självstyrelse och med de övriga likställd som ett »inkorporeradt membrum academiæ»². Donationsbrevet inskräper till yttermera visso, att professurens innehavare skola sig »därhos beflite, att de med alle professoribus en sannskyldig trogen vänskap hålla, alltid undvikande både uppen-

¹ Vid konungens handling »anses Skyttes gällande förord hava varit verk-samt», Biogr. Lexikon, s. 11. Jfr FRANZÉNS äreminne, anf. st., s. 381.

² Konsistorii protokoll för $\frac{3}{1}$ 1639 (ANNERS TEDTS anteckn.) ang. Skyttes visitation som kansler säger i p. 12: »tilltalte H. N. facultatem philosophiam och sporde, hvi de hafva uteslutit H. N. eloquentiæ professorem ifrån sitt collegio? Professores svarade: vi have honom intet uteslutit, utan täckes honom tillstådes vara i de saker, som vårt fakultet isynnerhet angår, se vi gärna att han sig med oss konjungerar». Episoden får icke anses som tecken till något slags bojkott; saken är helt enkelt den, att dåvarande e. o. professor Skytteanus, den berömde Loccenius, såsom professor juris (efter 1634) stod med ena benet i en annan fakultet.

barlige och hemlige onyttige disputationer och fåfänge trätor, igenom hvilka respublica litteraria mera försvagas än uppbygges». Det var en av erfarenheten dikterad och nogsamt motiverad from önskan. —

Det vållade testator en del svårigheter att föra sin stiftelse ut i praktisk verksamhet. Först i dec. 1625 kunde han installera den förste ordinarie professorn, JOHANNES SIMONIUS från Rostock, därmed givande ett prejudikat, som — av honom själv två gånger upprepat (Loccenius 1628, Frensheimius 1642) — länge bidrog till professurens särart, som först Karl XII:s enväldiga vilja år 1698 förmådde bryta, och som återopades ännu 40 år senare, nämligen att denna professur borde beklädas av en utländing (tysk)¹. Året därpå, 1626, voro köpehandlingarna klara, så att åt Simonius kunde anvisas det hus bredvid domkyrkan, där hans 16:e efterträdare nu residerar.

Till professurens fysionomi från begynnelsen hör emellertid ännu ett. Skyttes levnadstecknare i Biografiskt Lexikon uppger, att den var avsedd »uteslutande till adlig fördel». Detta förefaller egendomligt av en man med testators föregående och gamla rykte för demokratisk läggning². I stiftelsebrevet finna vi icke heller mera därom än det enda ordet, att patronus måste vara adelsman. Men genom sakens natur måste ju i en tid, då adeln var rikstjänsteståndet par preference, en till rikets omedelbara tjänst inrättad bildningsanstalt företrädesvis komma adelsståndet till godo. Denna aristokratiska tendens i stiftelsen framhäves och understrykes genom CARL CARLSSON GYLLENHJELM stipendiedonation av $\frac{5}{12}$ 1629, bevittnad av Johan Skytte och samma dag av honom i särskilt brev bekräftad för den Skytteanska professionens del³. Här skänkas nya $5\frac{1}{2}$ Upplandsgårdar till underhåll åt tvenne adliga studerande vid universitetet, som sig »till oratoriske och politiske övningar och studier begifva»; de ställas under Skytteanske professorsnors direktion, få »hospitium och hemvist . . . in domo Skyttiana»

¹ Se SCHÜCK, ss. 53, 55, 66 f., samt brev av J. Serenius $\frac{19}{4}$ 1737, Arckenholtz $\frac{2}{3}$ 1770 och Neikter $\frac{26}{11}$ 1800 i ANNERSTEDTS anteckn.

² Om denna politiska åskådning se Biogr. Lex. s. 10 f. och bekräftelsen hos SONDÉN; anf. st., s. 144 f. Skyttes demokratism får visserligen ej mätas med vår tids mått.

³ Bägge handlingarna finnas i Samling av stipendieförfattningar för Uppsala akademi, uppl. 1866, ss. 4—17.

och skola hälst »vid ett bord med professor sitt dagliga uppehälle och umgänge hafva».

Det var slutstenen i den feodal-aristokratiska byggnaden: Till dess rätta karaktärisering må blott tilläggas Gyllenhjelmns egen bestämning på ett »rätt adelskap», att det »består i dygder, gode konster och öfningar mera än som i släkt och härkomst». Här samlas som i en brännpunkt hela den tidsåskådning, varav den Skytteanska donationen är ett fullvärdigt uttryck.

•

Johan Skyttes senare, rika och skiftande öden — hans fortfarande höga uppdrag i rikets administrativa och diplomatiska tjänst, hans nitiska verksamhet som universitetets kansler, hans intresse för folkuppföstran även i lägre grader, bevisad av den »Skytteanska skolan» i Lycksele 1631 (nu Tärna) och den »Skytteanska pedagogien» i Ålem 1637, hans slutliga bortgång år 1645, liksom i selen, som en av Sveriges representanter vid fredsförhandlingarna i Brömsebro — allt detta skall här icke vidare sysselsätta oss. Våra tankar stanna vid den akademiska stiftelsen och följa den i fågelperspektiv genom de trenne sekler, som i morgon skola ha gått fram däröver.

Sedan Olof Rudbeck lär ingen ha satt i fråga värdet av den Skytteanska professuren för universitetet. En lärostol, som skänkt detsamma Loccenius och Schefferus, Upmarck, Ihre och Neikter, Svedelius och Alin, har redan därmed rättfärdigat den stora apparat, varmed vi sett den starta. Men på samma gång vittnar denna namnserie om en utveckling som gått ifrån de ursprungliga linjerna. Det ligger oss nära på åminnelsedagen att betrakta denna förvandlingens lag i professurens historia.

Den yttersta ramen är snart uppdragen. Professuren har innehaffts av 17, patronatet av 9 män¹. En av de senare, statsrådet

¹ Listan är följande. I. SKYTTEs patronat: 1) *Johan Skytte* 1622—1645 nämner *Simonius* 1625, *Loccenius* (c. o.) 1628, *Freinsheimius* 1642. 2) *Bengt Skytte* 1645—83, utnämner *Schefferus* 1648. II. GYLLENSTJERNAS patronat: 3) *Göran G. I* 1683—86, utnämner på sin föreg:s uppdrag *Obrecht* 1682; 4) *Göran G. II* 1686—1736, utnämner *Upmarck* 1698 och *Hermansson* 1717; 5) *Göran G. III*, 1736—99, utser genom förmyndare *Ihre* 1738, själv *Lindblom* 1781 (1779) och *Neikter* 1787. III. MÖRNERNS patronat: 6) *Karl Gabriel M.* 1799—1828, utser *Kolmodin* 1805; 7) *Adolf Göran M.* 1828—38; 8) *Karl Göran Dellof M.* 1838—78, utnämner *Tomas Järta* 1839, *Wingqvist*

A. G. Mörner på 1830-talet, kom aldrig i tillfälle att utöva kallelserätten. I stället ha tvenne professorer utsetts av förmyndare för omyndig patronus, och desse bland de främste, nämligen Johan Ihre 1738 av grevinnan Brahe och Oscar Alin 1882 av statsrådet Ehrenheim. Inom patronatet ha tvenne ätteskiften ägt rum, nämligen 1683 från Skytte till Gyllenstjerna och 1799 därifrån till Mörner av Morlanda; bägge gångerna icke utan tvist, först allvarligt med ätten Ribbing (1683—1698), sedan mera på okynne med en Queckfeldt (1800—1802).

Vid det första ätteskiftet kom själva donationen i allvarlig fara för Karl XI:s reduktion; den var redan indragen, då man märkte sitt misstag och genom nytt kungabrev, den 10 nov. 1683, bekräftade dess privata och feodala natur, senare bestyrkt även av Karl XII 1698. Även från släktens sida sträcktes vid denna tid, 1689, en hand efter donationsgodsen — fru Gunilla Skytte, testators egen sondotter — men hänvisades till »via juris» och avstod, då grunderna, som konsistorium skrev, voro mera »tagna utur den Høliga skrift och den naturliga lagen» än ur donationsbrevet¹.

Denna tid, vid första århundradets utgång, synes i det hela ha varit den mest kritiska i stiftelsens hela historia. Under andre patronus, Bengt Skyttes, ostadiga och oroliga levnad fingo både godsen och huset förfalla. I själva professionen uppstod efter Schefverus' död en vakans på 3, ja i verkligheten 6 1/2, år 1679—1685².

1843, Svedelius 1861 (1862): 9) *Axel M.* 1878—, nämner genom förmyndare Alin 1882, själv Boethius 1901 och Kjellén 1916.

En förteckning på »professores Skyttiani» av OLOF KOLMODINS hand, alltså för de första tvänne seklerna, med biografiska och bibliofila data, finnes i Skytteanska arkivet, och meddelas här som bilaga. En liknande förteckning över patroni har mindre intresse. Professorslistan meddelas och fortsättes summariskt av REUTERSKIÖLD, Statskunskap eller historia, 1901. — Tillfälliga förordnanden i äldre tider omtalas för Jonas Magni före själva invigningen 1625, för Johan Columbus 1682 under Obrechts resa, för Boudrie under Ihres sista år på 1770-talet, för Runsten likaså under Kolmodins förfall på slutet av 1830-talet. Den sistnämnde var Skytteansk adjunkt, ensam i sitt slag, 1832—40.

¹ Om denna kris se SCHÜCK ss. 10—15. Förmodligen är det detta sidolinjens anspråk som åsyftas i Upmarcks uppgift i brev ^{16/11} 1716, att »ett fruntimmer av den Skytteanska familjen lagt in i Kongl. Senaten och till följe av testamentet begärt att medlen måtte komma hellre henne som en fattig person till godo än genom vanrykt småningom komma från sitt rätta bruk», ibm. s. 62.

² Efter utnämningen 1682 fick Obrecht av konungen tjänstledighet för utrikes resa, som utsträcktes i 3 1/2 år, se SCHÜCK, s. 48 f.

I begynnelsen av 1700-talet, efter den stora branden, var huset rent fallfärdigt; »stadsmagistraten knotade därpå», skriver prof. UPMARCK, »att folket icke utan livsfara körde och gingo därunder, begynnande de uppå att citera sina politie- och byggningsförordningar m. m.» Sättet, varpå professorn sökte upphjälpa ekonomien, var karaktäristiskt: han upplät nedre våningen till en ölkrog »med två uthängda kransar till skylt», och då rektor — som tillika var domprost — år 1705 anmärkte härpå, så undskyllde han sig med att det ju fanns två krogar alldeles inpå kyrkan! ¹ På detta och andra sätt lyckades han emellertid, med patronus' hjälp, klara husrötan och genomföra 1710 års genomgripande ombyggnad jämte trädgårdsplan, vars grunder kvarstå ännu i dag.

Men den stora krisen skulle icke gå förbi utan varaktiga förändringar i professurens natur. Inför det icke ostridiga patronatskiftet hade den redan med Bengt Skyttes uppdrag betrodde Gyllenstjerna i vakansen efter Schefferus år 1682 begärt och erhållit K. Maj:ts fullmakt för efterträdaren (OBRECHT); ett för framtiden avgörande prejudikat. Tio år senare, då den Duderhoffska förlåningen med rätta drabbades av reduktionen, gav K. Maj:t av statsmedel vederlag för professurens inkomst därifrån — samma anslag som ännu i dag utgår med ett belopp som av 1887 års riksdag fixerades till 1785 kr. Härmed var dörren öppnad för inblandning från statens sida ². Den kungliga sanktionen och statsanslaget utgöra de första inteckningarna i professurens rent feodala natur. Den förändrade titeln efter 1692, »professor regius et Skytteanus», betecknar en ny utvecklingsriktning, där fortsättning icke kunde utebli.

Om vi först följa den ekonomiska linjen för sig, så finna vi ett nytt steg till statsmedverkan taget år 1742, då K. Maj:t beviljade den Skytteanska änkan samma »änketunnor» som de andra professorskorna. Redan 1753 begärde patronus själv delaktighet för professuren i statens löneförhöjning för kollegerna ³. Ända in på vårt

¹ ANNERSTEDT II: II, 12 f. Upmarcks brev av ¹⁶/₁₁ 1716 hos SCHÜCK, s. 62 ff.

² Redan kanslern Bengt Oxenstjerna i brev av ¹⁵/₁₀ 1698 anmärker, att Skyttes arvingar icke längre borde ha ensamrätt att bestämma sedan professuren börjat avlönas även med kronans medel; SCHÜCK s. 55.

³ Se Konsist. prot. ²⁰/₁ 1753, ANNERSTEDTS anteckn. Patronus stöder sig därpå, att löneförhöjningen (av 1748) var tillagd »samtliga» professorer, att professor Skytteanus efter 1683 blivit regius, samt att K. Maj:t 1742 berett hans änka likställighet. Detta försök att påskynda utvecklingen ledde till ingen åtgärd.

nuvarande århundrade har sådant emellertid av principiella skäl vägrats; när sålunda de andra professorerna år 1902 fingo sitt ålders-tillägg, så undantogs Skytteanus (liksom förste teologie professorn)¹. Den avgörande vändpunkten infaller först år 1907, då han inräknas bland de civila befattningshavare som åtnjuta statspension². Det var blott en konsekvens av den sålunda ändrade uppfattningen, att han vid 1908 års löneroglering försattes i ekonomisk likställighet med kollegerna förmedelst ålderstillägget och ett lönetillskott (å 500 kr.)³, samt att han i senaste dyrtiden åtnjöt lönetillägg efter samma grunder, ända därhän att statsbidraget under kulminationstiden översteg hans inkomster av donationen. Efter detta skiljer sig hans ekonomiska ställning från de rena statsprofessorernas kvantitativt allenast genom vissa förmåner av bostället, utgörande vederlag för hans uppdrag som vice värd i huset⁴.

Anledningen till den Skytteanska professurens intagande i universitetets extra stat anges 1908 så, att »hans yerksamhet är fast inordnad i universitetsundervisningen, varest ämnet statskunskap är ett självständigt ämne i examina». Den från begynnelsen fristående utbildningsanstalten till statstjänst har sålunda nu krympt samman till ett fack bland de andra i arbetsfördelningen. Detta vittnesbörd talar om en pedagogisk förvandling, som är än större än den ekonomiska, och som påkallar vår alldeles särskilda uppmärksamhet.

Vi ha inhämtat att professurens tyngdpunkt från början var förlagd i elokventia, och där skulle den, trots konkurrensen från den officiella statsprofessuren i ämnet, i mer än tvenne sekler förbliva. Praktiskt var det en professur i latinsk retorik. Denna in-

¹ K. M. prop. nr 1 vid 1902 års riksdag, 8 huvudtiteln, s. 93.

² K. M. kung. om tillämpligheten av lagen ang. civila tjänst innehavares pensionsrätt ^{11/10} 1907, Sv. Förf. Samling 1907, nr 85, s. 8.

³ K. M. prop. 1908, nr 97, s. 48.

⁴ Under tiden ha de gammaldags formerna för avlöningen från donationen självklart också moderniserats. I äldre tider uppbar professorn själv arrendet in natura av bönderna på de Skytteanska gårdarne och ägde personligen bruka en av dem som boställe. Så stadgades (endast med undantag av klausulen om bostället) ännu i kontraktet mellan patronus och prof. Alin 1882; men samtidigt hänvisades till en ny ordning efter de gamla arrendekontraktens utgång. Genom särskild anordning bestämdes emellertid med detsamma, att utbetalningarna skulle ske kontant från patronus, vilket också är föreskrivet i de senare kontrakten (1901 och 1916).

riktning, starkt markerad vid debuten¹, fastslogs yttermera av Schefferus; det är santt att han också läste folkrätt, och redan Loccenius hade inlagt stora förtjänster om statsrätten², men detta tyckes ha varit i deras-samtida egenskap av juris professorer. Uppmärck i 1700-talets begynnelse föreläste från lärostolen även någon statslära vid sidan av sin berömda latinretorik, efterträdaren Hermansson upptog både historia och ren statskunskap (notitia statuum) till omväxling med sina latinska auktorer, även Ihre begynte på denna linje; men under sina sista 30 år på platsen körde han sedan alldeles fast i Livius³, och detsamma blev som bekant fallet med Olof Kôlmodin, under vars långa ämbetstid professuren upplevde sitt andra sekel. Men då fann sig patronus Karl Göran Mörner förelåten att själv ingripa, som skedde i kontraktet med efterträdaren Tomas Järta 1839. Erkännande att »en nitisk och skicklig professor bäst själv» bestämmer sin undervisning, reagerar han direkt mot »vanan att betrakta Skytteanska professionen såsom andra lärostolen för latinska språket vid Uppsala universitet», och gav så föreskrifter som innebära en ren frontförändring, en förskjutning till lärostolens »politiska och historiska del». Detta betyder i professurens inre utveckling en huvudepok. Från denna tid har den koncentrerats på det särskilda vetenskapliga fack, som i 1852 års universitetsstatuter ingår under namnet *statistik* och 1876 omdöptes till *statskunskap*⁴.

¹ Märck Skyttes omsorg om latinstudiet i kanslersbrev av 17/8 1634, ANNERSTEDTS Bihang I, n:r 97.

² Se därom SAM CLASON, Studier i 1600-talets svenska statsrätt, Statsvet. Tidskrift 1901.

³ SCHÜCK s. 68 anmärker dock, att han på privata kollegier kunde föreläsa politik. Enligt en uppgift, meddelad sv ANNERSTEDT III: 1, 315, n. 3, skall han på 1750-talet ha organiserat sitt ämne som en liten fakultet i 4 discipliner, med en docent för varje, nämligen eloquentia (latin), svenska, romano-germanisk och svensk offentlig rätt. Vad vi kalla statskunskap representerades emellertid på 1700-talet väl så mycket av professorerna i historia och praktisk filosofi som av den Skytteanska; från den sistnämnda ha åtminstone icke utgått några arbeten så bekanta och mycket lästa som fil. adjunkten KAMMECKERS »Collegium öfver Sveriges rikets stat» 1731 eller hist. docenten VOLTEMATS »Anvisning till hela statskunskapen» 1742. Se vidare Annerstedt III: II, 356 ff. samt anteckn. Den förste Skytteanus, som lade tyngdpunkten klart på statskunskapen, var Lindblom på 1780-talet.

⁴ Redan 1862 års stat upptager en »professor i Statskunskap, Skytteanus»; SCHÜCK s. 79, Av Uppsala universitets kataloger synes, att ordet statskunskap

Brytningen med det gamla var 1839 icke allt för tvär; latinet bannlystes ej, och ännu mindre vältaligheten som sådan. Men det är ett nytt tidstecken, att den vältalighet som här nämnes är den svenska¹, och att även denna klausul bortföll i nästa kontrakt, med Wingqvist 1843. Hädanefter lägges tyngdpunkten uttryckligen på »politiken eller efter nutida språkbruk statsvetenskaperna» (kontraktet med Boethius 1901), och i senaste kontrakt av 1916 heter det rent ut att »från patroni sida icke något krav uppställas» med avseende å vältaligheten; professuren »må därför nu inskränkas till att omfatta allenast statskunskap». Lärostolens från begynnelsen yppersta gren har sålunda nu förtorkat till en titeldekoration, och det är endast tillfälligt och mera skenbart som undervisningen numera kan snudda därvid, såsom i seminariebehandlingen av »politiska talare» under läsåret 1920—21².

I denna stora reform speglar sig med synnerlig klarhet tidernas omskiftelse. När latinet upphörde att tjäna som diplomatiens och kansliernas språk, då bortföll enheten i den skytteanska ämneskombinationen, professurens båda beståndsdelar blevo disparata, och den ena vart slutligen rent antikverad. Det saknar icke sitt intresse att observera, att anpassningen till det förändrade tidsläget här skett på patronus' eget initiativ. Detta sammanhänger nära med hans konstitutionella myndighet som donationens vårdare. Vi se den Mörnerska ätten från början taga denna myndighet i anspråk därhän, att deras ekonomiska kontrakt med nyutnämnda professorer, i saknad av andra föreskrifter för verksamheten, bliva verkliga instruktioner³. Således tillhålles Kolmodin 1805 att terminligen redovisa

---

just detta år infördes i Skytteanska professorsornas titulatur. När de latinska termerna år 1858 ersattes med svenska, fick prof. Wingqvist heta »professor i politik och romersk vältalighet». Det nya ordet inkom med prof. Svedelius. Det sattes då i titeln före vältaligheten, som tillika miste epitetet romersk. Men 1867 turnerade man dem, så att professuren alltsedan betecknats som »vältalighet och statskunskap».

¹ ANNERSTEDT III:I,313 omnämner ett uttalande av Johan Ihre från 1754, att modersmålet vore »en ej mindre väsentlig del av eloquentiæ profession än latinen».

² Övningarne, företrädesvis ägnade S. A. Hedins parlamentariska bana, gällde naturligtvis i främsta rummet riksdagstalarrens reala verksamhet, men förbisågo dock icke alldeles det formella momentet.

³ Kontrakten förvaras i Skytteanska (Kolmodin 1805, Järta 1839, Wingqvist

inför patronus medelst *insända diaries* o. d., en bestämmelse som senare icke upprepades. I samma första kontrakt finner patronus en *utrikes resa* för inhämtande av »kännedom av vart och ett lands politiska läge och resurser» ligga klart i testators syfte — vi erinra oss klausulen om kommunikation med utländska lärda¹ — och uttalar sin önskan om tjänstledighet för detta ändamål före professi-
onens tillträdande; önskan återkommer i kontrakten t. o. m. Alins 1882, blott med den skillnad att valet av tid för resan efter 1843 lämnas fritt.

En betänkligare nyhet, även den framställd som ren tolkning av testators mening, innehålla kontrakten med Wingqvist 1843, Svedelius 1861 och Alin 1882 med sin klausul, att »professorn skall söka hos sina åhörare väcka och underhålla *monarkiskt-konstitutionella-konservativa tänkesätt*»². Det berör oss som en sen återklang av den dogmatiska ton, som stiftaren själv anslagit med sin rekommendation av den ramistiska modefilosofien. Denna skulle knappast överleva honom själv, den bortföll redan i 1655 års allmänna statuter och kom innan århundradets slut alldeles i skuggan för en djupare strömning, den cartesianska. Sedan dess hade professuren genomlevat frihetstiden, som ju icke utmärktes av de angivna politiska tänkesätten. Även detta förhållande är numera ställt på en instans som är högre än skrivna bud, densamma som donator själv betecknade som innehavarens »*prudentiæ et assiduitate*», ansvars känsla.

Sålunda finna vi det feodala draget i professurens inre konstitution på alla punkter statt i avtagande och slutligen helt avplanat. Professurens koncentrerings till ett specialfack inom universitetets reglementerade arbetsordning har, ej mindre än statens deltagande i dess finansiering varmed inordningen sammanhänger, med orga-

1843, Svedelius 1861, Kjellén 1916) och Esplunda (Alin 1882, Boethius 1901) arkiven.

¹ »En som icke varit utom fäderneslandet», skriver redan Upmarek 1716: »borde hava betänkande att anmäla sig till denne funktionen»; SCHÜCK s. 59 f.

² Det är anmärkningsvärt, att detta villkor först godtogs av Olof Wingqvist, sedermera deltagare i Örebromötet 1850 och författare till dess radikala representationsförslag, väl den störste rabulist som suttit i Skytteanum under de 300 åren — vilket visserligen icke vill säga mycket. Han har förklarat sig »till alla delar nöjd» med kontraktet och förbunden att »efter yttersta förmåga de föreskrivna skyldigheterna fullgöra»;

nisk nödvändighet blivit tillika en inre emancipation från patronatet. Om sålunda ännu 1901 års kontrakt har positiva anvisningar angående professurens innebörd, så heter det 1916 att »undervisningen bör bedrivas enligt de för universitetet i vederbörlig ordning givna föreskrifter». Därmed stå vi vid en avslutad process. Kontraktet är numera en blott ekonomisk uppgörelse. Det går icke heller här längre någon skillnad mellan Skytteanus och statsprofessorerna: patronus har som lagstiftare frivilligt trätt tillbaka för staten och den akademiska myndigheten.

Under dessa förhållanden är det knappast överraskande, att även den feodala kärnan, jus patronatus, på sista tiden kommit under diskussion¹. Inför senaste professorsskiftet lät K. Maj:t år 1915 sondera »möjligheten av berörda patronatsrätts upphörande». I verkligheten måste frågan nu anses ha gällt icke blott ett element i donationen utan donationen själv, som är med denna rätt oupplösligt förbunden. Det visade sig då, att samtliga vederbörande fasthöllo vid en stiftelse som enligt rektor SCHÜCKS ord »är universitetet särskilt kär, då den gjorts av dess förste kansler och bekräftats av dess störste välgörare»². Det slutliga resultatet blev endast vissa fastslagna former till betryggande av den vetenskapliga sakkunskapens inflytande vid patronatsrättens utövning, former med vilka patronus förklarade sig nöjd, och vilka egentligen endast regelbundo en redan påbörjad praxis. Patronatsrätten själv står ograve-rad kvar, snarlik styrelsernas rätt vid våra fria högskolor, och bevisades klart vid första tillfället efter stadgeförändringen (1916), då

---

¹ Donator var uppmärksam på risken, att patronatsrätten kunde hans efterkommande »höfligen af handom tagas och tilläfventyrs till akademien — — hinderlisteligen revolveras». Vissa ansatser därtill kunna måhända skönjas i den stora krisen 1682—98 (SCHÜCK ss. 46, 51, 54), och även 1716 föreligger ett slags rekommendation av konsistorium (ibm, s. 57 f.). Men efter detta synas de akademiska myndigheterna här ha iakttagit en fullkomlig återhållsamhet. — Det biskopliga kuratelet för stiftelsen skymtar endast några ögonblick i den stora krisen: 1679 då konsistorium vädjar dit för att få en efterträdare till Schefferus, 1682—1683 (odat.), då därifrån petitioneras till K. Maj:t att icke minska donationsgårdarnes värde genom rotering, samt 1687 då det vägrar att taga befattning med patronatsvisten. Se SCHÜCK ss. 27 f. och 44 samt ANNERSTEDTS anteckn.

² Handlingarna i målet jämte det slutliga kungabrevet av 27/8 1915 finnas utgivna dels som särskild publikation, dels i TH. FRIES' Samling av donationsbrev m. m. (1917), ss. 115—180.

patronus bestämde sitt val utanför ansökningar och (därvid knutna) sakkunnigutlåtanden. Men utan tvivel har likformigheten med de andra professurerna även här blivit mera genomförd, och K. Maj:t vidtog de ifrågavarande bestämmelserna av egen rätt, meddelande dem i brev till patronus »för kännedom och efterrättelse». Staten har på ännu en punkt hävdadt sin överhöghet; professor Skytteanus står ej mindre än kollegerna under dess lag. Att samma lag, här regeringsformens § 36, numera skyddar honom mot avsättning av patronus, behöver i sammanhanget endast påpekas.

Det är naturligt, att under denna utveckling också de »feodala tillbehören» i donationsbrevet fallit ur bruk. De årliga orationerna till testators åminnelse iakttogos åtminstone i Schefferus' tid, och vi äga kvar sådana program även efteråt¹, dock knappast mycket utöver 1600-talet. Upmarck lät år 1707 restaurera det Skytteska gravkoret i Uppsala domkyrka; Lindblom och Neikter vid århundradets slut samlade material till en Skytte-biografi, och Kolmodin fortsatte, på uppmaning även av patronus i 1805 års kontrakt. Men sedan 1827 vet jag icke om testators minne kommit i officiell åtanke från lärostolen förrän i denna stund. Jag fruktar, att de föreskrivna »härliga orationerna» till den Skytteska familjen och »de andre patronis», liksom det »prydliga och ansenliga talet» till Guds lov, tidigt gått samma glömskans väg. Det sista yttre tecknet till klientförhållandet återfinnes i en klausul 1805, som alldeles särskilt tillhåller professorn att med »undervisning, tillsyn och råd» gå Uppsalastuderent av patronatsläkten till handa.

I samma kontrakt anbefalles honom att »isynerhet utöva dessa plikter emot den vid högskolan studerande *adeln*». Vi igenkänna det aristokratiska elementet från ursprunget; det är dess sista livstecken i instruktionerna. Men samtidigt utsågs professor Skytteanus till inspektor för de nyinrättade Riddarhusstipendierna², och han utbetalar dem ännu i dag, liksom »alumni Gyldenhjelmiani»

¹ Så av Obrecht 1689 och 1695, enligt ANNERSTEDTS anteckn.

² I skrifvelse af ²⁶/₈ 1804 föreslog Kanslersgillet denna anordning på grund af professor Skytteanus' redan innehafvande uppsikt öfver de Gyllenhjelmiska stipendiaterna; att den förste inspektorn blef en annan (numism. prof. Götlin, se Kanslersgillets nya skrifvelse ³/₁₀ 1804), berodde tydligen på den just inträffade vakansen i Skytt. professuren. Se Riddarhusets Saml. af Stiftelse-Urkunder, 1871, s. 21.

alltjämt i honom ha sin inspektor. Den aristokratiska färgen har såtillvida icke alldeles gått ur. Men visserligen äro de tider försvunna, då som under Schefferus' förvaltning studentvåningen i Skytteanum (2 tr. upp) beskrives som »ett slags adlig kasern, indelad i särskilda nummer, över hvilkas dörrar sånggudinnornas namn voro skrifne»¹.

*

Detta är, i några huvuddrag, historien om en akademisk lärostol, som från begynnelsen ställdes vid sidan av den ordinarie akademistaten, men som småningom kommit att inpassas som ett organiskt led i densamma. Den särart, som den med sitt eget hus, sin egen föreläsningssal, sina egna bibliotek alltjämt i yttre måtto förete, är i alla händelser icke större än en naturvetenskaplig institutions. De kvardröjande feodala dragen representera för universitetet jämte den uppenbara materiella förmånen även affektionsvärden, som icke äro att skatta ringa: de bidraga, liksom professurens yttre hem, i väsentlig mån att skänka vårt lärosäte den ärevördiga och kostbara patinan av gammal kultur.

Vi ha följt den sekulära förvittringens spår på detta minnesmärke fram till den dag som är. I grunden förvandlad är nu den mark på vilken det restes. En annan tid omger oss. Det är icke blott latinets, som dött även i kanslier och katedrar. Petrus Ramus vilar i ro, och hans namn är förgätet; men det ser ut, som skulle all gammal tradition till sist hava följt honom efter. Själva begreppet dogm bjuder tiden emot. Universitetet tjänar nu den fria forskningen med samma intensitet som den direkt pedagogiska uppgiften; i sträng arbetsfördelning, fast organisation och stadgade villkor. Utanför blåser demokratiens passadvind lika stadig som för tre sekler sedan aristokratiens. Adeln har intet företräde i de akademiska processionerna eller i rikets tjänst. Staten själv har flyttat ut ur ett

¹ *Biogr. Lex.*, art. Schefferus, Johan; jfr HENRIKA SCHEFFER, J. Schefferus, 1918, s. 142. Att även under Ihre förekommo adliga konvikt och övningar i Skytteanum, berättas av NORDIN, i äreminne över Ihre, Sv. Akad. Handl. 1817, s. 178. Det anmärktes sedan om Lindblom, att han »upplifvade de forna lärdomsöfningarne med den adlige ungdomen eller det s. k. Skytteanska Collegium», se nedan s. 306. LEVERTIN omtalar (Från Gustaf III:s dagar, 1908, s. 128) efter Gjørwells Allmänna tidningar från år 1788 »den unga adelns Öfningar i Skytteanska Collegiet», alltså under Neikter; t. o. m. år 1872 utgav han teser i Skytt. Coll., se nedan s. 308.

fåtal bärande händer och ned i folkets massa. Därmed har följt ett nytt politiskt och moraliskt patos, måhända under all sedernas förfining icke lika känsligt som förr för maningen till de unga i Gustav II Adolfs universitetsstatuter, att de tidigt måtte lyfta sina sinnen till ett bättre hopp och bragdstora gärningar — *ut erigantur mature juvenum animi ad spem meliorem et præclaras actiones!* Tiden saknar stil och lider av hjärtats oro, såsom alltid då den icke längre har en andlig enhet och medelpunkt.

När på åminnelse dagen den sjuttonde professor Skytteanus stämmer möte med den åttonde patronus och den trettonde kanslern i serierna efter Johan Skytte, skall dennes skapelse alltså snarast framstå som en relik från ett förgånget utvecklingsskede i den fosterländska odlingen: en relik, bevarad till vår tid endast genom offret av sina attributer. För den som ser till yta och detaljer är detta intryck också riktigt. Men på sin plats står kvar med valvet över gatan det ålderdomliga huset, ett påfallande drag i Uppsala stads fysionomi, numera i gott bestånd och väl avpassat för moderna behov. Det må vara tillåtet att där se en symbol av stiftelsen själv, vars yttre omhölje det är. Även den har under sekternas omskiftelse fått ny inredning, men de gamla väggarna stå och grundmuren ligger ograverad. Huru olika arbetarna därinne än fattat sina uppgifter, ett hava de dock alla haft gemensamt: att efter krafternas mått söka befordra politisk bildning i landet och uppfostra ynglingar till statens tjänst. Detta, och intet annat, var testators eget syfte och donationens grundtanke¹. Det är stats-tjänstens fordringar som förändrats, därför hava medlen tid efter annan måst omläggas; men uppgiften står kvar genom tiderna och har i det hela aldrig tappats ur sikte.

Det är ingen ringa heder för lärostolen, om det sålunda kan sägas att den förmått anpassa medel och metoder efter tidernas växlingar till det konstanta målet. Ett är visst: endast genom sådan anpassning, men icke genom trålbundenhet under detaljföreskrifter,

¹ Så uppfattas det också skarpt redan i patronatinstruktionerna 1805 och 1839. Syftemålet »att bilda skicklige män för Statens tjänst — röjer sig uppenbarligen uti hela Testators förordnande», men det kan icke vinnas »utan i förening med tidens skick och fordringar», vadan man hör »i möjligaste måtto jämka Testators föreskrifter efter tidens skick och uppfostringsätt». Se Schüch ss. 76 och 71.

kan den Skytteanska professuren bliva vad donator — med något av den stolta timbren från en gryende nationell storhetstid — ytttrade som sin förhoppning: »Gudi till ära, fäderneslandet till godo . . . mig och mine efterkommande till ett städesvarande och nu och i tillkommande tider oryggligt monument».

BILAGA.

PROFESSORES SKYTTIANI.

Original på 9 dubbelskrifna blad, med prof. KOLMODINS handstil, i Skytt. arkivet, se ofvan s. 281 n.; här återgifvet i diplomatiskt aftryck. Handskriften härstammar från tiden efter 1812 och före 1819, ty Lindblom omtalas som ännu lefvande och som talman vid 1812 års riksdag, se nedan s. 306.

I. M:T IOHANNES SIMONIUS, född d. 27 Aug. 1565 uti staden Burg i Mägdeburg, der Fadren *Ioachim Simonius* då var Pastor, hvarifrån han sedan fick transport till NeuHaldensleben. Modren, *Anna Willemann*, var dotter af en Borgmästare i Burg. — Sedan han i sin födelsestads Skola inhemtat första grunderna af vetenskaper och de lärda språken, fortsatte han från sitt 14:de år sina Studier vid Universiteterna i Helmstädt, Wittenberg, Rostock och Königsberg, och walde först Philosophien och derefter Romerska Wältaligheten till sitt hufvudyrke. Han förelag sedan en resa genom södra Tyskland. Då han derifrån återkommit, wille Fadren fästa honom hos sig, såsom sin medhjelpare i ämbetet; men på sina wänners tillstyrkan emottog han den kallelse, som wid samma tid gafs honom, att handleda Prins Wilhelm af Curland i dess Studier. Fyra år innehade han denna beställning, hvaraf de 2 sednare tillbragtes med Prinsen vid Academien i Rostock. Här blef Simonius 1593 promoverad till Phil. Magister och innehade främsta rummet. Följande året befordrades han derstädes efter sin fordna lärare Nathan. Chytræus till Poëseos och 1599 jämväl till Eloquentiæ Professor. Iämte detta bestridde han i 8 år Prototariësystlan vid Meklenburgska Landrätten, men nedlade den, då denna domstol flyttades ifrån Rostock.

R. R. Johan Skytte stiftade 1622 d. 1 Febr. den Professionen, vid Upsala Academie, som efter honom kallas den Skyttianska, och erhöi d. 2 Jun. s. å. Kon. Gustaf Adolfs confirmation på sin stiftelse. Till dess en ordinarie Lärare i denna Profession blef utnämnd, förestods den af då warande Ethices Professorn, sedan Biskopen i Skara *Jonas Magni Wexionensis*. Men år 1624 kallades Simonius och blef, sedan han följande året anländt till Sverige förordnad till *Oratoriae Professor Skyttianus*, och d. 5. Dec. (1625) af sin Patron högtidligen insatt i ämbetet, hvilket han oakadt sin redan nog höga ålder med oförtrutenhet och beröm förestod till sin död, som inträffade i Maji månad 1627. På hans begrafnings-

dag d. 29 Maji s. å. parenterades öfver honom af Histor. Professorn Ioh. Loccenius, som sedan blef hans efterträdare i syslan. Parentationen är tryckt i Upsala och i Rostock s. å. in 4:o.

Gift 1:o 1594 med — — — — *Smid*, som dog 1605.

2:o 1606 med *Dorothea Evers*, som öfverlefde honom, tillika med 3 barn af förra, och 2 af sednare gifftet.

Walspråk: Φερε και φερσ.

Lärda Arbeten.

Oratio de Principe instituendo. Rostoch 1591. 4:o.

Oratio in memoriam Udabrics Ducis Megapol. Ibid. 1603. 4:o.

Demetrii Phalerei liber περι ερμηνειας quaestionibus explicatus. Ib. 1604. 12:o.

Lutherus Theosdotos. Ib. 1608. 8:o.

Apologeticus adversus N. Serrarium. Ib. 1608. 8:o.

Lutherus Theosdotos triumphans. Ib. 1610. 8:o.

Oratio, de præstantia Eloquentiæ etiam in bello, habita, cum Professionem Skyttianam primum adgrederetur. Tryckt tillika med de öfriga till inaugurationsacten hörande handlingar, Ups. 1626. 4:o.

De Auctoritate Regia et de Regni Svetici dignitate atque felicitate Oratio — — — in Regia Sveciæ Salana a. d. 12 Aprilis anni 1626 publice recitata — — — Ups. 1626. 4:o.

Vandalia. (Oratio de Gente Vandalica a. 1598 scripta. Ett tal eller Program, till firande af Hertig Ulrics af Meklenburg födelsedag. Tryckt i *Ernest. Joach. de Westphalen Monumenta inedita Rerum Germanicarum*. T. 1. p. 1539. Lips. 1739. fol.)

Ad Regem Gustavum Adolphum in Sveciam ex Livonia reducem Acclamatio Metrica. Upsal. 1626.

Ad Reginam Mariam Eleonoram ex Livonia Upsaliam reducem Carmen Gratulatorium. Upsal. 1626 forma pat.

De Locorum Topicorum usu Libellus — — — Ups. 1627. 8:o.

Dessutom flere mindre Latinske Poëmer vid åtskilliga tillfällen. En samling af *Exercitationes Oratoricæ* (Volumen Exercitiorum Oratoriorum), hållne under hans handledning af Studerande ynglingar vid Academien i Rostock, är tryckt derstädes 1618 in 4:o.

[*Loccenii Or. funebr. in obitum Ioh. Simonii Ups. 1627.*]

II. D:r IOHANNES LOCCENIUS, född i Itzehøe i Holstein d. 13 Mars 1598. Fadren *Albrecht Locken* var köpman; Modren hette *Anna Sommer*. Studerade först vid Trivialskolan i sin födelsestad, derefter vid Gymnasium i Hamburg och ifrån 1618 vid Universiteterna i Helmslädt, Rostock och Leyden. Wid det sidstnämnda promoverades han 1625 till Iuris Doctor. Samma år kallad af K. Gustaf Adolph till Sverige, förordnades han till Histor. Professor ExtraOrdinarius vid Upsala Academie, hvilken sysla han tillträdde d. 25 Oct. och befordrades 1627 till Ordin. Professor i samma wetenskap. Tre år derefter (1630) blef han af R. R. Ioh. Skytte constituerad till Ord. Prof. Skyttianus sedan han redan 2 år under ledigheten efter Simonius bestridt äfven denna profession*).

*) d. 29 Oct. 1628 uplästes Magn. D. Cancellarii bref D. Loccenio tillskrifvit de professione Skyttiana extraordinariæ capessenda, till thess någon offererades som dertill aptior wore. Beslöts så att Magn. Rector måtte die Solis publico programmata significera, att Studiosa juvenus kommer ad horam 9. diei Martis tilstädes ad ipsius introductionem.

Han förordnades 1634 d. 7 Nov. till Iuris Professor, men fortfor dock ännu i flera år att derjämte förwalta den Skyttianska professionen. År 1648 d. 15 Jul. constituerades han af Drott. Christina till Acad. Bibliothecarie, med bibehållande af Iuris Professionen. År 1650 wardt kan befalld till Stockholm af gemensamt med Rikets Biskopar och flere lärde män öfverse och förbättra KyrkoLagen. Med tjenstledighet från Iuris Professionen kallades han d. 29 Mars 1652 till RiksHistoriograf med lön på Stat, men blef åter d. 4 Jul. 1666 förordnad till Iuris Professor honorarius, bibehållande tillika Bibliothecarie och RiksHistoriografsämbetena. År 1672 blef han Præses i Antiquitets Collegium, af hvilket han från dess inrättning warit ledamot. Död d. 27 Jul. 1677. Vid hans begrafning d. 9 Jun. 1678 hölls likpredikan av dåvarande Domprosten Dr. Petr. Rudbeckius, och följande dagen parentation af Eloqu. Prof. Andreas Norcopensis. Hans Porträt fins graveradt in 8:o.

Gift 1:o d. 21 Febr. 1622 med *Ursula Tamn*, som dog 1652.

2:o d. 19 Oct. 1654 med *Margareta Kietz*, som öfverlefde honom. Af hans 15 barn lefde vid hans död 1 Son och 4 döttrar af det förra, samt 1 Son och 3 döttrar af det sednare gifet. Den äldste Sonen *Albrecht*, blef för Fadrens förtjenster adlad 1673 med namn af *Tigerklou*; men familjen, som 1675. introducerades på Riddarehuset under N:o 844 utlocknade 1737 med dennes son Capit. Birger Tigerklou (*v. Stiernmans Matrikel*). Ibland döttrarna var en, *Regina*, gift med Prof. Schefferus; en annan med Prosten Torbern Fægrens i Mariestad; den tredje *Anna* med Iur. Prof. Eric Aurivillius.

Walspråk: Sufficit mihi Gratia Dei.

Promotor vid Iur. Doctors promotionen 1642.

Acad. Rector 1632 Sem. 1. — 1636 Sem. 2. — 1644 Sem. 2.

Lärda Arbeten:

- Oratio de Imperiorum, inprimis IV Monarchiarum periodo et conversione &c. Upsal. 1625. 4:o. (Var hans inträdestal såsom Histor. Prof. ExtraOrd., *Scheffer.* Svec. Litter.)
- — — de Historiæ præstantia et usu — — — Ibid. 1627. 4:o. (Inträdestal såsom Histor. Prof. Ordin.)
- — — in aditu ad Professionem Skyttianam extra ordinem ei commissam. Ib. a. eod. 4:o. (*Scheffer.* Svec. Litterata.)
- — — de natali Professionis Eloquentiæ ab Illustr. Dn. Ioh. Skytte An. 1625 d. 5 Dec. solenniter fundatæ. — — — Acc. Oratio de recta ad Eloquentiam via — — — & Dissert. de Decoro Oratorio in communi vita observando — — — Ups. 1629. 4:o.
- — — de Gustavi Adolphi Regis virtutibus togatis et militaribus vere heroicis. — — — Acc. Carmen Gratulatorium in victorias Gustavianas — — — Ib. (1632) 4:o.
- — — funebris in obitum Ioh. Simonii — — — Ib. 1627. 4:o.
- — — in memoriam Wendelæ Skytte — — — Rigæ 1630 (tillika med Wilh. Simonii öfver samma ämne).
- — — in obitum — — — Gabrielis Gust. Oxenstierna — — — Upsal. 1641. fol.

- Elógium Axelii Oxenstierna — — — memoriae dedicatum — — — Ib. 1655. fol.
 Inauguratio Regia Reginae Christinae 1650 — — — versibus descripta — — —
 Holm. 1651. fol.
- Dissertationes Academicæ Philosophicæ & Iuridicæ XXIV. Upsal. 1628—1666.
 XXII in 4:o & II in 8:o.
- Epigrammata Sacra et Moralia. — — — Ups. 1627. 4:o.
- Periodus Imperiorum &c. — — — Witteb. 1633. 12:o. (Månne en omarbet-
 betning af hans första inträdestal? Öfversatt på Svenska, är den utgifven
 Stockh. 1758. 8:o.)
- De ordinanda Republica Dissertationum Libri IV. in quibus continentur Epistolæ
 Politicæ Sallustii & Ciceronis — — — et in eas Commentarius. Item Res-
 publica Apum — — — Lugd. Bat. 1637. 12:o. (Å nyo uplagd i Amsterdam
 1644 12:o och tredje gången med titel: *Syntagma Politicum*, in quo conti-
 nentur Epistolæ Politicæ &c. — — — Acc. Animadversiones Politicæ in ali-
 quot Iusti Lipsii Politicorum capita — — — Francof. & Lips. 1673. 8:o.
- Exercitationes Iuris — — — Upsal. 1639. 4:o.
- Lexicon Iuris Sveo-Gothici — — — Stockh. 1647 iterumque 1651. 12:o. Upsal.
 1665. 8:o. Holm. 1674. 8:o.
- Synopsis Iuris ad Leges Sveo-Gothicas accommodata — — — Holm. 1648 ite-
 rumque 1653. 12:o.
- Synopsis Iuris Publici Svecani — — — Acc. Synopsis Juris privati ad Leges Sve-
 canas accommodata. — — — Quæstiones practicæ, et cum his Exercitatio-
 num Iuris quæstiones conjunctæ. — — — Gothob. 1673. 8:o.
- De Iure maritimo & navali Libri III. — — — Holm. 1651. 12:o. 1664. 8:o.
- Sveciæ Regni Ius Maritimum — — — in linguam latinam translatum. Acced.
 de Iure maritimo Libri III. Holm. 1674. 8:o.
- Dissertatiuncula de Migrationibus Populorum, et in specie Gothorum Sveonum-
 que &c. — — — Upsal. 1628. 8:o.
- Dissertationes duæ: I. de Scythis veteribus — — — II. de Suecis ac Gothis se-
 paratim — — — Upsal. 1628. 8:o.
- Rerum Svecicarum Historiæ a Berone III. usque ad Ericum XIV deductæ Libri
 V. Acced. Antiquitatum SveoGothicarum Libri III. — — — Holm. 1654. 8:o.
- Historiæ Rerum Svecicarum, a primo Rege Sveciæ usque ad Caroli Gustavi — —
 obitum deductæ Libri IX. — — — Upsal. (1662) 8:o. Francof. 1676. 4:o.
 (Acc. Antiquit. SveoG.)
- Antiquitatum SveoGothicarum — — Libri III. — — Holm. 1647. 12:o. Ed.
 III. auctior & emendatior. — — Upsal. 1670. 8:o. (Flera gånger tryckt
 tillika med hans Historia Svecana och öfversatt på Svenska af N. H. Dal
 m. tit. *Svenske och Götiske gamle Handlingar*. Stockh. 1728. 8:o.)
- Sveciæ Regni Leges Provinciales — — — in Lat. linguam translatae & brevibus
 notis illustratæ — — — Holm. 1672. fol.
- Sveciæ Regni Leges Civiles aut Civitatum — — — Acc. Regulæ Iuris SveoGoth.
 atque Index — — — Holm. 1672. fol.
 (Båge desse omtryckte Lond. Scanor. 1675. 8:o.)
- Ius Vetus Uplandicum — — — Lat. c. not. Car. Lundii. Ed. Ol. Rudbeck. Ups.
 1700. fol.
- Leges WestroGothicæ in Sveonia — — — Lat. c. not. C. Lundii. Ed. Ol. Rud-
 beck. Ups. 1700. fol.
- Q. Curtius, cum Indice Philolog. & notis politicis — — — Holm. 1637 & Amste-
 lod. 1648. 12:o.
- Cornelius Nepos — cum adnotationibus — — Holm. 1654 & (cum notis politicis)
 Hamb. 1673. 12:o.
- Erici Olai Historia Svecorum Gothorumque — — — brevibus notis illustrata
 — — Holm. 1654. 8:o.
- Hugonis Grotii Epistola de Studio Politico — — — Ups. 1626. 4:o.
 Utom flere tid efter annan tryckte Latinske poëmer m. m.
 År 1661 fick han sig updraget att författa en Historisk, Geografisk och Topo-
 grafisk beskrifning, som skulle åtfölja Gr. Dahlbergs Svecia Antiqua & Hodierna.
 Utkastet dertill finnes i Manuscript. En afskrift som tillhört C. R. von Stern-
 man har med Celsiska Handskriftsamlingen kommit till Upsala Bibliothek.

[Indictio funeris — — — Joh. Loccenii — — — facta ab Acad. Ups. Rect. Matth. Steuchio. Upsal. 1678. 4:o. Andr. *Norcopensis* Oratio in memoriam Ejusd. Holm. 1678. fol.]

III. IOHANNES FREINSHEMIUS (Freinsheim), född i Ulm d. 16 Nov. 1608. Fadren war *Barthol. Freinshemius*; Modren *Elisabeth Meyelia*.

Sedan han från sitt 14:de år studerat vid Universiteterna i Marburg och Giessen, och i synnerhet winlagt sig om Lagfarenheten, kom han till Strassburg, der han genom bekantskap med den lärde Matth. Berneggerus och under hans ledning snart förvärfvade ett berömdt namn i den lärda verlden. Efter nära 3 års wistande i Frankrike (ifrån 1634) såsom Kongl. Secreterare och Tolk, under hvilken tid han nyttjades att revidera Metziska Biskops-Stiftets Cantzie, återkom han 1637 till Strassburg och gifte sig med en dotter af Berneggerus, i hvars hus han sedan bodde.

Efter SvärFadrens död 1640 erhöll han den pension, som denne förut hade åtnjutit utaf Hertig August af Wolfenbüttel, emot förbindelse att anskaffa böcker för Wolfenbüttelska Bibliotheket, men lefde för öfrigt utan publik sysla, till dess han år 1642 af R. R. Friherre Iohan Skytte kallades till Professor Skyttianus, i hvilket ämbete han d. 25 Aug. s. å. af sin Patron högtidligen inställes. Hans lärdom, i synnerhet hans widsträckta Språkkännedom och hans styrka i Latinska wältaligheten, hwilken han flere gånger i Dr. Christinas närwaro hade tillfälle att ådagalägga, tillwann honom denna Drottningss synnerliga aktning, som år 1647 kallade honom till sitt Hof, såsom Kongl. Bibliothecarie och Historiograf på ganska lysande willkor. Här gaf han Drottningen underwisning i Grekiska språket, och bestridde äfven andra utomordentliga förrättningar, såsom då han 1650 var Ledamot i den commission, som förordnades att förbättra KyrkoLagen. Men den utmärkta nåd och förtroende, som wisades honom af Drottningen, ådrog honom afund och ledsamheter; detta — och kanske äfven Drottningens vanliga lättsinnighet och ostadighet i sina tycken — lærer warit orsaken, att han från sin förmånliga ställning wid Hofvet, återkom i slutet af 1650 såsom Eloqu. Professor till Upsala, och d. 29 Nov. med ett tal tillträdde denna Lärare Sysla. Hans wistande i Sverige blef dock ej mera långwarigt: sednare än 1651 finner man ej att han wid Upsala Academie utgifvit något arbete. Under förewändning af sin helsa begärde och erhöll han detta år tillåtelse att resa till Tyskland, och hugnades wid afresan af Dr. Christina med titel af Hennes Råd. Befördrades sedan (1655) till Prof. Honorarius vid det nya Universitetet i Heidelberg, hedrades med titel af Churfurstl. Pfaltziskt Råd, och dog derstädes d. 31 Aug. 1660. Hans minne teknades af hans Brorsson Abraham Freinshemius. Hans Portrait är graveradt i Koppar, en gång in 4:o och två gånger in 12:o.

Gift med Elisabeth *Bernegger*.

Walspråk: *Quieta cum industria*.

Lärda Arbeten.

- Supplementum Livianum. Argentor. 1649, 1662. 4:o. Holm. & Amstelod. 1649. 12:o.
 Supplementum & Commentar. in Q. Curtium — — — Argentor. 1639. 1670. 8:o.
 Amstelod. 1660. 1668. 12:o.
 L. Ann. Florus notis illustratus — — — Argentor. 1632, 1636 & sæpius. 8:o.
 Locorum Corn. Taciti ab interpretibus intactorum, aut secus acceptorum expositio. Argentor. 1638. 8:o. (Åtföljer Berneggeri edition af Tacitus.)
 Specimen Paraphraseos Cornelianæ, primum C. Taciti fragmentum — — — comprehensens &c. — — — Argentor. 1641. Amst. 1673. 8:o.
 Phædri — — — Fabulæ cum notis — — — Argentor. 1664. 4:o.
 Politica Iusti Lipsii cum Indice — — — Argent. 1641. Francof. 1658. 12:o.
 Panegyricus — — — Gustavo Adolpho — — — scriptus. Argentor. 1632. 4:o.
 Oratio Panegyrica — — — Christina — — — Reginae quum natalem suum alterum & vicesimum celebraret Holmiæ habita — — — Holm. 1647. fol. (Hölls i Drottningens närvaro och belöntes af henne med 500 Ducater. Öfversatt på Franska af F. Hambreus. Par. 1655. 12:o.)
 Orationes, cum quibusdam Declamationibus. (Argentor. &) Francof. 1662. 12:o.
 Dissert. de calidæ potu. — — — Argentor. 1638. 8:o.
 Dissertationes Philosoph. IX. Upsal. 1643—1651. 4:o.
 De S. Rom. Imperii Electorum & Romanæ Ecclesiæ Cardinalium præcedentia Diatribæ V. Argentor. 1663. 4:o.
 Syntagma de Vicariatu Palatino. (sub nomine Philoeci.)
 Teutscher Tugendspiegel zu Ehren Hertzogen Bernhard von Weimar aufgerichtet. Strassburg in fol.
 [Io. Freinshemii Laudatio Posthuma Auct. *Abrah. Freinshemio* una cum Scriptorum Catalogo in *Henning. Witten* Dec. VII. Memor. Philosophor. renov. Cfr. *Celsii* Biblioth. Reg. Stockholm. Historia. p. 69 &c.]

IV. IOANNES SCHEFFERUS, född i Strassburg d. 2 Febr. 1621. Fadren var Borgaren och Handlanden derstädes *Joh. Scheffer*; Modren *Elisabeth Kraschel*. — Sedan han wid Scholan och Gymnasium i Strassburg grundlagt sina Studier, och wid Universitetet därstädes blifvit Student 1637, företog han 1638 en lärd resa genom Tyskland och Holland, och uppehöll sig ett helt år vid Universitetet i Leiden. Derifrån hemkallades han wäl 1640 af sin Faders död till Strassburg, men anträdde 1643 en ny resa i sällskap med en ung Stockar, af en Patricisk ätt från Schafhausen, och uppehöll sig med honom förnämligast i Schweitz. Återkommen till sin födelsestad uppehöll han sig genom privata conditioner, och började tillika genom lärda arbeten grundlägga sitt rykte. Då den Skyttianska Professionen i Upsala 1647 blifvit ledig efter Freinshemius, som var igenom sitt giftermål beslägtad med Schefferus, erbjöds den åt Professoren i Strassburg Joh. Henr. Boecler, hvilken, då han sjelf icke war för närvarande hugad att gå i Svensk tjenst, föreslog Schefferus i sitt ställe. Han mottog anbudet, oaktadt Magistraten i Strassburg ogerna ville förlora honom, och begaf sig på vägen. Anländ till Stockholm d. 2 Jul. 1648, blef han af Freinshemius genast presenterad för Drottn. Christina, som mottog honom med utmärkt ynnest och sjelf förde honom till Upsala, der han d. 12 Jul. i hennes närvaro höll sitt inträdestal, och af Professionens då warande Patron R. R. Frih. Bengt Skytte högtidligen inställdes i sitt ämbete. Hans stora lärdom och förundransvärda arbetsamhet sträckte sig till alla de förbindelser som åligga en

Skyttiansk Professor, men i synnerhet tände han ett nytt ljus i Sveriges Historia och fornhäfder. — Kon. Carl XI:s Förmyndare-regering lade 1665 till hans förra sysla en honorarie Iuris Naturæ & Gentium Profession, med 500 Rdlr årlig lön: han fick derigenom äfven säte och stämna i Iuridiska Faculteren och war der hwar-annan termin Decanus. År 1666 blef han Assessor i Kongl. Anti-quitets Collegium, och 1677 Academiens Bibliothecarie. — De lärda tvistigheter i hvilka han inwecklades först med Iur. Prof. Gavelius, och sedan med sin fordna vän Werelius, äro kände. Dessa för-trelligheter och en svår skörbjugg, förorsakad af mycket stillasit-tande lade honom i förtid i grafven. Han dog d. 26 Mars 1679. Hans minne blef efter döden hedradt med en skådepenning, som blifvit stucken i koppar. Hans portrait är också i senare tider graveradt in 12:o.

Gift d. 12 Nov. 1647 med *Regina Loccenia*, och blef genom 3 Söner *Peter*, *Iohan* och *Ivo* Stamfader för den Grefliga och Fri-herrliga ätten Scheffer, samt de adliga ätterna von Scheffer N:o 1200 och v. Scheffer N:o 1975, af hvilka blott den sidsta ännu är öfrig.

Promotor vid Mag. Promotionen 1668.

Acad. Rector 1658 Sem. 2. — 1664. Sem. 1.

Lärda Arbeten.

- Dissertatio de Varietate Navium. Argentor. 1643. 8:o. (Omtryckt tillika med Militia Navalis Ups. 1654 4:o och införd i XI vol. af *Gronovii* Thesaurus Antiquitat. Græc.)
- Agrippa Liberator, s. de novis tabulis. Argent. 1645. 12:o. (Införd i VIII. Tom. af *Grævii* Thesaurus Antiquit. Romanarum.)
- Æliani Variæ Historiæ Gr. & Lat. cum Notis. Argentor. 1647 — 1662 — 1685. 8:o.
- Epistola Consolatoria ad illustr. D:nos Benedictum & Iacobum Skytte — — — in obitu illustriss. Dn. Mariæ Neaf, Matris Ipsorum, una cum Ejusdem Epi-cedio. Upsal. 1650. 4:o.
- Latini Drepanii Pacati Panegyricus Theodosio Aug. dictus, cum notis philologicis politicisque — — — Holm. 1651 — Upsal. 1668. 8:o. c. not. auctior.
- Oratio funebris in obitum illustriss. Dn. Iac. Ponti De la Gardie — — — Up-sal. 1652.
- De Stylo illiusque exercitiis ad consuetudinem Veterum, Liber Singularis. Upsal. 1653. 8:o. [Var förut utgifven i form af Academiska Disputationer och uplades sedan flera gånger, förbättrad och tillökt med Gymnasium Stili, Upsal. 1657, 1665. Ien. 1690. 1714 &c. 8:o.]
- De Militia Navali Veterum Libri IV — — — Upsal. 1654. 4:o c. figg.
- Oratio Valedictoria, quam Christinae Reginae, post admirandam — — — Regni abdicationem — — — dictam offert — — — Upsal. 1654, fol.
- De Antiquorum Torquibus Syntagma. Stockh. 1656. 8:o. (Äfven införd i XII tom. af *Grævii* Thesaurus.)
- Gymnasium Styli, seu de varie scribendi exercitio ad exemplum Veterum — — — Upsal. 1657, 8:o tillika med Tractaten *de Stylo*, och sedan flera gånger omtryckt.
- Titulus Sepulchralis, in obitum Caroli Gustavi Regis — — — Ups. 1660, fol.
- Memoria Jacobi Augusti et Iohannis Caroli de la Gardie, Comitum in Lecköo &c. — — — Upsal. 1662. 4:o.
- Phædri Aug. Lib. Fabularum Æsopiarum Libri V. c. annotationibus — — — Accedunt V. C. Franc. Guycti Andegavenses notæ nunquam antea publi-

- catæ Upsal. 1663. 8:o. [Å nyo uplagd med förbättringar och en Fransysk öfversättning. Upsal. 1667, 8:o och tredje gången Hamb. 1673, 8:o.]
- De natura & constitutione Philosophiæ Italiæ s. Pythagoricæ Liber singularis. Upsal. 1664. 8:o. (Å nyo uplagd med ett företal af C. S. Schurzfleisch, och med tillägg af Pythagoræ Aurea Carmina. Wittemb. 1701. 8:o.)
- Arriani Tactica & Mauricii Artis Militaris Libri XII. Omnia nunquam ante publicata, Græce prim. ed. Versione latina notisque illustr. — — — Upsal. 1664. 8:o.
- Annotationes in Scriptorem veterem Gothica lingua scriptum de Gotrico & Rolfone Regibus VestroGothicis. Upsal. 1664. 8:o. (Åtfölja Götriks och Rolfs Saga, utg. af Verelius.)
- T. Petronii Arbitri Fragmentum, nuper Tragurii Dalmatiæ repertum, cum annotationibus. Acced. Dissertatio de Fragmenti hujus vero auctore. Upsal. 1665. 8:o. (Å nyo utgifven af Th. Reinesius, cum epicrisi & scholiis. Lips. 1666. 8:o.) — Appendix Notarum in Fragmentum Petronii. Upsal. 1668. 8:o.
- Oratio ad Regem Carolum XI cum primum Upsaliam studiorum caussa veniret. Upsal. 1665. 4:o & 8:o.
- Regnum Romanum, vel in T. Livii Patav. Librum I Exercitationes politicæ VII. Upsal. 1665. 4:o. (Förut utg. i Academ. Disputationer.)
- Upsalia Antiqua — — — Upsal. 1666. 8:o. (Se *Ihre*, Upsalia illustrata.)
- Memoria Ioannis Canuti Lenæi, ArchiEpiscopi — — — Upsaliensis — — — Upsal. 1669. 4:o. (Omtryckt i v. Stiernmans Biblioth. Sveo Goth. T. II.)
- Graphice, i. e. de Arte Pingendi Liber Singularis — — — Norimb. 1669. 8:o.
- Kununga ok Höfdinga Styrlise, h. e. Regum Principumque Institutio &c. — — — Holm. 1669. fol.
- Aphthonius, Theôn, aliique Rhetores antiqui Gr. & Lat. c. notis brevibus &c. Upsal. 1670. — 1680. 8:o.
- Index in Libros Grotii, de Iure Belli & Pacis. Amsterd. 1670. Epistola — Ien. 1673. 4:o. (Anon.)
- Epistola ad Axelium Oxenstierna — — — postquam valedixisset Upsaliæ. 1671. 4:o.
- De Re Vehiculari Veterum Libri II. Acced. Pyrrhi Ligorii — — — de Vehicularis fragmentum — — — cum annotationibus. Francof. 1671. 4:o c. figg.
- Memorabilium Sueticæ Gentis Exemplorum Liber — — — Amst. 1671. 8:o.
- Hamb. 1687. 8:o. (Öfveys. på Svenska, under titel: *Svenska Folkets Årominne* af N. H. Dal. Stockh. 1733. 8:o.)
- V. C. Samuelis Bocharti de questione Num Ænéas unquam fuerit in Italia? Dissertatio — — — ex Gallico Latine versa. Hamb. 1672. 12:o. (Omtr. i Frankfurt, med Bocharti. Geogr. Sacra.)
- Constantini Opellii, de Fabrica Triremium Meibomiana Epistola — — — Eleuteropoli 1672. 1:o. (Omtr. i 12:te Tom. af *Grævii* Thesaurus.)
- Oratio ad Reg. Carolum XI. cum gubernaculis Imperii Ipse primum admovisset manus — — — Ups. 1673. 4:o.
- Incerti Scriptoris Sveci, qui vixit circa an. Chr. 1344 breve Chronicon de Archi Episcopis & Sacerdotibus cæteris Eccl. Upsaliensis — — — edidit, notisque ac indice necessariis adornavit — — — Upsal. 1673. 8:o.
- Lapponia, i. e. Regionis Lapponum et Gentis nova & verissima descriptio — — — Francof. 1673. 4:o c. figg. (År öfversatt på flera språk.)
- Hygini quæ hodie extant — — — adjecit notas — — — cum Indice — — — et Dissertatione de Vero hujus Operis Auctore — — — Hamb. 1674. 8:o.
- Israëlis Erlandi, de Vita S. Eriici Regis Sveciæ et Ejusdem Miraculis, — — — c. Notis — — — Stockh. 1675.
- De Orbibus tribus aureis nuper in Scania erutis e terra, Disquisitio Antiquaria. Holm. 1675. 8:o.
- Lectionum Academicarum Liber — — — Acc. omnium a dicto Jo. Scheffero editorum, & quæ brevi ab eodem sperari possunt Index. Hamb. 1675. 8:o. [Förändrad omtryckt med titel: *Miscellanea Io. Schefferi*. — — — Ups. 1697. 8:o.]
- Memoria — — — Laurentii Stigzelii, Regni Svec. Archi Episcopi — — — Stockh. 1677. fol. (Omtr. i v. *Stiernmans* Bibliotheca SvioGoth. T. II.)
- De Situ et Vocabulo Upsaliæ — — — Epistola defensoria. Holmiæ (1677). 8:o.

- Iustinus, cum Annotationibus-criticis — — — Hamb. 1677. 12:o.
- De Excerptis annotationibus ex Scriptis Caroli Episcop. Arosiens. per adversarios expressum Indiciu. Holm. 1678. 8:o.
- De Institutione litteraria illustris et generosi Adolescentis, Consilium. — — — Holm. 1678. 8:o. — (Med titel: De Generosi Nobilisque Informatione Litteraria Dissertatio. — Holm. 1678. 8:o. Äfven omtr. i Hamburg 1688 och i Th. Crenii Collection. Leid. 1696. 4:o.
- De Antiquis verisque Regni Sveciæ insignibus Liber. — — — Holm, 1678. c. figg. Iulii Obsequentis de Prodigiiis Liber; cum annotationibus. — Acc. Conr. Lycosthenis Supplementum Obsequentis; item Librorum a Scheffero editorum Index. Amstelod. 1679. 8:o.
- Svecia Literata, seu de Scriptis & Scriptoribus Gentis Sveciæ Opus postumum. Holm. 1680. 8:o. (Med tilläggningar omtryckt i Ioh. *Molleri* Bibliotheca Septentrionis Eruditi. T. 1. Hamb. 1698. 8:o.
- Breviarium Politicorum Aristotelis, cui accedit Consilium de Studiis in Philosophia Practica & Historia recte institutis. — — — edita sumtibus Joh. Hadorphii. Holm. 1684. 8:o. — Upsal. 1715. 8:o.
- H. Grotius enucleatus — — — ed. Dethl. M. Friese &c. Sedini 1693. 12:o. Oratio Ed. C. G. Schwarz. Altdorf. 1718. 8:o.
- Oratio ultima viri, dum vixit, celeb. J. Schefferi Argentor. de Christi incarnatione et nativitate. — — — Ed. Petr. Kalckberner — — — Magdeb. 1726. 8:o.
- Dissertationes Academiæ Morales et Politicæ XXVI in 4:o & X in 8:o. Upsal. 1650—1676. ibland hvilka *Exercitationes Tol in Livium VII.* 4:o och *de Stylo* — — *Disputationes VI* 8:o äro sedan å nyo utgifne.
- Dessutom flere dels färdige men otrückte, dels ofulländade arbeten. (E. M. *Fant*, Minne öfver Ioh. Schefferus. Stockh. 1782. 8:o.)

V. ELIAS OBRECHT, född i Strasburg d. 13 Apr. 1653. Fadren *Georg Obrecht*, af en i Strasburg gammal och ansedd ätt, var Iur. Romani Doctor och Kammar Advocat; Modren — — — *Marbach*, af en gammal Prästslägt i Strasburg, härstammade från Joh. *Marbach*, som var Præses i Strasburgs Consistorium, och den förste som af Luther creerades till Theol. Doctor.

Efter grundlagda Studier i synnerhet i de Lärda Språken, först vid Skolan i Strasburg och sedan i Mömpelgard, kom han till Salzburg i Baden, och njöt der undervisning af sin Släktinge, den berömde Theologen I. Fechtius. Vid Academien i Strasburg, dit han sedan återkom, och blef Student, lärde då den bekante Ioh. H. Boecler, som sedan efterträdde i ämbetet af vår Obrechts vida äldre Broder Ulric Obrecht, en måg af Boecler. Under dessas ledning studerade han i synnerhet Lagfarenhet, derjämte Philologie, Philosophie och Politik. Flere unge Svenske Adelsmän studerade den tiden i Strasburg. Igenom dem blef hans namn känt af CantzliRådet, sedan Kongl. Rådet, Edvard Ehrensten, som sökte en Informator för sina barn. Ehrensten wistades då i Cölln, i afseende på mediationsverket mellan de krigande Magterna: dit kallade han Obrecht 1673, som mottog hans Söner, och nyttjades tillika af honom såsom Secreterare. Då underhandlingarne i Cölln afbrötos, och Ehrensten gick såsom Svensk Ambassadeur till Hag, åtföljde Obrecht honom och kom sedan (1675) med honom till Sverige, der han ännu någon tid qvarblef i hans hus. RiksRådet Frih. Göran Gyllenstjerna, dotterson af R. R. Joh. Skytte updrog honom därefter sin Sons undervisning och ledsagande på dess

utländska resor. Vid samma tid dog Schefferus, och då varande Curatorerna för Skyttianska Professionen R. R. Bengt Skytte och Gör. Gyllenstjerna kallade Obrecht till dess efterträdare sedan den på 3:e året stått ledig. Sedan han fått Konungens fullmakt d. 21 Febr. 1682 och tillika permission att på-tu år resa utrikes, tillträdde han Professionen 1682 d. 2 Maji men företog straxt derefter med unga Gyllenstjerna den utländska resan, under det hans privata föreläsningar bestriddes af Schefferi måg, Poës. Professorn Ioh. Columbus. Resan gick öfver Danmark och Norra Tyskland till Holland; derefter genom Södra Tyskland till Schweitz, Italien, Frankrike, England, hvarifrån han efter flera års frånvaro återkom till Sverige, riktad med mångfaldiga kunskaper, och med ett Bibliothek, det största enskilda till hans tid, i Upsala, hvilket sedan i 1702 års brand förstördes. Af Hertigarne i Lüneburg kallades han 1692 på ganska förmånliga willkor, till Tyskland, men qvarblef i Sverige, och fick af Kon. Carl XI, tillökning på sin lön*), samt förordnades 1694 att jämte sin profession äfven bestrida Bibliothecarie Syslan i Upsala, och 1695 tillika såsom General Bibliothecarie föra inseende öfver alla publika Bibliotheken i Riket. Konungen updrog honom äfven att skriva Dess Historia, och Obrecht fick till den ändan företaga en ny resa till Tyskland och Frankrike, för att samla uplysningar för tiden's Historia. Af Kon. Carl XII.s Förmyndare kallades han 1697 till Stockholm, såsom Secreterare i Kongl. Cantzliet, för de Tyska provinsernas angelägenheter. I början af följande året flyttade han till Stockholm, att emottaga denna post, men sjuknade genast af en hetsig feber och dog efter 8 dagars sjukdom d. 16 Jan. 1698. Parentation öfver honom hölls i Upsala d. 31 Maji s. å. af Eloqu. Professorn och RiksHistoriogr. P. Lagerlöf.

Gift 1695 m. *Margareta Åkerhjelm*, Dotter af StatsSecreteraren och ÖfverPostDirecteuren Sam. Åkerhjelm och Cathar. Mohsdorff, som sedan trädde i nytt gifte med Kongl. Secret. *Hermelin*. Af henne hade Obrecht blott en dotter, och en Son *Elias*, född efter fadrens död, som 1703 adlades tillika med Styffadren under namnet *Hermelin*, men dog 1721 ogift, såsom Extraord. Cantzlist i Kongl. Cantzliet. (Stiernmans Adl. Matr.)

Promotor vid Phil. Mag. Promot. 1697.

Acad. Rector 1687. Sem. 1. — 1693 Sem. 2.

Lärda Arbeten.

Laudatio Funeris Memorïæ S. R. M:tis quondam Senatoris — — — D. Edvardi Ehrenstenii — — — Holm. (1687) fol.

Dissertationes Academicæ var. argum. IX in 4:o XXI in 8:o. Upsal. 1689—1697.

*) Nämligen 150 Tunnor Spanmål, (Råg, korn, hafra, lika mycket af hvardera,) i Upland, såsom wederlag för de inkomster som Skyttianske Professorn förut hade upburit af Godset Duderhoff i Ingermanland. Konungens bref derom till Stats Contoret är af d. 14 Maji 1692. 200 (800?) Tunnor blefvo genast på en gång utbetalte.

Dessutom Academiska Programmer.
(P. Lagerlöf Laudatio Funerbris.)

VI. IOHANNES UPMARCK, född i Upsala d. Sept. 1664. Fadren var Borgaren och Rådmanen *Eric Hansson (Ångerman)*, Modren *Maria Folcker*. Väl underbyggd i wetenskaper och språk, och sedan han 1688 under Prof. Lagerlöfs præsidium utgifvit och försvarat en Academisk Disputation, *Suspiciones de Astrorum influxu*, företog han utrikes resor, under hvilka han äfven skall hafva studerat Fortification. Efter hemkomsten blef han 1696 befordrad till Philosophiæ Adjunct vid Upsala Academie.

Sedan den Skyttianska Professionen, genom Obrechts flyttning till Secreterare i Cantzliet och korrt därpå följande död blifvit ledig, infunno sig dertill åtskillige sökande. (Fråga väcktes äfven om rättigheten att besätta den. Sedan R. R. Göran Gyllenstierna, (son af R. R. Joh. Skyttes andra dotter Anna Skytte) åt hvilken dess Morbror R. R. Bengt Skytte redan under sin lifstid hade updragit Patronatsrättigheten, blifvit död 1686, vindicerades den af hans äldre Son, Öfversten (sedan GeneralMajoren) Gr. Göran Gyllenstierna. Men den bestriddes honom vid detta tillfälle af Lagmannen Bar. Sven Ribbing, som grundade sina anspråk derpå, att han var en dotter-son af Testators äldsta dotter Wendela Skytte. Han wände sig med dessa anspråk till Konungen och föreslog tillika Iur. Prof. i Dorpt Ol. Hermelin till den lediga Professionen. Saken blef dock slutligen afgjord till Grefve Gyllenstjernas förmån.) Ibland de sökande war äfven en Tysk, Joh. Casp. Haferung, men då han genom en Academisk disputation wille legitimera sig, blef han i Cathedern så hårdt ansatt och illa medfaren af Adj. Upmarck att han frivilligt drog sig tillbaka. Upmarck fick derefter Consistorii Academici enhälliga föreskrift till Patronus, blef af honom föreslagen, och erhöll Konungens stadfästelsefullmakt d. 14. Nov. 1698. Han var således den förste af Svensk börd, som beklädde denna profession, hvilken han i 19 år med utmärkt beröm förestod; allmänt känd för en grundelig lärdom och såsom latinsk wältalare kan hända utan like. Det Skyttianska huset blef af honom från grunden nästan helt och hållet ombygdt; om ersättning för kostnaden hade han sedan en hård tvist med sin efterträdare, som bilades genom förlikning. De 150 Tunnor råg hvilka såsom wederlag för det reducerade Duderhoffsgodset blifvit Obrecht personligen tillagde, beviljades genom Kungl. Resolution af d. 16 Jan. 1699 äfven åt Upmarck; dock upbar han dem endast de första åren och sedan penningar af StatsContoiret efter kronovärdering till 9 m. Silfvermynt för tunnan. — År 1716 d. 5 Okt. utnämndes han till Censor Librorum adlades 1719 d. 15 Maj med namnet *Rosenadler*, och fick den 11 Jul. 1722 CantzliRåds Titel, med säte och stämman i Cantzli Colleg. uti allt det som rörde Censorsäm- betet. Från detta ämbete erhöil han afsked d. 21 Apr. 1737 och benådades s. å. d. 26 Sept. med Caractere af StatsSecreterare.

Han dog i Stockholm d 26 Mars 1743. Porträtet fins graveradt i Koppar in 8:o.

Gift 1714 med *Eva Schwede*, Dotter af Phil. Pract. Prof. i Upsala Joh. Schwede, och Brita Behm.

Promotor vid Mag. Prom. 1710.

Acad. Rector 1704 Sem. 1. — 1710 Sem. 2. — 1715 Sem. 2.

Lärda Arbeten.

De Vita & Morte — — — D:ni Erii Castovii, Moraliū in Athenæo Upsal.

Professoris Publici & Ordinarii. Oratio Funebriſ — — —. Upsal. 1704. 4:o.

Laudatio funebriſ — — — D:no Johanni Arndio Bellmanno, Eloqu. in Acad. Upsal. Reg. ac Ord. dicta — — — Ups. 1710. 4:o.

Oratio Parentaliſ in obitum — — — Dn. Haquini Spegel, ArchiEpiscopi — — —. Upsal. 1714. 4:o.

Parentalia — — — M. Haraldo Vallerio Mathem. in Acad. Ups. Professori Reg. & Ordin. Oratione funebri facta — — —. Upsal. 1716. 4:o.

(Alla omtryckta i Nettelbl. Memoria rediviva &c Semidec. II.)

Oratio in memoriā Er. Odhelstiernii — — —. (Uti Nettelbl. Memoria rediviva Virorum in Svecia eruditissimorum — — — Semidecas II. Rost. 1728. 4:o).

Carmen dicatum Auspiciis Novi Regni, quum — — —. Rex Carolus XII sceptrā capisseret — — — d. 16 Dec. a. 1697 Upsaliæ publicæ pro rostris Academicis recitatum &c. (Uti Nettelbl. Schwedische Bibliothec. III:s Stück. Rost. 1729. 4:o).

Oratio habita d. 7 Jun. 1710 Upsaliæ in solenni acta promotionis &c. (Uti Schwed. Biblioth. III:s. St.)

Dissertationes Academicæ varii argumenti. CXXXI quarum VII in 4:o, CXXIV in 8:o.

Then Stormächtigte Konungs, Kon. Carl then Tolftes — — — Personalier, upläsne wid konglige begrafningen — — — i Stockholm S. 28 Febr. 1719. Upsal. 1721 fol. (Anon.)

Dessutom Academiska Programmer.

(v. Stiernmans Adel. Matrikel. Gezelii Biogr. Lexicon &c.)

VII. IOHANNES HERMANSSON, O.Goth., var född i Stockholm d. 23 Sept. 1679. Fadren var Borgaren samt Wax- och facklemakaren *Herman Hermansson*, Modren *Christina Hansdotter*. Sedan han i Stockholms Storskola grundlagt sina Studier, kom han 1694 till Upsala Academie, der han jämte de lärda Språken samt Humaniora i synnerhet med flit studerade Lagfarenheten under Carl Lundii handledning, och — ehuru utan någon Academisk grad — fans wärdig att d. 4 Febr. 1707 förordnas till Adjunct i Juridiska Faculteten. Då Poëseos Professionen 1708 var ledig efter Hemm. Forelius, kom bland andra äfven Hermansson i åtanka, äfven som han 1712 föreslogs till den efter Ion. Bilovius lediga Moraliū Professionen. Imedlertid hade han emottagit condition hos Gener. Bar. Jac. Burenköld, och flyttat med denna Herre till Skåne, der han blifvit förordnad till Gouverneur. Här blef Hermansson, efter Consist. Academici förslag af Konungen d. 2 Maji 1715 utnämnd till Iuris Naturæ & Gentium atque Moraliū Professor wid Lunds Academie, hwarifrån han 1716 af GeneralMajoren Gr. Göran Gyllenstjerna kallades till den Skyttianska Professionen i Upsala. Konungens Stadsfästelsefullmakt utfärdades i Lund d. 17 Febr. 1717

och d. 21 Maji s. å. tog han sitt inträde *). Död. d. 9 Febr. 1737.
Hist. Prof. El. Frondin parenterade d. 9 Jun. s. å.

Gift d. 28 Jun. 1715 med *Margareta Steuch*, dotter af Ärkebiskopen Dr. Matth. Steneheris och Anna Tersera. Barnen uphöjdes 1744 i adligt stånd med namnet *von Hermansson*. Äldste Sonen *Matthias* blef omsider Grefve och RiksRåd.

Promotor wid MagisterProm. i Upsala 1728.

Acad. Rector 1721. Sem. 2. — 1728. Sem. 2. — 1735. Sem. 1.

Lärda Arbeten.

Panegyris Sereniss. Clementissimoque Regi Carolo XII — — — circa Natalem vigesimum septimum consecrata & — — — die 18 Jun. a. 1708 in reg. Acad. Upsal. — — — proclamata — — — Holm. s. a. 4:o.

Oratio funebris in memoriam — — — Matthiae M. Steuchii — — — Protocolli in Senatu regio Secretarii, cujus beatis manibus funebria justa persolvebantur in templo cathedrali Lundensi d. 17 A. 1714 — — — Lund. Goth. s. a. 4:o.

Memoria Vitæ et mortis — — — Iohannis Vallerii, in reg. Acad. Upsaliensi Mathematicum Professoris Reg. funebri sermone celebrata d. 5 Dec. An. 1718. — — — Ups. s. a. 4:o.

Parentalis Oratio memoria & meritis S. R. M:tis & Regni Svedici quondam — — — Senatoris &c. — — — Comitiss Nicolai Gyllenstierna, Comitiss de Fogelwijk &c. — — — Upsal. 1721. 4:o.

Pia Memoria — — — Comitiss Caroli Gustavi Rehnskiöld — — — Senatoris et Campi Mareschalli &c. — — — Holm. 1723. fol.

Sermo Parentalis, quo vitam et merita — — — Birgeri Rommel, Acad. Upsal. Quæstoris honorarii, die — — — 9 Dec. A. 1726 — — — celebravit (s. l. & a.) 4:o.

Iusta Parentalia — — — Dn. Iohanni Palmroth. S. S. Theol. Doctori & Professori Ord. in Acad. Ups. — — — d. 14 Jun. A. 1727 — — — persoluta (s. l. & a.) 4:o.

Dissertationes Philosoph. & Polit. in Acad. Lundens. 1715—1716. II in 4:o & V in 8:o.

Dissertationes varii argumenti, in Acad. Upsaliensi 1717—1737. XXXV in 4:o. CLXXIII in 8:o.

Dessutom flera Acad.-Programmer.

[von Döbeln, Histör. Acad. Lundensis — El. Frondin Memoria — — — Hermanssonii — v. Stjernman, Adel. Matrikel.]

VIII. M. IOHAN IHRE O.Goth. född i Lund d. $\frac{3}{14}$ Mars 1707. Fadren var då varande Theol. Professorn derstädes, sedan Domprosten i Linköping *Thomas Ihre*; Modern *Brita Steuch*, ÄrkeB. Matth. Steuchii dotter, och war han således Systemson af sin Företrädares Fru. Från Linköping, dit han 1718 varit sin Fader vid dess flyttning följaktig, kom han, efter dess död 1720, till Upsala i sin Morfars ÄrkeBiskopens Hus, under enskilt handledning först af Mag. Christ. Lundius, sedan af Mag. Doc. Magn. Beronius, och sluteligen af Philos. Adjuncten A. Winbom. Sitt första offentliga lärdomsprof aflade han 1728 genom en Disputation pro exercitio

*) Bar. Rhebinder i sin Adel. Matrikel säger att Hermansson förr än han blef Prof Skyttianus, var af Konungen utnämnd till Lagman. Jag wet icke hvad grund detta äger; kan hända har han haft något förordnande att förrätta Lagmansting.

De usu LXX Interpretum in Novo Testamento under Prof. Er. Alstrins præsidium; undergick följande året den Philosophiska examen och disputerade pro Gradu *de Vi materiæ* under Prof. Fabian Törner, hvarefter han d. 15 Jun. 1731 promoverades till Philos. Magister, men frånvarande. Ty sedan han fullbordat sin Academiska curs, och i Linköping på latinsk vers parenterat öfver Stiftets nyligen aflidna Biskop Doct. Torst. Rudén, företog han om våren 1730 en lärd utrikes resa, genom Tyskland, Holland, England, Frankrike och Danmark, från hvilken han om Sommaren 1733 återkom till Upsala. Straxt efter hemkomsten kallades han till Kongl. WetenskapsSocietetens Ledamot och Secreterare; antogs 1734 till Docens i Philos. Faculteten och utnämndes 1735 af Acad. Cantzler R. R. Gr. Cronhjelm till ViceBibliothecarie. Förordnades d. 16 Maji 1737 till Poëseos Professor, men bortbytte följande året denna Profession emot den Skyttianska, på hvilken han — kallad af R. R. Grefve Nils Gyllenstjernas EnkeFru, Grefvinnan Eva Juliana Brahe, såsom Förmyndare för sin Son, sedermera R. R. Gr. Göran Gyllenstjerna — d. 6 Dec. 1738 erhöill Konungens Fullmakt, och hvilken han i 42 år med största beröm beklädde. Kallades d. 24 Jul. 1755 till Ledamot af den då nyligen stiftade Witterhets Academien. Fick den 20 Sept. 1756 CantzliRåds namn och wärdighet; uphöjdes d. 5 Apr. 1757 i Adeligt stånd och blef d. 21 Nov. 1758 Riddare af Kongl. NordstjerneOrden. Den kongl. AntiquitetsSocieteten i London kallade honom 1762 till medlem. Under de sidsta åren hade han ledighet ifrån de publika lectionerna, och war vid slutet af sin lefnad nästan blind. Han dog i Upsala d. 1 Dec. 1780. Parentation öfver honom hölls d. 11 Maji 1781 af Gr. L. Prof. Ioh. Floderus. Hans Portrait är graveradt in folio och 24:o.

Gift 1.) 1738 d. 8 Maji med *Sara Charlotta Brauner*, dotter af Landshöfd. i Upsala Frih. *Joh. Brauner* och *Margar. Törnstjerna*. Hon dog 1758.

2.) 1759 d. 11 Dec. med *Charlotta Iohanna Gerner*, dotter af Öfversten och R.S.O. *Albrecht Gerner* och Grefvinnan *Annä Gyllenborg*. Hon öfverlefde honom tillika med en Son och en dotter af förra, och två Söner af sednare giftet.

Promotor vid Mag. Promot. 1752.

Acad. Reçtor 1745. Sem. 2. — 1754 Sem. 1. — 1762 Sem. 1. — 1774 Sem. 2.

Lärda Arbeten.

Fruntimmers Bibliothec (af Rich. Steele). Afsatt af Ängelskan på thet Svenska Språket. I—III Del. Stockholm (1734)—1738. 8:o.

Laudatio funebris — — — Doct. Olavi Rudbeckii, Archiatri Regii &c. — — — Upsal. 1741. 4:o.

Oratio Panegyrica in obitum — — — Senatoris, Reg. Cancell. Præsidis nec non Upsal. Acad. Cancellarii — — — Comit. Dn. Caroli Gyllenborg — — —

Upsal. 1747. 4:o.

Oratio Panegyrica in auspiciatiss. natales Friderici Adolphi Principis &c. — — — Upsal. 1751. 4:o.

- Oratio funebris in memoriam — — — Samuelis Troilii Regni Sv. ArchiEpiscopi &c. — — — Upsal. 1764, fol.
- Acta Promotionis Philosophicæ anni 1752 — Upsal. 1752. 4:o. Det tal han vid detta tillfälle höll såsom Promotor, omtrycktes sedan i Bibliotheca Bremensis; och tredje gången med följande titel:
- Oratio de futuro Reip. Litterariæ Statu — — — Edit. III. Acc. Oratio de Usu Lexicorum Realium &c. Upsal. 1775. 8:o. (Det sednare talet hölls vid Rectoratets nedläggande 1774.)
- Dissertationes Academicæ var. argum. CDLIII. Upsal. 1735—1774. 4:o. (Lidéns Catal.) En stor del bland dessa, äro af honom sjelf utarbetadé. Följande kunna anmärkas:
- Vetustus Catalogus Regum Sviogothic. notis Criticis illustratus. P. I—V. 1752—55.
- Upsalia Illustrata. P. I—VIII. 1769—72. (En ny uplaga af Scheffers Upsalia, med dess handskrifna förbättringar och egna anmärkningar).
- De Mortuis in Hvitavadam. 1766.
- De Runarum in Svecia Antiquitate. 1769.
- De Runarum Patria & Origine. 1770.
- De Runarum in Svecia occasu. P. I. II. 1771—73.
- De Signo Crucis in cippis runicis ambigua Christianismi nota. 1770.
- De Quenlandia antiqua. 1767.
- De Gothis Græciæ Aboriginibus. 1767.
- Peregrinationes Gentium septentrional. in Græciam. P. I. 1758.
- De Adagiis Sviogothicis. P. I—III. 1769—71.
- Fragmentum ex T. Livii Historia, Romæ nuper detectum, notisque criticis illustratum. 1774.
- Ulphilas illustratus. P. I. II. 1752—55.
- Specimen Glossarii Ulphilani. P. I—III. 1753.
- De Lingua codicis Argentei. 1754.
- Analecta Ulphilana. P. I—X. 1767—1769. Sedan utgifne med ny titel: Analecta Ulphilana duabus comprehensa dissertationibus &c. — Upsal. 1769. 4:o. — (Alla dessa Dissertationer i Ulphilanska litteraturen äro omtryckte i Berlin 1773 genom *Büschings* försorg: se nedanføre) m. fl.
- Fragmenta Versionis Ulphilanæ a Fr. Ant. Knittel edita, cum aliquot annotationibus — — — Acc. Dissertationes II. de Originibus L. Lat. & Græcæ inter Moesogothos reperiundis & de Verbis Moesogothorum. Ups. 1763. 4:o. Omtryckt i följande samling:
- Ioh. ab Ihre Scripta versionem Ulphilanam et linguam Moesogothicam illustrantia, ab Auctore emendata novisq. decessionibus aucta. Ed. Ant. F. Büsching. Berol. 1773. 4:o.
- Utkast till Föreläsningar öfver Svenska Språket — — — Ups. (1745) — Sth. 1751. 8:o.
- Svenskt Dialect Lexicon — — — Ups. 1766. 4:o.
- Glossarium Sviogothicum — — — T. I. II. Upsal. 1769. fol.
- Bref innehållande Bihang till ett nyligen utkommet Tal, om de Lärda vetenskapers tillstånd i Swea Rike under hedendoms och Påvedölestiden. Upsal. 1759. 8:o. (Anon.)
- Bref till — — — Sven Lagerbring, rörande then Isländska Edda, och egentligen then handskrift theraf, som på Upsala Bibliothek förvaras. Ups. 1772. 8:o. — En Tysk öfversättning, med anmärkn. af *Schlözer* finnes uti *Schlözer's Isländische Litteratur und Geschichte* 1:r Th. Götting. 1773. 8:o.
- Anmärkningar rörande Codex Argenteus. (Uti kongl. Bibliothekets Tidningar. Sth. 1767. 2. Del.)
- Bref till Uno von Troil. dat. d. 21 Oct. 1776. (Tryckt i *v. Troils Bref rörande en resa til Island*, Ups. 1777. och innehåller svar på *Schlözer's* inkast emot hans tankar om Edda.)
- Afhandling om Danska Kon. Eric Ericssons tilnamn *Mened*, insänd till K. WitterhetsAcademiem. d. 13 Dec. 1777. (Tryckt i dess *Handlingar* III:e Del. Sth. 1780.)

Monumentum veteris linguæ Ostrogothicæ, Napoli haud pridem repertum, notisque criticis illustratum. (Uti *Nova Acta Reg. Societ. Scriptiarum Upsaliensis*. Vol. III. Ups. 1780.)

Dessutom XXI st. Academiska Programmer, flera witterhetsstycken i bunden och obunden stil, Företal till böcker m. m. (Lefverne, af *Er. af Solberg*, i *Witterh.Ac.* Handl. 4. Del. — *Floderi Officium Parentale*. — *Rhebinders Adel. Matrikel*.)

IX. M. IACOB LINDBLOM, OG., född på Blackebo, Regements-Pastors boställe uti Skeda Socken i ÖsterGöthland den 7 Aug. 1746. Fadren *Axel J. Lindblom*, blef slutl. Theol. Doctor, Prost och Pastor i Odenswi; Modren hette *Regina Pallavicini*. Han intogs 1756 i Linköpings Skola, och blef 1763 Student i Upsala. Gjorde följande året en utländsk resa; återkom 1766 till Akademien, och blef efter vanliga lärdomsprof, d. 18 Jun. 1770 promoverad till Philosoph. Magister. År 1772 antogs han till E. O. Amanuens vid Acad. Bibliotheket; förordnades följande året till Ord. Amanuens, samt till Eloqu. & Polit. Docent; fick 1776 character af E. O. Vice Bibliothecarie, och blef 1779 E. O. Professor, med särskilt lön. Samma år utnämndes han i Survivance af R. R. Grefve Göran Gyllenstjerna till Skyttiansk Professor; och erhöll efter företrädarens död, Konungens stadfästelsefullmakt, d. 7 Febr. 1781. Under denna syslas bestridande uplifvade han de fordna lärdomsöfningsarna med den Adelige ungdomen, eller det så kallade Skyttianska Collegium, från höstTerminen 1786 och hade denna merendels så väl Konungen som Kronprinsen under deras vistande i Upsala 1786 och 1787 till Åhörare. Till erkänsla lät den Adelige ungdomen vid hans afskedtagande slå öfver honom en minnespenning. Befordrades d. 16 Dec. 1786 till Biskop i Linköping, blef genast derefter prästvigd, och tillträdde Ämbetet i Maji följande året, hvarefter han 178 fick Wreta klostets Pastorat till personell präbende. 1789 d. 28 Maji utnämndes han till Ledamot af K. NordstjerneOrden; promoverades d. 6 Jun. 1793 i Upsala till Theol. Doctor, såsom Primus, och blef d. 16 Noy. 1799 Commendeur af nyssnämnde Orden. Den 1 Martii 1805 blef han i anledning af Prästerskapets enhälliga kallelse utnämnd till Svea Rikes Ärke-Biskop och ProCantzler för Upsala Academie. Om hösten 1806 skedde flyttningen till Upsala.

Han kallades 178 till Ledamot af K. WetenskapsSocieteten i Upsala; 180 till Hedersledamot af Witterhets Historie och Antiquitets Akademien, och blef 1809 en af de Aderton i Svenska Akademien: är dessutom medlem af flera inländska och uländska lärda samfund. År 1807 blef han ledamot i BibelCommissionen. Bewistade för Linköpings Stift 1789, 1792 och 1800 års Riksdagar, och underskref, vid den förstnämnda, Säkerhets Acten i Talmanens ställe. Vid 1809, 1810, 1812 års Riksdagar war han, såsom ÄrkeBiskop, sitt Stånds Talman.

Gift 1.) 1780 med *Gunla Marg. Frondin* (som dog 1788) dotter af Bibliothecar. *Berge Frondin* med *Anna Sigrid Trast*. —

2.) 1784 med *Sophia Ulrica Söderberg*, dotter af Assessorn och Regementsfältskären *Abrah. Söderberg*.

Två Söner, en af hvardera giftet, uphöjdes d. 9 Dec. 1802 i Adeligt sländ, med namn af *Lindersköld*.

Walspråk: Integre ac Libere.

Hans buste är graverad in fol.

Lärda Arbeten.

Lexicon Latino-Svecanum. Latinsk och Svensk Ordbok på Konungens befallning utgifven af Academiën i Upsala. Ups. 1790. Voll. II. 4:o.

Dissertationes Academicæ XXX. Polit. & var. Argum. Ups. 1781—86.

Theser utgifne i Skyttienska Collegium, 13 St. tillika med Tal derstädes hållne. Upsal 1786—87. 8:o.

Memoria — — — Caroli Rudenschöld — — — Upsal. 1784. 4:o.

Lefvernesbeskrifning öfver Zenobia — — — Sth. 1773. 8:o.

Äminnelsetal öfver — — — Professoren — — — Henr. Frosterus. — — — Ups. 1773. 4:o.

Tal öfver H. E. Riksrådet, Riksmarskalken m. m. Grefve Göran Gyllenstierna — — — Linköp. 1799. 8:o.

Tal vid Doctorinnans, Fru Hedy. Sophia Lidéns född Exing Graf — — — Norrköp. 1791. 8:o.

Minne af Carl Laurbeck, Theol. D. m. m. — — — Linköp. 1799. 8:o.

Vid Lectorsens — — — Ragv. Nicolai Graf d. 21 Febr. 1798. Link. 8:o.

Tal vid Domprostinnans — — — Anna Dor. Älfs född Filenius Graf d. 29 Mars 1797. Linköp. 8:o.

Domprosten m. m. Herr Doct. Samuel Älfs minne — — — Link. 1799. 8:o.

Minne af Enkefrun Anna Chr. Hülphers, född Kiällström. Westerås 1795.

X. M. IACOB FREDR. NEIKTER, (Westm.), född 1745 på kronofogdebostället vid Köping i Wästmanland. Fadren *Neuchtern* var först Academie Inspector och sedan KronoBefallningsman.

Efter grundlagda studier i Wästerås TrivialSkola och Gymnasium, blef han 1764 Student i Upsala; nödgades dock, för knappa tillgångar efter Fadrens död, snart lemna Academiën, och försörja sig genom conditionerande i Carlscrona, der han riktade sina studier förnämligast åt det andeliga ståndet. Likwäl fans hans wid sin återkomst till Upsala så underbyggd äfven i andra wetenskaper, att han därföre, så väl som för sitt snille ådrog sig CansliRådet Ihres synnerliga upmärksamhet. Under hans præsidium disputerade han pro exercitiö 1769 för 6:e delen af hans *Upsalia illustrata*, och pro gradu 1773 *de Historia, ut Philosophia per Exempla P. 1.* som han sjelf författat men aldrig fortsatte, samt promoverades sistnämnda år till Philos. Magister. Sedan han 1774 aflagt Specimen præsidento *de Poësi Tragica. P. 1 & II* (ett äfven ofulländadt arbete) kallades och förordnades han till Poëseos Docent. Befordrades 1779 till Extra Ord. Philosophiæ Adjunkt, och anträdde s. å. med Gr. Märten Bunge och Baron Otto Munk en utrikes resa genom Danmark, Tyskland, Nederland, Frankrike, Schweiz, Italien och England. Längsta vistandet var i Göttingen, Paris, Turin, Rom och London, och resan varade ända till 1784. Under detta fick han af Kon. Gustaf III. 1783 Extra Ordinarie Professors

fullmägt och utnämndes s. å. till Bibliothekarie i Upsala. Därmed förenades 1785, enligt en Instruktion, som han sjelf på befallning föreslagit, Litterarum Humaniorum Professionen, med offentliga föreläsningar i Witterheten, och deltagande i alla Consistoriella och Facultetsgöromål, i likhet med de öfrige Professorerne. På R. R. och Riksmarsk. Gref Göran Gyllenstjernas ansökan erhöll han 1787 Konungens fullmakt på den lediga Skyttiiska Professionen. — I Philosophien, Witterheten, Historien, Philologien och Critiken war han en verkelig Polyhistor. Sista lefnadsåret plågades han af en mattande sjukdom — och ett anfall af slag slutade hans dagar d. 4. Maji 1803. Han var sedan 17 Ledamot af WetenskapsSocieteten i Upsala, och sedan 1786. af Kongl. Witterhets, Historie och AntiquitetsAcademien.

Gift 178 med *Agneta Magd. Peterson*, Apothekaredotter ifrån Halmstad, af hvilken han hade en enda dotter.

Promotor vid MagisterPromotionen 1800.

Acad. Rector 1788. Sem. 2. — 1797. Sem. 2.

Lärda Arbeten.

Tal, under deras Majestäters — — — samt deras Furstliga Högheters af Baden höga öfverwaro, hållet i Gustavianska lärosalen d. 4. Nov. 1801. — — — Ups. 1801. 4:o.

Oratio in Memoriam — — — Georgii Gyllenstierna, Reg. Regnique SvioG. Senatoris, Regni Mareschalli &c. — — — habita in Audit. Gustav. d. 19 Nov. A. 1799. Upsal. 1809. 4:o.

Afhandl. om forntidens stränga vintrar. (I WetenskapsSocietetens handlingar.) Undersökning om Ordsakerne till smakens Olikhet, upkomst och fall hos särskilte folkslag. Upläst vid inträdet i Kongl. Witterhets, Historie och Antiquitets Academien d. 21 Jan. 1787. — (Tryckt i Academiens Handlingar 3:e Del. Stockh. 1793. 8:o.)

Dissertationes Academicæ varii argum. Ups. 1774—1803. 4:o.

Ibland dessa märkas:

De Efficacia Climatuum ad variam gentium indolem, præcipue ingenia & mores. P. I—XVI. 1777 &c.

De cognatione Gentium ex linguis eruenda. P. I—VII. 1800—1803.

De Medicina per Incantationem. P. I, II. (Sect. 1—3) 1791—1793.

De Gente Antiqua Troll. P. I—VI. 1793—99.

De Triplici significatione nominis Svithiod &c. 1798.

De situ Chersonesi Cimbricæ. P. I, II. 1797.

De Vestigiis Hunonum in Svecia &c. P. I, II. 1791. 94.

Observationum HistoricoGeographicar. particula. 1802.

De Situ Reidgothiæ. P. I, II. 1793. 94.

De Terris ad mare album sitis. P. I. 1794.

De veteri Finmarkia. 1798.

De Erico Upsaliensi R. Sveciæ. 1800.

De Anno quo obiit Ericus Edmundi R. S. 1796.

De Dania ab Erico Victorioso subjugata. 1800.

De ætate Ol. Skotkonung, cum capesseret imperium. 1800.

Collectio monumentorum Historiam Svecianam illustrantium. P. I—XV. 1800—03.

Monumenta & Litteræ Histor. Ioh. Skytte Senioris illustrantia. P. I, II. 1800—02. — m. fl.

Dessutom Theser, utgifne i Skyttiiska Collegium 1787—92 omkr. 60 st. 8:o. — Academiska Programmer. — Recensioner i Upsala Tidningar 1773—79. m. m. (Åbo LitteraturTidn. 1803. N:o 53.)

XI. M. OLOF KOLMODIN, W^Goth., född d. 13 Sept. 1766 på Saleby Prästgård i Skaraborgs Län. Fadren var Prosten och Kyrkoherden i Saleby, Mag. *Christopher Dahl*; Modren *Helena Elisab. Kolmodin* war dotter af Prosten Ol. Kolmodin i Flo, hvars namn dottersonen, efter sin Faders wilja upton. — Upfostrades efter Föräldrarnes frånfälle sedan 1771 hos sin Mormor Fru Brita M. Lörich och dess sednare man Prosten och Kyrkoh. i St. Wånga, Peter Tugurin. — Studerade från 1777 vid Skara TrivialSkola och Gymnasium och blef 1783 i Sept. i Upsala inskrifven till Student. Disputerade 1784 pro Exercitio, under sin halfbroders Mag. Doc. (sedan Gr. L. Profess.) *Christ. Dahls* præsidium, för senare delen af dess *Historiola Poëseos Provincialis*; men måste sedan lemna Academien, för att uppehålla sig genom conditionerande. — Återkom till Upsala om hösten 1787. Efter aflagd CandidatExamen, disputerade 1791 pro Gradu Philosoph. under Histor. Prof. E. M. Fant: ämnet war *Aula Reginae Christinae* P. 1. och promoverades d. 16 Jun. 1791 till Philosoph. Magister, samt war wid det tillfället Gratist. — Speciminerade 1792 præsidento för andra delen af sin Gradualdisputation, och utnämndes derefter till Docens i Historia Litteraria Patriæ. — Från 1794 till 1799, med tillstånd frånwarande från Academien, och conditionerade under den tiden i CommerceR. Arfvedsons hus i Stockholm. — Kallad d. 4 Apr. 1805 af då varande Executor af R. R. Skyttes Testamente, HofMarskalken Grefve Carl Gabriel Mörner, till Professor Skyttianus och genom Konungens fullmakt af d. 9. i samma månad stadfästad i samma sysla, som d. 31 Maji derpå följande tillträdde. Företog med Kungl. permission i Julii månad s. å. en utrikes resa; besökte de flesta af Norra Tysklands hufvudstäder och Universiteter, och återkom öfver Danmark om sommaren 1806.

Gift d. 24 Jun. 1803 med *Ulrica Eleonora Rehnberg*, dotter af Öfversten och Riddaren Carl Georg Rehnberg, och *Ulrica Rothstein*.

STRIDEN OM ARBETSLÖSHETSPOLITIKEN I SVERIGE.

AV

AMANUENSEN, FIL. KAND. SVEN SKOGH.

När krigsutbrottet 1914 rubbade jämnvikten inom världshushållningen, ställdes statsmakterna i vårt land liksom i de flesta andra länder inför dittills oanade organisationsproblem. Produktionsmekanismen kom ur led, då i ett slag gamla inarbetade avsättningsområden spärrades och införseln av för produktionen nödvändiga råmaterial stoppades. Till följd härav ävensom på grund av mobiliseringen avstannade på sina håll den industriella driften, och den därav framkallade arbetslösheten manade till omedelbara statsåtgärder. Vårt land ägde icke någon ordnad arbetslöshetsförsäkring, som kunde ta emot den första stöten, ehuru väl man inom vissa fackförbund hade rätt betydande arbetslöshetskassor. Det krävdes för den skull ett extraordinärt organ för arbetslöshetens bekämpande, och den 10 augusti 1914 tillsattes *Statens Arbetslöshetskommission*.

Denna kommission fick icke den omedelbara betydelse som de övriga statliga kristidsprodukterna, delvis beroende på den förändring, som ganska snart ägde rum på arbetsmarknaden, då den första krigsvinterns arbetslöshet förbyttes i stigande konjunkturer under inflytande av de krigförande ländernas ökade varubehov och stigande efterfrågan på de neutrala marknaderna. Dock blev arbetslöshetskommissionen i tillfälle att redan under denna första understödsperiod uppdraga de huvudsakliga riktlinjerna för arbetslöshetspolitiken i vårt land, vilka sedan varit grundläggande för kommande tider och städer. För skapande av enhetlig organisation till-

sattes i varje län en *känshjälpkommitté* med uppgift att följa och sammanhålla verksamheten inom de *kommunala arbetslöshetskommittéer*, som skulle finnas i kommuner, där man kunde befara arbetslöshet i större utsträckning.

Understödsorganens uppgift blev att i första hand utnyttja alla befintliga arbetstillfällen på den öppna arbetsmarknaden, särskilt inom jordbruket, enär det gällde att i görligaste mån inrikta kampen mot arbetslösheten efter förebyggande linjer och framför allt bekämpa arbetslösheten på dess eget gebit, arbetsmarknaden. Vårt enda arbetsmarknadsorgan, den offentliga arbetsförmedlingen, fick sina arbetsuppgifter förstärkta genom att fungera som understödsverksamhetens arbetsansivnings- och kontrollorgan. Myndigheterna sökte dessutom dels förmå arbetsgivarna att införa korttidsarbete inom industrien, anordna tillfällighetsarbeten eller på annat lämpligt sätt sörja för sina arbetare, dels intressera kommunerna för utvidgning av ordinarie arbeten eller startande av nödhjälsarbeten för att därigenom bereda ökade arbetstillfällen, dels slutligen öka statens egen anläggningsverksamhet. Men enär dessa åtgärder ej kunde tänkas bli till fyllest vid bekämpande av arbetslösheten, i synnerhet som de lokala arbetslöshetsorganens initiativkraft var ganska liten, visade det sig snart, att man icke kunde undgå direkt understödsverksamhet. För enhetlig reglering av denna arbetslöshetshjälp utfärdade Kungl. Maj:t den 28 september 1914 vår första kungörelse »angående understöd åt medellösa arbetslösa samt bidrag av statsmedel därtill» (Sv. förf.-saml. 1914 N:r 237) — De understödsbelopp, som enligt denna förordning finge utgå, utgjorde kr. 1: 20 för gift man, 80 öre för ensamstående person och 25 öre för varje inom eller utom äktenskapet fött barn, allt per dag. Av de understödsmedel, som kommunerna härigenom utbetalte, skulle staten betala 50%.

Såsom ledande principer för denna understödsverksamhet angav kungörelsen:

att statens understöd får utgå allenast till sådan arbetslös, som icke kan beredas utkomst genom eget arbete,

att understödstagare har att regelbundet anmäla sig hos organ för den offentliga arbetsförmedlingen å orten samt är pliktig att motaga lämpligt arbete, som genom denna anvisas honom,

samt att den som vägrar antaga erbjudet arbete äventyrar sitt understöd.

Dessa bestämmelser, som angåvo oförvållad arbetslöshet och brist på lämpligt arbete såsom huvudvillkor för understöd, ha i oförändrat skick influtit i motsvarande senare författningar och återfinnas jämväl i nu gällande kungörelse »angående statsbidrag till arbetslöshetshjälp» den 7 juli 1922 (Sv. förf.-saml. 1922 N:r 419). De enda förtydliganden av dessa allmänna understödsprinciper, som under denna första arbetslöshetsperiod ansågos vara nödvändiga, skedde i cirkulärskrivelse till länsbjälpkommittéerna i januari 1915, vari kommissionen bl. a. uttalade:

att arbetare, som vägrar mottaga arbete till lägre lön, än vad för arbetsstället gällande kollektivavtal (eller genom vederbörlig överenskommelse mellan parterna eventuellt modifierat avtal) stadgar, må betraktas som oförvållat arbetslös; samt

att arbetare, som vid arbetsställe, där kollektivavtal ej gäller, vägrar mottaga arbete till oskäligt nedsatt lön må betraktas som oförvållat arbetslös. Vägran att mottaga nödhjälpsarbete till för sådant bestämd lön medför förlust av rätt till understöd.

Genom dessa uttalanden ville kommissionen fastslå att understödstagare ej finge vägra antaga avtalsenligt lönat arbete eller annat skäligt lönat arbete.

Såsom förut nämnts, medförde de förbättrade arbetsmarknadsförhållandena ganska snart en betydande inskränkning av den statliga hjälpverksamheten, men den första utbetalningsperioden hade dock givit arbetslöshetskommissionen en del lärdomar för verksamhetens bedrivande under kommande tider. Så t. ex. visade det sig, att de lokala arbetslöshetsorganens befogenhet att själva avgöra, huruvida arbetslösheten inom kommunen nått en sådan omfattning, att understödsverksamhet kunde anses nödvändig, på en del håll medfört frestelse till understödsverksamhetens allt för snabba igångsättande, innan ännu alla åtgärder vidtagits för fullgörande av förordningens föreskrifter om att i första hand söka bereda sökanden lämpligt tillfälle till utkomst genom eget arbete. Arbetslöshetskommissionen beslöt därför att mera än dittills kunnat ske inrikta sin strävan på att, i händelse av arbetslöshetens återupprepande, hellre förebygga och mildra densamma genom nödhjälpsarbeten än att

tillgripa direkt understödsverksamhet. Ganska snart sattes kommissionen i tillfälle att förverkliga sina principer. När stenindustrin på våren 1916 tvangs att på grund av de försämrade avsättningsförhållandena alldeles lägga ned, sågo sig statsmakterna nödsakade att ingripa för att hjälpa stenindustriens arbetare. Inom hela den övriga industrien rådde en kraftig högkonjunktur, som dragit med sig en på vissa håll högst märkbar brist på arbetskraft, varför arbetslöshetskommissionen ej ansåg sig ha anledning omedelbart igångsätta understödsverksamhet. Kommissionen lyckades i stället bereda den del av arbetarstammen, som ej uppsugits av arbetsmarknadens gynnsamma konjunkturer, arbete inom yrket under vintern vid direkta kommunal- och statsbeställningar å gatsten, och dessutom blev man i tillfälle att under somrarna anvisa lämpliga nödhjälpsarbeten, sedan Skogssällskapet i Göteborg blivit intresserat för ledningen av dessa arbeten. Därigenom var första steget taget till statliga nödhjälpsarbeten, huvudsakligen skogsplanterings-, rödning- och vägarbeten¹. När sedan textilindustrin på hösten 1917 måste stoppa på grund av råvarubrist, fann man dessa nödhjälpsarbeten vara en väg för den direkta understödverksamhetens begränsning, och året därpå utformades i anslutning till Skogssällskapet den organisation för arbetenas bedrivande, som blev bekant under namn av *Skogssällskapets Statsarbeten*. Den var en statsinstitution, som under arbetslöshetskommissionens ledning och överinseende skulle organisera och driva lämpliga nödhjälpsarbeten. Genom dessa nödhjälpsarbeten lyckades man begränsa den direkta understödsverksamheten, enär i det närmaste hälften av alla dem, som blevo uttagna till dylikt arbete, vägrade mottaga detsamma, och därigenom i stort sett visade sig ha möjlighet att reda sig på egen hand. Samtidigt som man genom dessa nödhjälpsarbeten blev i tillfälle att pröva understödstagarnas arbetsvillighet, kunde man således peka på dem såsom en väg till att göra understödsmedlen produktiva, ehuru dessa arbetsföretag likväl ytterst sällan kunde bliva vinstgivande i vanlig affärsmässig mening.

---

¹ Denna betydelsefulla sida av statens hjälpverksamhet belystes utförligt av byråchefen OTTO JÄRTE i ett föredrag om »Svensk arbetslöshetspolitik» vid Svenska Skogsvårdsföreningens årsmöte i mars detta år, återgivet i föreningens tidskrift »Skogen» häfte 5—6, 1922 (sid. 147—160).

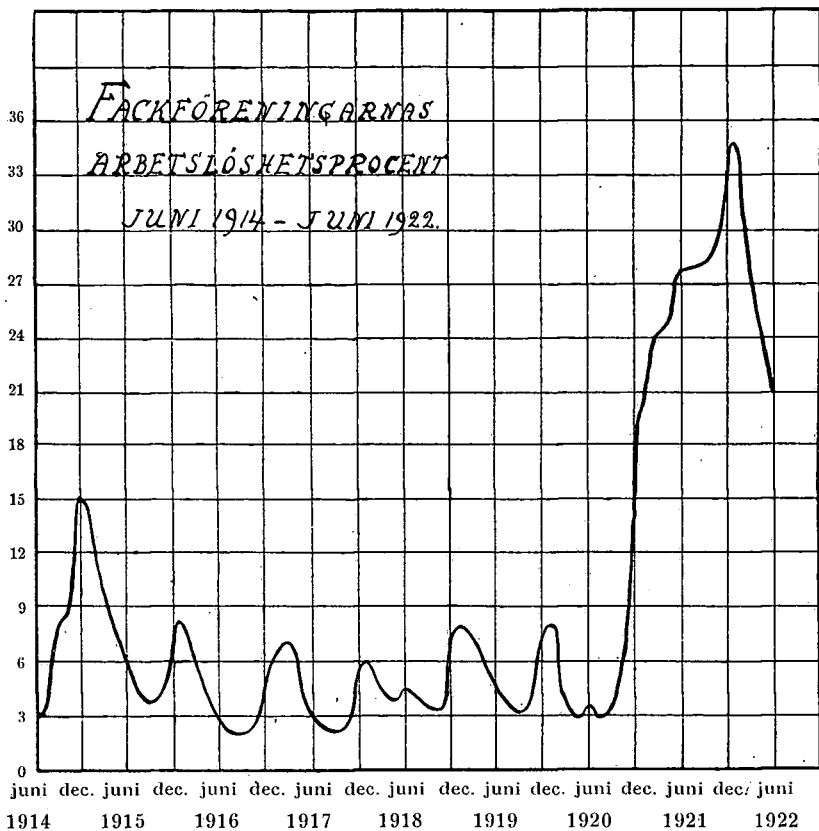
Det viktigaste problemet blev dock att avväga understödssatser och nödhjälpslöner dels inbördes, dels i förhållande till lönenivån på den öppna marknaden. Genom att utbetala sådana löner för nödhjälpsarbete, som gjorde detta fördelaktigare för den arbetslöse än det direkta understödstagandet med dess sysslöshet, men samtidigt låta nödhjälpslönerna understiga de på öppna marknaden gällande, hade man funnit en understödsprincip, som — med hänsynstagande till de stats- och kommunalfinansiella skälen — gav den enskilde en nödtorftig försörjning, men som samtidigt syftade till arbetslöshetens avveckling genom att ständigt låta arbetsmöjligheterna på den öppna marknaden ha större dragningskraft än det allmännas hjälp. Här finna vi just det svenska nödhjälpsystemets styrka: bevarande av arbetarens intresse för självförsörjning och främjande av arbetskraftens rörlighet, en grunduppfattning i fråga om arbetslöshetens bekämpande, som fullt överensstämmer med den moderna socialpolitikens lösen: hjälp till självhjälp.

Denna utformning av den svenska arbetslöshetspolitiken mötte vid sitt första framträdande ej något motstånd och har allt sedan dess varit vägledande för arbetslöshetskommissionens arbete för arbetslöshetens bekämpande och avveckling. Anledningen till att arbetslöshetspolitikens utgestaltung ej blev föremål för någon debatt var nog framförallt det lysande konjunkturläget med ty åtföljande ringa arbetslöshet. Ej heller bragte tiden närmast efter vapenstillståndet den fredskris, som man på sina håll befarat. Allt förflöt i stort sett lugnt, och 1920 års riksdag beslutade till och med arbetslöshetskommissionens och arbetslöshetshjälpens avveckling. Man trodde sig nu ha ridit ut stormen och väntade en återgång till normala fredsförhållanden.

Man hade dock tyvärr därutinnan visat en förhastad optimism. Hösten 1920 betecknade den inbrytande depressionen inom näringslivet med fallande priser. Världen stod inför ett revolterande prisfall med alla dess vittgående konsekvenser, och i samband med arbetslöshetens förnyade framträdande växte intresset för utvägar till dess bekämpande.

Arbetslöshetens omfattning avspeglar arbetslöshetspolitikens aktualitet, och därför lämnas här en grafisk framställning av antalet arbetslösa i procent av fackföreningarnas medlemssiffra.

Fluktuationerna i denna arbetslöshetsindex avspeglar arbetslöshetsfrekvensen och giva samtidigt en god bild av spänningen i intressekonflikten kring arbetslöshetspolitiken. Då vi i detta sammanhang kommit in på siffermässiga sammanställningar, kan det vara lämpligt att anföra uppgifterna om antalet arbetslösa och det allmänna utgifterna för arbetslöshetens bekämpande under den gångna tiden, vilket giver en större möjlighet att överblicka verksamhetens omfattning, speciellt under den period, som tilldrager sig vårt huvudintresse, nämligen åren 1921—22. Någon möjlighet att inhämta något så när exakta uppgifter om hela antalet arbetslösa i landet föreligger först under år 1921. Detta sammanhänger framförallt med centraliseringen av hela understödsfrågan till arbetslöshetskommissionen, vilken genom kungörelsen den 22 juni 1921 »angående statsbidrag till understöd åt medellösa arbetslösa» (Sv. förf.

saml. 1921 N:r 366) gjordes till beslutande myndighet ifråga om understödsverksamhetens igångsättning, fortsatta bedrivande och eventuella indragning i de olika kommunerna, varigenom kommissionen samtidigt sattes i tillfälle att närmare följa arbetslöshetens omfattning i hela landet.

TABELL 1.

Utgifter för understödsverksamheten under tiden oktober 1914—juli 1922.

År	Understödens totalbelopp Kr.	Statens andel beräknad till Kr.
1914 (okt.—dec.) .	182,659	91,330
1915	680,165	340,083
1916	80,665	40,333
1917	266,681	133,341
1918	3,342,086	2,037,006
1919	1,994,955	1,165,060
1920	132,209	66,103
1921	13,536,248	6,824,171
1922 (jan.—juli) ...	20,000,000 ¹	10,130,572
Summa	40,200,000 ¹	20,827,999

Tabell 1 lämnar i första kolumnen uppgift om statens och kommunernas sammanlagda utgifter för direkt understödsverksamhet. Statens andel, som enligt gällande författning uppgår till minst hälften av totalkostnaderna, företer en ständig procentuell ökning, ett förhållande, som ännu tydligare framgår av tabell 2, och som sammanhänger med det försämrade finansiella läget inom vissa kommuner, varigenom ökat statsbidrag påkallats. Förutom de tjugo miljonerna till understödsverksamheten oktober 1914—juli 1922 har staten utbetalt cirka 100 miljoner kr. för bedrivande av statliga nödhjulsarbeten².

¹ Approximativa siffror.

² Tabelluppgifterna äro hämtade ur prop. 11, 1922, kommissionens månadsrapporter och kommissionsledamoten, riksdagsman Oskar Hagmans redogörelse för de statliga nödhjulsåtgärderna i tidskriften »Tiden» 1922, häfte 5, under »Händelser och spörsmål».

En del uppgifter i tab. 2 äro ofullständiga på grund av förändringar i rapporteringen.

»Antalet hjälpta individer» innefattar understödstagarnas familjer.

TABELL 2.

**Arbetslöshetshjälpens omfattning under tiden
januari 1921—juli 1922.**

Tidpunkt	Hela antalet arbetslösa	Understödsverksamhetens omfattning					Statliga nödhjälpsarbeten	
		Antal kommuner	Antal understödstagare	Antal hjälpta individer	Understödens totalbelopp Kr.	Statens andel Kr.	Antal arbetsplatser	Antal sysselsatta arbetslösa
1921								
31 jan.	—	14	—	3,411	37,483: 33	18,683: 47	41	1,381
28 febr.	55,000	45	—	27,995	376,112: 54	180,075: 41	64	3,366
31 mars	—	75	—	54,571	991,787: 02	485,608: 14	104	5,652
30 april	60,000	82	20,000	61,377	1,342,329: 96	664,655: 09	136	8,835
31 maj	—	80	—	62,732	1,208,912: 04	604,784: 75	161	10,646
30 juni	65,700	74	27,200	50,249	1,192,152: 21	590,605: 15	151	9,422
31 juli	75,000	79	17,700	46,657	987,235: 07	497,798: 81	206	11,815
31 aug.	—	74	—	48,921	1,025,081: 18	516,116: 50	214	13,649
30 sept.	—	85	15,000	47,646	1,037,266: 60	517,907: 30	253	13,914
31 okt.	96,000	103	22,700	48,650	1,023,667: 23	512,527: 32	284	18,027
30 nov.	117,000	126	34,800	74,998	1,769,917: 97	921,634: 27	338	19,154
31 dec.	132,000	171	47,800	113,925	2,544,302: 61	1,313,775: 27	432	20,913
1922								
31 jan.	158,000	206	61,000	146,546	2,818,149: 69	1,488,784: 13	474	24,266
28 febr.	156,000	215	65,400	168,389	3,334,401: 83	1,658,822: 26	591	28,597
31 mars	149,300	235	63,400	169,338	3,971,553: 39	2,139,887: 83	650	31,188
30 april	124,700	236	53,300	151,641	2,926,718: 39	1,570,199: 05	657	23,625
31 maj	83,000	221	28,100	—	—	2,350,915: 78	638	17,450
30 juni	49,300	91	8,400	—	—	1,810,896: 02	539	17,423
31 juli	38,300	53	4,800	—	—	764,680: 94	505	18,624

Sedan vi nu belyst omfattningen av den samhällliga hjälpverksamheten på detta område under de gångna åren, ter det sig lättare att giva en framställning av arbetslöshetsfrågans huvudepok, som ompspanner tiden våren 1921—våren 1922.

Som redan nämnts, skedde en påtaglig omsvängning i arbetsmarknadsförhållandena på höstsidan 1920, vilket hindrade arbetslöshetskommissionen att fullborda sin påbörjade avveckling av hjälpverksamheten. Då således ett återupptagande av verksamheten syntes oundvikligt, strävade kommissionen efter att i det längsta hålla tillbaka det direkta understödslämnandet och i stället erbjuda

kommunerna arbetsplatser vid nödhjälpsarbetena. Stegringen i antalet arbetslösa visade nödvändigheten av ett kraftigt statsingripande och ställde frågan om eventuella statsmedels användning under offentlig debatt. »Understöd eller nödhjälpsarbete» diskuterades livligt i pressen. Å ena sidan framstod det kontanta understödstagandets sociala vådor, under det att samhällets krav på motprestation i form av nödhjälpsarbete betonades, å andra sidan fann man understödslämmandet vara finansiellt realiserbart, under det att statliga arbeten i en tid av kapitalknapphet ansågos orättmätigt absorbera det disponibla rörliga kapitalet och därigenom ytterligare försvåra den enskilda företagsamheten och öka arbetslösheten — alltså en *circulus vitiosus*. Lösningen vid den praktiska tillämpningen blev i detta fall, som i så många andra, den gyllene medelvägen, vilken kommissionen redan med framgång hade beträtt.

Kungl. Maj:ts proposition N:r 150 till 1921 års riksdag »angående anslag för bekämpande av arbetslöshet samt lindrande av nöd» blev ett av de första offentliga aktstyckena i arbetslöshetsfrågan. Dåvarande socialministern, statsrådet Elmquist, deklarerade däri sin fulla anslutning till principerna för den svenska arbetslöshetspolitiken, som med sträng prövning av arbetsvilligheten framförallt ville förlägga arbetslöshetshjälpens tyngdpunkt till nödhjälpsarbeten. Arbetslöshetskommissionen framlade i detta sammanhang sin grunduppfattning om arbetslöshetens bekämpande, och upptog dessutom till behandling flera av problemen om principernas praktiska utformning. Särskilt gällde detta lönepolitiken, som från skilda håll blivit utsatt för kritik. Från arbetsgivarhåll påvisades, att nödhjälpslönerna på en del orter överstego de ordinarie arbetsförtjänsterna för fullt sysselsatta arbetare, under det arbetarna på vissa arbetsplatser förklarade lönen vara otillräcklig och till och med etablerade strejk, ett missförhållande, som av socialministern i proposition stämplades som sabotage av själva samhällshjälpen. Under inflytande av prisfallet och lönesänkningarna på den öppna arbetsmarknaden godtog 1921 års riksdag i princip den av statsutskottet föreslagna sänkningen av nödhjälpslönerna, så att dessa vid varje tillfälle och på varje särskild ort skulle understiga de på öppna marknaden gällande. Till följd av det inre samband, som i överensstämmelse med den tillämpade arbetslöshetspolitiken förefanns mel-

lan nödhjälpslöner och understödsbelopp, i det att de förra alltid borde te sig fördelaktigare än de senare, måste en nedsättning av arbetslönerna följas av en jämkning nedåt av understödsbeloppen. Ehuru riksdagen således i princip godkänt en nedsättning av nödhjälpslöner och understödssatser, framförde socialdemokraterna reservationsvis sin status quo-ståndpunkt i statsutskottets utlåtande N:r 204 med anledning av den andra arbetslöshetspropositionen N:r 362, som daterar sig från den 20 maj 1921 och tager hänsyn till det under våren försämrade marknadsläget och de statsfinansiella svårigheterna. Även i en del andra frågor intog denna minoritet en avvikande ståndpunkt. Speciellt gällde det kommissionens förslag om understödsavstängning under sommarmånaderna för byggnadsarbetarna, vilket kraftigt underströks av socialministern och även vann riksdagens gillande, enär löne- och arbetsförhållandena inom detta fack, »getingboet på den svenska arbetsmarknaden», gävo dessa arbetare större möjligheter än arbetarna inom flertalet andra fack att genom egna åtgöranden medverka till ökande av arbetstillfällena, i synnerhet som staten genom miljonanslag gynnade byggnadsverksamheten.

En annan fråga, som i detta sammanhang bragtes på tal, var den statliga arbetslöshetspolitiken vid konflikter på den öppna arbetsmarknaden. Till följd av de ändrade konjunkturerna aktualiserades frågan om arbetspliktens fullgörande vid fall av arbetskonflikt. Lönekurvan gick nu nedåt, ingåendet av kollektivavtal försvårades och arbetarorganisationernas understödskraft började minska, vilket gjorde arbetarna mera beroende av statshjälpen. Under det att man tidigare kunnat hänvisa till gällande avtal eller annat skäligt lönat arbete såsom norm för de arbetslösas arbetsplikt, framträdde nu vissa svårigheter vid bedömandet av arbetslöshetsorganens understödskraft under konflikt. Någon enhetlig behandling över hela landet av hithörande frågor hade näppeligen kunnat vinnas, enär kommissionen först genom den tidigare omnämnda juli-kungörelsen 1921 upphöjdes till prövande och beslutande organ i ärenden rörande understödskraftens öppnande och fortsatta bedrivande, men kommissionen hade dock genom sin efterhandsprövning av kommunernas utbetalningstaktik satts i tillfälle att taga ställning till dessa frågor.

Inom kommissionen hade städse enighet rått därom, att vid *allmän arbetskonflikt* för någon arbetargrupp inom viss ort, resp. hela landet, skulle alla medlemmar tillhörande därav berörda organisation å orten, resp. landet avstängas från all hjälp. Om sålunda samstämmighet rörande allmänna öppna konflikter varit tillfinnandes, hade behandlingen av *partiella arbetskonflikter* gått i sår på ett par punkter. Visserligen härskade enighet därom, att de arbetare, som voro direkt berörda av blockaden, d. v. s. de som arbetat på vederbörande arbetsställe, skulle avstängas från offentlig hjälp. Arbetslöshetskommissionens majoritet gick emellertid ett steg längre och menade, att under vissa omständigheter och efter närmare prövning, skulle, därest berörda arbetsgivare genom offentlig arbetsförmedling rekvirerat arbetskraft, sådan anvisas, och, därest understödda eller nödhjälpsarbetare i så fall vägra, dessa avstängas. Kommissionens majoritet kunde i detta sammanhang peka på vissa prejudicerande beslut vid en del konflikter. Om däremot en blockad proklamerades på grund av avtalsbrott från arbetsgivares sida, skulle sådan anvisning icke ske.

I fråga om dessa partiella konflikter anförde representanterna för parterna på arbetsmarknaden, arbetsgivare och arbetare, avvikande meningar. Båda parterna angåvo sig principiellt hylla den ståndpunkten, att staten skulle förhålla sig fullt neutral vid konfliktutbrott på arbetsmarknaden, men i fråga om detta programs realiserande voro meningarna delade. Så krävde t. ex. arbetarrepresentanterna i kommissionen, att man i Sverige skulle följa det i Danmark i samband med arbetslöshetsförsäkringen tillämpade systemet, att vid blockader, oberoende av dessas ursprung och natur, endast avstänga de direkt berörda arbetarna, men icke tillåta arbetsanvisning. Kommissionsmajoriteten ansåg ett dylikt förfarande innebära statshjälp åt den strejkande organisationen, som härigenom befriades från varje omtanke om de direkt arbetslösa och i stället kunde ställa sina pekuniära maktresurser helt i de strejkandes tjänst. Å andra sidan hävdade arbetsgivarrepresentanterna, att såfort och varhelst strejk och blockad förekom, skulle alla för ifrågavarande arbete lämpliga understödstagare och nödhjälpsarbetare på arbetsgivarens rekvisition anvisas dit och vid vägran avstängas. Vissa arbetsgivarorganisationer, som till kommissionen gjort framställ-

ningar i denna fråga, ansågo att den offentliga understödsverksamheten för arbetslösa icke finge på något sätt givas en sådan gestaltning, att därigenom arbetarnas fackliga aktion bleve mer starkt uppmuntrad än vad som oundgängligen skedde i och med samhällets ingripande till de arbetslösas bispringande. Om sålunda ett fackförbund blockerade en arbetsplats, borde samtliga till detta fackförbund hörande medlemmar på alla orter i landet avstängas från understöd. Denna ståndpunkt motiverades därmed att, eftersom solidariteten mellan de organiserade arbetarna i ett fack sträcker sig över hela landet, konsekvensen fordrar att samtliga medlemmar av ifrågavarande organisation också fingo påtaga sig följderna¹.

Så tedde sig i stort sett motsättningarna i den statliga arbetslöshetspolitiken vid arbetskonflikter. Som redan nämnts, bragtes denna fråga på tal vid arbetslöshetsdebatterna vid 1921 års riksdag, utan att dock riksdagen ansåg situationen kräva ett ingripande från dess sida till förtydligande eller förändring av arbetslöshetskommissionens politik. Diskussionsfrågan gällde här närmast betkonflikten i Skåne, där arbetsanvisning på kommissionens order ägt rum från arbetsförmedlingskontoren, enär kommissionen kunde peka på ett avtalsbrott från arbetarnas sida.

Då det allmännas inblandning i arbetsmarknadens stridsfrågor blev en konsekvens av dess positiva ingripande genom offentlig hjälpverksamhet, framstod frågan om lämpligaste formen för avgörande av det berättigade i de samhälleliga arbetslöshetsorganens ställningstagande till konflikterna på arbetsmarknaden. Redan tidigt hade frågan diskuterats inom arbetslöshetskommissionen, men först genom kommissionens utlåtande den 26 september 1921 med anledning av framställning från Landsekretariatet angående vissa önskemål i fråga om arbetslöshetsunderstödet utgående vid arbetskonflikter, bragtes frågan till ett avgörande. Kommissionens svar slutade med en anhållan, att Kungl. Maj:t måtte ställa till kommissionens förfogande en särskild sakkunnig med uppgift att å kommissionens uppdrag utreda och till densamma avgiva utlåtande rörande frågan, huruvida och i vad mån viss arbetskonflikt kan anses vara av

---

¹ Framställningen av kommissionens ståndpunkt i dessa frågor är delvis hämtad ur kommissionens programförklaring i samband med besvarande av vissa remisser den 9 mars 1922. (Återgiven i Soc. Medd. 1922, n:r 4, sid. 278 ff.)

karaktär att inverka på hjälpverksamheten för de arbetare, som äro direkt eller indirekt berörda av densamma. Kommissionens framställning bifölls, och härigenom fingo vi i Sverige en motsvarighet till den engelska överdomaren i arbetstvister, »The Umpire», vilken är en av regeringen i samband med den offentliga arbetslöshetsförsäkringen utsedd skiljedomare i konflikt- och lönefrågor.

Den 13 oktober 1921 fick Sverige sin andra socialdemokratiska ministär till följd av höstvalens socialdemokratiska tendens, vilken i sin tur delvis var en frukt av arbetarklassens missnöje med statens nödhjälpspolitik. Under inflytande av det förbättrade penningvärdet och med stöd av riksdagens beslut reducerades under sommarmånaderna understödssatser och nödhjälpslöner. De gällande understödsbeloppen, som utgjorde 3 kronor för man och hustru, 2 kronor för ensamstående och 60 öre för varje barn, hade fastställts år 1918, och utgått för alla sju veckodagarna, men begränsades nu genom 22 juni-kungörelsen 1921 till sex dagar i veckan. I överensstämmelse härmed sänktes ackordslönen vid statens nödhjälpsarbeten den 1 augusti 1921 från 7 kronor till 6 kronor pr dag, under det »familjebidraget», som uppgick till 1 krona för hustru och 25 öre för varje barn per dag, blev obeskuret.

Reduceringen av nödhjälpslönerna framkallade nya strejker på en del arbetsplatser, och den 4 september 1921 utgick en blockadparoll, vilken dock icke niottogs med någon större entusiasm av nödhjälpsarbetarna. Arbetslöshetskommissionen var konsekvent i sin hållning: nya arbetslösa anvisades till nödhjälpsarbetena i stället för de strejkande, vilka berövade sig själva all rätt till statshjälp. Den socialdemokratiska framgången vid valen lugnade de oroliga sinnena och innebar samtidigt ett hopp om löneförbättring vid statsarbetena. Härav blev emellertid intet, ty den socialdemokratiska regeringen, som till socialminister fått Landsorganisationens f. d. ordförande och ledamoten i arbetslöshetskommissionen Herman Lindqvist, nöjde sig med att deklarerera sin uppfattning om »en smidigare tillämpning av riksdagens direktiv» samtidigt som han »trodde sig kunna finna framkomliga utvägar att med anlitan av de medel, som stå till regeringens förfogande» förbättra situationen för de arbetslösa. Med det senare uttrycket avsågs lilla kreditivet, vilket dock förblev orört, enär arbetslöshetskommissionen visade sig kunna hålla arbets-

löshetshjälpen inom ramen av de genom riksdagbeslut anvisade medlen. Den »smidigare tillämpningen» sökte regeringen förverkliga i överensstämmelse med socialministerns diktamen till statsrådsprotokollet den 4 november 1921¹. Genom denna deklaration förstärktes arbetslöshetskommissionen att vid prövning av kommunernas anslagskrav förfara mindre strängt än dithills. Statens nödhjulsarbeten, vilka fr. o. m. sommaren 1921 bedrevos under namn av *Södra Sveriges Statsarbeten* (f. d. Skogssällskapet) och *Norrlands Statsarbeten*, skulle få sina arbetsledningar förstärkta med representanter för arbetarna. En fråga av viss betydelse upptogs i detta sammanhang till behandling, nämligen statens ställning till industriens nödläge. Regeringen hoppades att genom statsbeställningar kunna stödja industrien, speciellt järnbruken och den mekaniska verkstadsindustrien, vilka ledo mest av depressionen, samtidigt som man därigenom skyddade vissa grupper av högt kvalificerade industriarbetare. Regeringen anbefalldes vissa centrala ämbetsverk att i anslutning härtill inkomma med förslag till statsbeställningar.

I vad mån regeringens första direktiv — om större frikostighet gentemot kommunerna — realiter kom att betyda något är omöjligt att avgöra. Som faktum kvarstår emellertid, att kommissionen, trots understödsverksamhetens utvidgning under tiden 31 oktober—31 december 1921 från 103 till 171 kommuner, dock ej behövde överskrida riksdagens 35,5 miljoner.

Arbetslöshetsfrågan tilldrog sig hela landets uppmärksamhet, då 1922 års riksdag församlades. Fackföreningarna rapporterade 33 % arbetslösa inom organisationerna, den offentliga arbetsförmedlingens decembersammandrag utvisade 473 arbetsansökningar på vart hundratal lediga platser och arbetslöshetskommissionens kassa var tom, under det att landets arbetslöshetssiffra närmade sig halftannat hundratusental. I Kungl. Maj:ts proposition N:r 11 till årets riksdag äskades 85,000,000 kronor på 1922 års tilläggsstat, vilka medel av arbetslöshetskommissionen beräknades räcka till 20,000 nödhjulsarbetare och 30 à 40,000 understödstagare, under det att 15 miljoner kronor ur samma anslag skulle gå till statsbeställningar.

---

¹ Se Soc. Medd. 1921, häft. 12, sid. 1038 ff.

Statens kostnader per månad för varje nödhjälpsarbetare beräknades till 200 kr. mot 300 kr. under å 1921, och för varje understödstagare 50 kr. mot tidigare 60 kr. Arbetslöshetskommissionen, vars yttrande återgavs i propositionen, hade i detta sammanhang upptagit till prövning det från vissa kommuner framförda förslaget om möjlighet för kommun att använda de statsmedel, som under i övrigt lika förhållande skulle utbetalats i direkt understöd, till bedrivande av kommunala arbetsföretag, ett förslag, som kommissionens majoritet avvisade, enär man befarade, att det kommunala arbetsintresset understundom komme att gå före det verkliga hjälpbehovet, vartill kommissionen under det dittills tillämpade systemet ej kunnat undgå att finna tydliga tendenser. En minoritet inom kommissionen anförde i denna fråga avvikande mening, enär den ansåg det framkomna förslaget innebära ett konsekvent fullföljande av principen: hellre arbete än understöd, en uppfattning, som även socialministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet fann väl motiverad. För övrigt rådde full enighet mellan kommission och regering i alla andra framlagda frågor, i synnerhet som kommissionen i detta sammanhang visligen undvek att vidröra den brännbara frågan om kommissionens befogenheter i fråga om de arbetslösas arbetsplikt vid fall av konflikt. Alla tego och avvaktade den kommande riksdagsbehandlingen.

Motionsfloden räknade sammanlagt 27 motioner i båda kamrarna och bjöd på en skiftande provkarta av önskemål. Högern ville använda största delen av det äskade anslaget till industribeställningar, taxesänkningar och exportpremier. Bondeförbundarna såge i sin tur helst att all direkt hjälp utginge in natura, under det att norrlänningarna ville bygga järnvägar och kustrepresentanterna önskade ingripande för fiskets igångsättande. Var och en pläderade för sina särintressen — och kommunisterna för 150 miljoner. Det blev nu statsutskottets uppgift att reda ut motionshärvan och »föreslå vad till fyllandet av statsverkets behov erfordrades».

Redan tidigt torde det ha stått klart för statsutskottet, att en ingående prövning av arbetslöshetsproblemet i hela dess vidd skulle draga så långt ut på tiden, att en förskottering av medel utöver de av fjolårets riksdag anvisade 5 milj. kr. skulle visa sig nödvändig för hjälpverksamhetens bedrivande i överensstämmelse med gällande

bestämmelser. Då därtill kom, att intressemotsättningarna voro mycket skarpa och det framförallt gälde att undvika regeringskris, i synnerhet som en arbetarregering i och för sig ansågs innebära större garantier för lugn i landet, betecknade denna förskottering ett diplomatiskt undvikande av en slutuppgörelse med alla dess oanade konsekvenser. Utskottet inskränkte sig i sitt utlåtande n:r 9 till att hemställa om riksdagens bifall till ett mera smidigt anpassande av lönerna vid de statliga nödhjälpsarbetena efter nu rådande lönenivå, vilket kommissionen skulle få i uppdrag att verkställa med ledning av gällande grovarbetarelöner på den öppna marknaden. För bibehållande av den inbördes relationen mellan nödhjälpslöner och understödssatser skulle dessa senare korrigeras i överensstämmelse härmed. Utskottsförslaget bifölls av båda kamrarna, samtidigt som 20 milj. kronor ställdes till regeringens disposition för verksamhetens fortsatta bedrivande. Riksdagsdebatten inskränkte sig till kommunistanfall mot »arbetslöshetsbyråkratien», — detta för att kommissionen strävade efter att i arbetarnas eget välförstådda intresse bevara det ekonomiska samhällslivets självläkekraft, vilket var en förutsättning för snabbast möjliga övervinande av konjunkturarbetslösheten och för produktionsmekanismens anpassning efter det nya marknadsläget. Dessutom kritiserades nödhjälpsarbetenas bristfälliga organisation, delvis med rätta, vilken givetvis hade sin förklaring i denna hjälpverksamhets snabba utveckling. Sålunda utgjorde antalet vid statliga nödhjälpsarbeten sysselsatta vid nyåret 1922 21,000 mot 500 under hösten 1920.

Genom den skrinlagda riksdagsbehandlingen av arbetslöshetspolitiken avstannade emellertid icke den offentliga diskussionen. Avtalslösheten på arbetsmarknaden vållade ej ringa komplikationer vid kommissionens ställningstagande till arbetskonflikters inverkan på den offentliga hjälpverksamheten för arbetslösa. Så överklagades hos Kungl. Maj:t kommissionen beslut i fråga om understödsindragning vid trenne partiella konflikter, där arbetsvägran hade berövat ungefär ett tusental arbetare deras understöd. Arbetslöshetskommissionen, som anbefallts att avgiva utlåtande med anledning av överklagandena, framlade den 9 mars sitt svar¹, vil-

¹ Se anm. sid. 321.

ket upptog det utlåtande, som med anledning av den största tvistefrågan, nämligen verkstadskonflikten hos trenne firmor i Stockholm, avgivits av direktör Allan Cederborg, den av Kungl. Maj:t förordnade experten i frågor om arbetskonflikters inverkan på hjälpsamheten. Direktör Cederborg kunde här peka på, att lönerna vid konfliktsställena voro lika höga som vid övriga arbetsställen inom samma fack i Stockholm, trots att något kollektivavtal ej funnits sedan årsskiftet. Någon berättigad arbetsvägran kunde därför ej anses föreligga. Kommissionen, som i detta sammanhang avgav sin stora principdeklaration, upptog samtidigt till behandling problemet »skälig lön», enär kommissionen alltsedan januari 1915¹ förklarar oförvållad arbetslöshet föreligga endast i det fall, då »oskäligt nedsatt lön» erbjudits vid arbetsställe, där kollektivavtal ej gäller. Vid prövning av lörens skälighet skulle hänsyn tagas till existerande avtal vid jämförliga företag ävensom till lönerna vid andra företag, där arbete utan kollektivavtal pågick. När en lörenedsättning från arbetsgivarorganisation drabbade en mängd företag, men framkallade konflikt endast vid en del, medan arbetet fortsattes vid andra, ansågs den vid dessa senare företag gällande lönen normerande. Kommissionen förklarade sig således ej kunna såsom oskäligt låg beteckna en lön, som faktiskt accepterades för jämförligt arbete. Med stöd av denna sin uppfattning försvarade kommissionen sin understödsindragning vid ifrågavarande verkstadskonflikt och hemställde att förevarande framställningar icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Mot kommissionsmajoritetens förut relaterade uppfattning om understödsverksamheten vid arbetskonflikter², framlade de socialdemokratiska kommissionsledamöterna sin reservation med hemställen att Kungl. Maj:t måtte med undanrödjan av inom kommissionen fattade beslut bifalla fackförbundens framställningar. Och så gick ärendet till Konungens bord.

Arbetslöshetsdemonstrationer och deputationer, trycksvärta och ordflöden översvämmade landet för att om möjligt vända upp och ned på hela nödhjälpsystemet. Å andra sidan framstod faran av ett borgerligt misstroendevotum mot den sittande arbetarerege-

¹ Se sid. 312.

² Se sid. 320.

ringen, därest denna ville »göra fackföreningarna till högsta instans i arbetslöshetsfrågor».

Situationen var kritisk, ty regeringens vara eller icke vara berodde på dess förmåga att göra sig till situationens herre — åtminstone för tillfället.

Den 10 mars 1922 randades. Enär regeringen redan under hand delgivit sin gentemot kommissionen avvikande mening, förelåg en avskedsansökan från arbetslöshetskommissionens ordförande, generaldirektör Pegelow.

Vid konseljen denna dag beslöt Kungl. Maj:t, att för understödsverksamhetens fortsatta bedrivande meddela vissa förtydliganden. Sålunda anförde chefen för socialdepartementet, statsrådet Lindqvist, följande:

Vid handhavandet av den offentliga understödsverksamheten för arbetslösa hava på den senaste tiden de svårigheter, som vållats av inträdande arbetskonflikter, alltmera gjort sig gällande. Kungörelsen angående statsbidrag till understöd åt medellösa arbetslösa den 22 juni 1921 (Sv. förf. saml. n:r 366) stadgar i § 2 punkt 4 såsom villkor för att statsbidrag skall kunna utgå till understöd åt arbetslös, att denne skall hava hos organ för offentlig arbetsförmedling sökt, men ej erhållit arbete, samt i § 9 att, då ansökan om arbetslöshetsunderstöd inkommit, vederbörande understödsorgan skall i första hand söka bereda sökanden lämpligt tillfälle till utkomst genom eget arbete. Rörande tillämpningen av dessa bestämmelser vid fall av arbetskonflikter lämnar emellertid kungörelsen icke någon direkt ledning.

I de av statens arbetslöshetskommission utarbetade råd och anvisningar rörande hjälpverksamheten för arbetslösa anföres under part. 7 bl. a. följande:

»Vid allmän *arbetskonflikt* inom visst yrke eller näringsgren sker icke anvisning till nödhjulsarbete eller utbetalning av understöd till arbetare, tillhörande ifrågakvarande yrke eller näringsgren. Är arbetsinställelsen begränsad till viss eller vissa orter, sker avstängningen av ifrågakvarande kategori arbetare endast å den eller de orter konflikten omfattar, eventuellt närliggande orter, om arbetare från konfliktorten äro där bosatta. Vid konflikt hos enskilt företag avstängas de i konflikten indragna. Härvid kunna dock understundom invecklade situationer uppstå, som måste bedömas från fall till fall, för vilken händelse arbetslöshetskommissionens uppfattning torde böra inhämtas».

I de fall, då hithörande frågor hittills kommit under arbetslöshetskommissionens prövning, hava kommissionens samtliga ledamöter enat sig om den allmänna principen, att understöd icke må utgå till de i konflikt *direkt* deltagande eller i händelse av *allmän* konflikt till arbetare inom de fack, som befinna sig i konflikt.

Till denna princip kan jag obetingat ansluta mig. Men härutöver är det, efter vad erfarenheten enligt min mening oförtydligt giver vid handen, icke möjligt att uppställa några allmänna regler, vilkas tillämpning i varje fall giver en tillfredsställande lösning.

Vad särskilt angår frågan, om ett i anledning av arbetskonflikt blockerat arbete skall hänföras till lämpligt arbetstillfälle, anser jag, att sådana fall förvisso kunna förekomma, då samhällsintresset kräver, att hänsyn icke toges till en arbetaregrupps blockadpåbud. Men samhällsintresset kräver ock ofrånkomligt, att understödspolitikerna icke genom sin allmänna riktning blir ett medel att nedbryta den solidaritetsgrund och faktiska rättsordning, på vilken det kollektiva avtalssystemet byggts upp. På grund av de växlande förhållandena kräves det ofta en ingående prövning av de i det särskilda fallet föreliggande omständigheterna för att kunna bedöma lämpligheten av en ifrågasatt arbetsanvisning. Det har emellertid vid sådant förhållande syns mig erforderligt, för undvikande av onödiga slitningar och vinnande av den i varje fall bästa lösningen, att närmare anvisningar meddelas om den ordning, vari frågor av nu omförmälda art böra behandlas.

I detta hänseende torde följande regler böra tjäna till ledning:

Uppkommande fråga om arbetslösas avstängande från understöd, emedan de underlåtit att efterkomma med anledning av stadgandet i § 2 punkt 4) av ovannämnda kungörelse given hänvisning till arbete på den grund att detta av vederbörande fackorganisation förklarats i *blockad*, bör icke prövas av det lokala understödsorganet, utan av detta hänskjutas till arbetslöshetskommissionens arbetsutskott. Intill dess arbetsutskottet, eller i visst fall, Kungl. Maj:t fattat beslut i frågan, bör avstängning från understöd icke äga rum¹.

Anvisning av denna innebörd torde böra av arbetslöshetskommissionen likasom tidigare anvisningar meddelas samtliga understödsorgan och organ för offentlig arbetsförmedling. Med den av mig sålunda ifrågasatta anordningen synes mig böra följa, att intill dess ovanberörda beslut meddelats, *vederbörande arbetsförmedlingsorgan icke behöver anse sig vara genom stadgandena angående understödsverksamheten förpliktat att hänvisa arbetslösa till blockerat arbete.*

Därest vid behandling inom arbetslöshetskommissionens arbetsutskott av fråga, som förut nämnts, enighet icke uppnås, skall frågan av utskottet underställas Kungl. Maj:ts prövning¹.

För att dylika frågor, då de av Kungl. Maj:t upptagas till behandling skola vara i största möjliga mån allsidigt utredda och belysta, torde böra tillsättas en nämnd, bestående av tre å hithörande områden förfarna personer, vilken nämnd skall hava att på anmodan av chefen för socialdepartementet avgiva utlåtande i berörda frågor. Innan Kungl. Maj:t fattar sitt beslut, lär ock tillfälle böra beredas landsorganisationen och svenska arbetsgivareföreningen att yttra sig.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* anbefalla statens arbetslöshetskommission att beträffande handhavandet, i fall av arbetskonflikt, av den med statsbidrag bedrivna understödsverksamheten meddela samtliga understödsorgan och organ för offentlig arbetsförmedling ytterligare anvisningar i huvudsaklig överensstämmelse med vad ovan anförts;

dels föreskriva, att, där vid prövning inom arbetsutskottet av fråga om avstängande från understöd i härovan berörda fall, enighet icke uppnås, frågan skall av utskottet underställas Kungl. Maj:ts prövning;

¹ Kurs. av förf.

dels ock tillsätta en av tre personer bestående nämnd, vilken skall hava att på anmodan av chefen för socialdepartementet avgiva utlåtande i omförmälda frågor, samt såsom ledamöter förordna direktören Allan Cederborg, vilken tillika skall vara nämndens ordförande, professorn Östen Undén och ordföranden i arbetsrådet, byråchefen Sigurd Ribbing.

I samband med Kungl. Maj:ts beslut offentliggjorde statsministern en regeringskommuniké, varav följande rader må anföras:

Tillämpandet av en regel i fråga om arbetsanvisning, som skulle innebära påbudande, vid risk av arbetslöshetsunderstödet's indragande, av *klart dokumenterat strejkbryteri*¹, vore enligt regeringens mening till sina verkningar ödesdigert för de framtida förhållandena på arbetsmarknaden och därmed också för hela samhället. Regeringen kommer icke att lämna sin medverkan till en sådan arbetslöshetspolitik.

Regeringens beslut innebar alltså ett öppet avsteg från den dithills bedrivna arbetslöshetspolitiken beträffande dess tolkning av kungörelsens ord om »lämpligt tillfälle till utkomst genom eget arbete». I och med att endast allmän konflikt blev normgivande för understödsindragning kom den statliga nödhjälpsverksamheten att helt ställa sig på arbetarnas sida vid lönestrider på arbetsmarknaden. Genom att införa »liberum veto» i arbetslöshetskommissionen bereddes arbetarrepresentanterna möjlighet att i varje tvistefråga få ändring av beslutet på högsta ort. Anmärkningsvärt var dessutom, att avstängningsbeslut ej skulle gå i verkställighet förrän slutgiltigt beslut fattats i överensstämmelse med den nya tågorningen. Det kan i detta sammanhang vara skäl att påpeka, att regeringsbeslutet förbisåg tvenne saker, dels kommunernas rätt att oberoende av statsmakternas uppfattning verkställa understödsindragning, dels den offentliga arbetsförmedlingens praxis, att låta arbetsförmedlingen fortgå oberoende av konflikter på arbetsmarknaden.

Regeringsbeslutet mottogs med blandade känslor. Medan regeringsorganet talade om »befriande ord», pekade motparten på desorganisationstendensen i beslutet. Kommissionen skulle nu endast få avgöra självklara saker, under det att regeringen skulle förvandlas till arbetslöshetskommission.

Efter den 10 mars inträdde emellertid en märkbar avspänning i striden om arbetslöshetspolitiken. Visserligen fann sig arbetslöshetskommissionen desavuerad på en punkt, men å andra sidan stöd-

¹ Kurs. av förf.

des den av riksdagens borgerliga majoritet, och då därjämte socialministern var mycket angelägen att behålla generaldirektör Pegelow och ej ville rubba kommissionens sammansättning, återtog Pegelow sin avskedsansökan tills vidare.

Den kritiska punkten passerades först vid riksdagens andra förskottering av arbetslöshetsmedel vid påsk¹. Även denna gång fick behandlingen av direktiven anstå, enär ett avgörande vid denna tidpunkt skulle ha medfört allt för stora vådor, i synnerhet som regeringen hade riksdagens flertal emot sig.

Under tiden fattade arbetslöshetskommissionen beslut i flera viktiga frågor, vilka realiter visade sig betyda mer för arbetslöshetsfrågans utveckling än tolkningen av konfliktsfall, i synnerhet som denna senare fråga ej synes ha spelat någon roll, då någon tvist på detta område ej förekommit. Kommissionens närmaste åtgärder blevo att realisera riksdagsbeslutet om korrigering av nödhjälpslöner och understödssatser efter den öppna marknadens grovarbetarelöner, samt att vidtaga åtgärder för avstängning under sommarmånaderna av sådana yrkesgrupper, som under sommarsäsongen skulle kunna skaffa sig arbete på egen hand. Genom att indela landets kommuner i olika grupper med ledning av grovarbetarelönerna blev man i tillfälle att företaga enhetliga korrigeringar av hjälpbeloppen efter fluktuationerna på arbetsmarknaden. Nödhjälpslönerna skulle understiga den allmänna lönenivån med 15—25%, medan understödsbeloppen högst finge uppgå till $\frac{2}{3}$ av den öppna marknadens lönehöjd². De statliga avstängningsåtgärderna omfattade kvinnor, lantarbetare och andra grovarbetare på landsbygden, fiskare, alla andra säsongarbetare samt ungarlar. Indragning av statshjälpen åt dessa kategorier avsåg framförallt att i överensstämmelse med arbetslöshetspropositionens beräkningar inskränka verksamheten under sommaren, i synnerhet som den uppgjorda hjälplanen betydligt överskridits under årets tidigare månader. Dessutom gällde det att låta de arbetslösa själva tillvarata alla arbetstillfällen på arbetsmarknaden, vilken företedde en märkbar förbättring under vårmånaderna.

¹ Statsutskottets utlåtande n:r 28.

² En utförlig redogörelse för dessa frågor med angivande av regeringens korrigeringar av kommissionsbesluten återfinnas i Hagmans ovan citerade artikel i tidskriften »Tiden» 1922, häfte 5.

Först den 29 maj kom statsutskottets slutliga framställning i arbetslöshetsfrågan¹, från alla håll inväntad med spännt intresse. Trots de mycket stridiga uppfattningarna i denna fråga blev dock utskottet enigt, sedan man från aktstycket avlägsnat den mera ingående kritiken av den 10 marsdirektiven. »Den stora kompromissen» rekapitulerade de under de gångna åren givna direktiven om utnyttjande av alla arbetstillfällen i den öppna marknaden och om möjligt skapande av nya, samt erkände, att arbetslöshetskommissionen tillämpat de givna direktiven »på ett sätt, ägnat att, trots många vanskligheter, så långt görligt är, tillgodose syftena med dessa direktiv». Utskottet fann därför all anledning fasthålla vid de direktiv, som gällt under de gångna åren.

Utskottet upptog därefter till skärskådande »vissa meningsskiljaktigheter, icke om dessa direktiv i och för sig, men väl om sättet för deras tillämpning i vissa fall», och fann därför anledning att till förtydligande av gällande riksdagsdirektiv meddela följande riktlinjer vid prövning av konflikter på arbetsmarknaden:

att vid allmän konflikt inom ett fack dithörande arbetare på orten, respektive i landet, avstängas från såväl understöd som nödhjulsarbeten;

att enahanda åtgärder vidtagas för vederbörande ort vid *partiell konflikt*, dock icke i de fall, då densamma icke skäligen kan anses i avsevärd mån inverka på de allmänna löne- och arbetsvillkoren inom facket för orten, respektive landet;

att vid såväl allmänna som partiella konflikter vederbörande kommunala arbetslöshetskommitté omedelbart skall underställa arbetslöshetskommissionen frågan om konfliktens karaktär, därvid kommissionens arbetsutskott har att, därest konflikten prövas hava karaktären av allmän eller därmed likställd partiell konflikt, ofördröjligen meddela beslut, vilket genast skall verkställas;

samt att, därest enighet inom utskottet ej uppnås i fråga om partiell konflikts karaktär av allmän, ärendet skall hänskjutas till Kungl. Maj:t, varvid dock ovannämnda beslut beträffande hjälpverksamheten skall bestå i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut.

Genom denna principförklaring hänförde utskottet i det stora

---

¹ Statsutskottets memorial n:r 118. (Jfr Soc. Medd. 1922, s. 185, 371 o. 548.)

hela alla partiella konflikter till de allmänna konflikternas kategori, en åtgärd, som av utskottet ansågs fullt befogad, sedan en ingående prövning av förhandenvarande konfliktsfall företagits. Regeringsdecretet hade talat om det »klart dokumenterade strejkbryteri», som samhället befordrat genom arbetsanvisning vid partiell konflikt, därest ej oskäligt låg lön erbjudits. Detta regeringskydd för partiella konflikter hade emellertid medfört en förändring i arbetareorganisationernas stridstaktik, i det att dessa i stort sett undveko all krigföring på det allmänna konfliktsområdets frontavsnitt. Utskottet ansåg sig för den skull kunna förorda en prövning av varje partiell konflikts inverkan på de allmänna arbets- och lönevillkoren inom landet, men med begränsning av eventuell understödsavstängning till orten i fråga. I regel bortföll även nu arbetsanvisningen vid partiell konflikt, men detta berodde därpå, att någon prövning av arbetsvilligheten ej behövde förekomma, då understödsavstängning automatiskt trädde i kraft i och med den partiella konflikts hänförande till allmän konflikts natur. »Liberum veto» i arbetslöshetskommissionen fick kvarstå, men däremot fann utskottet, att ett kommissionsavstängningsbeslut omedelbart skulle gå i verkställighet utan inväntande av Kungl. Maj:ts prövning, enär i annat fall understöd skulle komma att utgå under flera veckor, även om det sedermera vid den slutliga prövningen befanns, att så rätteligen icke bort ske.

I stort sett måste man säga att riksdagsbeslutet, som helt anslöt sig till utskottets uppfattning såväl i fråga om direktiv som återstående medelsbehov, betecknar en fullständig rehabilitering av arbetslöshetskommissionen. Både socialministern och Svenska arbetsgivareföreningens direktör, v. häradshövding von Sydow förklarade sig emellertid under riksdagsdebatten vara nöjda med arbetslöshetsfrågans lösning. »Enhetsfronten» mellan regering, riksdag och arbetslöshetskommissionen var räddad, vilket helt säkert var den förnämligaste vinsten av 1922 års riksdagsbehandling av arbetslöshetsfrågan.

Tack vare de gynnsamma säsongförhållandena, speciellt inom en sådan nyckelindustri som byggnadsindustrien, och de tydliga tendenser till rekonstruktion av näringslivet, som kunnat spåras under innevarande sommar, ha arbetslöshetsciffrorna nedgått ganska avsevärt, vilket inger förhoppningar om en betydligt reducerad statlig

hjälpverksamhet under kommande vinter med ty åtföljande lugn kring den statliga arbetslöshetspolitiken.

I stor utsträckning synes man under en kommande arbetslöshetsperiod kunna undvika direkt understödslämnande, enär riksdagen, vid arbetslöshetsfrågans slutbehandling godtog den uppfattning i fråga om direkt statsbidrag till kommunala arbetsföretag, som framförts av en minoritet inom arbetslöshetskommissionen och vunnit socialministerns och även statsutskottets gillande¹).

Arbetslöshetspolitiken i vårt land har såsom en resultant mellan de ofta strängt motsatta nationalekonomiska och socialhumanitära krafterna visat sig i stort sett kunna lindra arbetslöshetens följder och samtidigt underlätta dess varaktiga avhjälpande genom att ej försvåra det ekonomiska samhällslivets tillfrisknande. Rika erfarenheter ha vunnits ifråga om arbetslöshetsfrågans mångskiftande detaljspörsmål, erfarenheter, värda livligt beaktande vid den förestående lösningen av arbetslöshetsförsäkringen i vårt land. Den samhällsinstitution, som framför alla andra varit satt på ett hårt prov, är den offentliga arbetsförmedlingen, vilken såsom arbetsmarknadens regulator stått mitt i stridens hetta, men just därigenom vunnit i styrka och betydelse. Arbetsförmedlingen har också sin givna plats såsom centralpunkt i all offentlig arbetslöshetspolitik.

I detta sammanhang kan dessutom förtjäna påpekas, att även om vårt land vid krigets början ägt en välordnad arbetslöshetsförsäkring, hade denna dock aldrig kunnat motstå de hårda påfrestningar, för vilka den skulle ha blivit utsatt under den gångna arbetslöshetsperioden. Förr eller senare skulle försäkringstekniken ha sprängts och arbetslöshetshjälpn alltmera övergått i statens hand. Ej heller skulle man under en arbetslöshetsförsäkring ha varit i tillfälle att kunna, i så stor utsträckning som nu skett, tillgodogöra sig arbetskraftens rörlighet, eftersom en dylik försäkring gärna fastlåser arbetskraften vid ett bestämt yrkes arbetslöshetskassa och därigenom förvårar den under nuvarande förhållanden nödvändiga omplaceringen av industriarbetarestammen, vilken under inflytande

---

¹ Se därom sid. 324 i det föregående. Gällande kungörelse angående statsbidrag till arbetslöshetshjälp (Sv. Förf.-saml. n:r 419, 1922) meddelar i kap. 2 formerna för detta statsbidrags utbetalande.

av krigsårens högkonjunktur ökades med över ett halft hundra-tusental.

Här möter oss nästa stora arbetslöshetsproblem: hur bereda industriens överflödiga arbetskraft nöjaktiga utkomstmöjligheter — en vittomfattande befolkningspolitisk dagsfråga om kolonisation och emigration, där den svenska arbetslöshetspolitikens utformare ännu ej sagt sitt ord. De svenska statsmakterna få vid nästa riksdag upptaga till behandling detta vår folkhushållnings allra viktigaste problem.

ÖVERSIKTER OCH MEDDELANDEN.

I. Politik.

Konstitutionella frågor vid 1922 års riksdag.

Redan i majhäftet av denna tidskrift har redogjorts för de från 1921 års riksdag vilande, nu definitivt antagna grundlagsändringarna. De kunna därför här förbigås. Emellertid är från den förlutna riksdagen även att anteckna beslutet att såsom vilande antaga visst förslag till ändring av riksdagsordningen. Beslutet avser införandet av den öppna omröstningen i riksdagens båda kamrar och medför vissa ändringar av §§ 60, 65 och 75 R. O. Förstnämnda paragraf är i sin blivande lydelse uppdelad i tre moment. I mom. 2 ingår bl. a. följande passus: »Omröstningen skall ske öppet. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av kammarens ledamöter på anmodan av talmannen upptager ur rösturnan». Skrida de båda kamrarna till gemensam votering och vid sammanräkningen de avgivna rösterna befinnas vara lika delade, verkställs lottningen i andra kammaren på nyss angivet sätt. Några detaljbestämmelser beträffande själva voteringsförfarandet upptagas ej i grundlagen; de komma att upptagas i »Reglementariska föreskrifter för riksdagen», när frågan en gång definitivt skall avgöras, varvid även ordningsstadgan för första kammaren samt arbetsordningen för andra kammaren torde bliva underkastade smärre ändringar. Emellertid framlade konstitutionsutskottet redan i år i en bilaga till vederbörande utlåtande alternativa utkast till voteringsinstitutets närmare utformning. I ena fallet skulle omröstningen alltid verkställas efter namnupprop; men endast om minst 8 ledamöter i första och minst 12 ledamöter i andra kammaren så begärde, skulle till protokollet antecknas, huru varje ledamot röstat. Enligt alt. 2 skulle den öppna omröstningen i regel ske i form av discussus; i vissa fall komme emellertid votering efter namnupprop att anställas. — Fråga, varom i första punkten av 110 § regeringsformen eller i 32 § 2 mom. eller i tredje punkten av 52 § riksdags-

ordningen förmåles, skall avgöras genom *sluten votering*. Nämnda lagrum handla om kammares beslut, huruvida en riksdagsman skall ställas under tilltal eller berövas sin frihet »för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap», huruvida en kammarledamot skall anses behörig att utöva riksdagsmannakallet och slutligen huruvida han må av talmannen erhålla tjänlig föreställning och varning, ifall han i debatten använt »personligen förolämpande uttryck». Det gamla systemet med »den förseglade sedeln» kommer här fortfarande till användning, nämligen i de fall, där blott enkel pluralitet erfordras. — Alla val skola naturligtvis ske med slutna sedlar.

På initiativ av motionärer i båda kamrarna behandlades frågan om ändrade bestämmelser för statsrevisionens verksamhet och därmed sammanhängande spörsmål. Beträffande de framförda önskemålen ansåg konstitutionsutskottet en utredning vara önskvärd i följande punkter:

Efter riksdagens förra året fattade beslut kommer, som känt är, budgetåret att omfatta tiden 1 juli—30 juni. Då räkenskapsåret fortfarande skall sammanfalla med kalenderåret men en dylik skillnad mellan de båda perioderna synes vara förenad med betydande olägenheter, förordas utredning i syfte att undersöka, »om och på vad sätt i samband med den av riksdagen beslutade omläggningen av budgetåret ett fastställande av detta såsom räkenskapsår för statens verk och myndigheter skall kunna möjliggöras». — I betraktande av statsförvaltningens betydande utveckling under de sista decennierna anser utskottet en förlängning av tiden för statsrevisionens arbete påkallad. Emellertid skulle ökningen ej omfatta längre tid än högst en månad. Beträffande tiden för revisionsarbetets början har K. U. ej fattat någon bestämd ståndpunkt. Motionsvis hade föreslagits den 15 september, varigenom kollision med landstingens ordinarie sammanträden skulle undvikas. Med en månads utsträckning av tiden skulle revisionsarbetet i så fall vara avslutat den 14 december. De hittills gällande bestämmelserna angående tiden för revisionen härstamma från år 1885. — Konstitutionsutskottet anser även starka skäl tala för en undersökning, »om och på vad sätt statsrevisionens granskning skall kunna läggas till grund för utkrävande av konstitutionellt ansvar». Statsrevisorernas och statsutskottets på grundvalen av de förras berättelse verkställda granskning kan under nuvarande förhållanden i regel ej ligga till grund för utkrävande av ansvar enligt § 106 eller § 107 regeringsformen, enär konstitutionsutskottet tidigare under det år, då statsrevisionen går till sitt granskningsarbete, genomgått föregående års statsrådsprotokoll och det i samband härmed i grundlagen uttryckligen heter: »Allt vad riksdagen efter granskning godkänt eller lämnat oanmärkt, bör anses hava vunnit decharge i avseende på det granskade, och ingen ny, till ansvarighet förbindande, granskning av ny riksdag i samma mål vara tillåten». — Slutligen förordas även en utredning angående ifrågasatt statlig revision av vissa monopolistiska företag av statsfinansiell betydelse. Närmast har man i tankarna Vin- och

Spritcentralen samt Tobaksmonopolet. Den i bolagsordningen stadgade revisionen borde kompletteras med en rent statlig granskning från allmänna statsfinansiella synpunkter. Huruvida statsrevisionen borde få denna granskning om hand, därom vill utskottet ej uttala sig.

Beträffande ifrågasatt ökning av revisorernas antal och statsrevisionens förvandling till ett riksdagsutskott kunde konstitutionsutskottet ej följa vederbörande motionärer. Såväl i dessa som i ovan angivna punkter följde båda kamrarna utskottet.

Däremot avslogo kamrarna konstitutionsutskottets framlagda skrivelseförslag i anledning av tvenne inom första kammaren väckta motioner om ändringar beträffande riksdagens budgetbehandling m. m. I en av motionerna hemställdes om utredning, »huruvida och på vad sätt ändringar böra vidtagas i de bestämmelser i rikets grundlagar, vilka röra riksdagens budgetbehandling, i syfte att åstadkomma, att budgetbehandlingen i riksdagen må komma att utmärkas av den större ändamålsenlighet, som är önskvärd med hänsyn till de förhållanden, som nu råda och under den närmaste framtiden kunna väntas inträda». I den andra motionen påyrkas utredning, »huruvida icke sådana förändringar låta sig genomföras särskilt i fråga om riksdagens utskottsorganisation, att en effektiv förkortning av riksdagstiden i syfte att minska riksdagskostnaderna kan vinnas och samtidigt större överskådlighet, enhetlighet och sammanhang i handläggningen av ärendena och särskilt av budgetärendena kunna åstadkommas».

Vid uppdragandet av riktlinjer för en eventuell utredning i berörda hänseenden framhåver utskottet följande som önskvärt: närmare samarbete mellan stats- och bevillningsutskotten; regelbundna redogörelser för budgetsarbetets fortgång; överflyttning av pensions- och indragningsstaterna från bankoutskottet till statsutskottet; överflyttande av frågor rörande de affärsdrivande verken — utom lönefrågor — till bankoutskottet; minskande av antalet arbetsplena i kamrarna under riksdagens första tid samt förläggande av kamrarnas bordläggningsplena till sådana tider, att så litet intrång som möjligt göres på utskottsarbetets normala fortgång. Det av en motionär ifrågasatta utbrytandet ur grundlagen av bestämmelserna om utskottsorganisationen och dessas sammanförande i en särskild stadga anser utskottet sig ej närmare böra pröva i detta sammanhang.

Under debatten i första kammaren, där utskottsbetänkandet skarpt kritiserades, framhävdes med styrka, att en utredning, om en dylik skulle sättas i gång, borde göras förutsättningslös. Emellertid segrade, som ovan nämnts, det rena avslagsyrkandet.

I en inom första kammaren väckt motion föreslogs följande nya moment i § 55 riksdagsordningen: »Motion, vari påyrkas antagande av ny lag eller ändrad lydelse av redan gällande lag eller författning eller beviljande av anslag till högre belopp än etthundratusen kronor eller höjning med mer än etthundratusen kronor av

något utav Konungen begärt anslag, må ej till behandling upptagas, därest icke minst en tiondedel av hela antalet ledamöter i den kammare, där motionen väckes, skriftligen förenat sig om dess framförande». Motionen avslogs och likaledes en hemställan av samma motionär om införande i riksdagsordningen av bestämmelse därom, »att i motion, vari för något ändamål anslag begäres till belopp, överstigande 10,000 kronor, tillika skall framställas, huru därtill erforderliga medel skola anskaffas».

En motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående riksdagsarbetets förläggande till en höst- och en vårsession blev avslagen.

Förslag om upphävande av det s. k. bostadsbandet vid val till andra kammaren förelåg även i år men avslogs av båda kamrarna. Beträffande den likaledes återkommande motionen om borttagandet av censusbestämmelserna i fråga om valbarhet till första kammaren stannade däremot kamrarna i olika beslut, i det andra kammaren biföll motionen men första kammaren avslög densamma med 64 röster mot 60. Vid behandlingen av sistnämnda motion syntes meningarna inom riksdagen vara delade, när det gällde att tolka ordalagen i § 9 riksdagsordningen, där de sägas vara valbara till första kammaren, som till staten skatta och minst tre år näst före valet »skattat för minst tretusen riksdaler årlig inkomst». 1921 års konstitutionsutskott säger i sitt utlåtande nr 35, att »bestämmelsen utgår från den beskattningsbara inkomsten», 1922 års K. U. menar åter, att »frågan, huruvida med den inkomst varom i § 9 riksdagsordningen talas, skall förstås det *taxerade* eller det *beskattningsbara* inkomstbeloppet, icke kan anses slutgiltigt besvarad». En reservant förmenar, att denna utskottets vändning endast »pekar på det faktum, att någon prövning i praxis ej ägt rum»; själv anser reservanten (professor Reuterskiöld), att »det icke kan bliva tal om annan än den inkomst, som varit beskattningsbar och för vilken påförd skatt guldits i enlighet med skatteförordningarna, d. v. s. efter stadgade avdrag från den taxerade inkomsten». Under debatten i första kammaren berördes ett av motionären åberopat, nyligen inträffat fall, då en till ledamot av första kammaren vald lantbrukare avsåde sig mandatet, därför att han, som deklarerat för en inkomst av över 3,000 kronor, på grund av orts- och familjeavdrag ej betalt skatt för mera än 1,500 kronor och fördenskull trott sig ej längre vara valbar. En av talarna förklarade sig snarast vara benägen att tro, att de skattefria avdragen ej behövt inverka på vederhörandes valbarhet, andra yttrade sig mera svävande men syntes luta åt den motsatta uppfattningen. Det kan starkt ifrågasättas, om den uppfattningen är riktig. Den senaste uttolkaren av våra grundlagar, professor Malmgren, säger i sin kommentar till § 9 R. O. angående uttrycket »skattat för minst 3,000 riksdaler», att därmed »bör förstås det *taxerade* inkomstbeloppet, icke det 'beskattningsbara' beloppet eller vad som återstår efter frånräknande av de skattefria avdragen. Detta stämmer bäst överens med andemeningen i detta valbarhetsvillkor ävensom med den tolkning, vilken på sin

tid gavs ett numera upphävt stadgande av liknande innebörd, nämligen den före 1909 gällande bestämmelsen om viss census som villkor för politisk rösträtt ('bevillning för en till minst 800 riksdaler uppskattad årlig inkomst').»

En motion angående det nuvarande tvåkammerssystemets avlösning av en mera ändamålsenlig folkrepresentation, varvid såsom den f. n. bästa lösningen anbefalldes första kammarens slopande och bibehållande av andra kammaren såsom ensam folkrepresentation dock utan bostadsband, avslogs av båda kamrarna.

I några motioner påyrkades vissa ändringar i det nu gällande valsystemet, utan att man dock lyckades vinna riksdagens bifall för ändringarna. En motionär föreslår skrivelse till Kungl. Maj:t för att få till stånd ändringar i riksdagsordningen, åsyftande att möjliggöra en omläggning av den proportionella valmetoden. Motionären vill närmast, att ordalagen i R. O. ej skola lägga hinder i vägen för införandet av ett system med »tilläggsmandat», vilket i honom har en ivrig förespråkare. Utskottet hänvisar i sitt avstyrkande utlåtande till den kritik av tilläggsmandat och andra utjämningsförfaranden, som återfinnes i Proportionsvalssakkunnigas huvudbetänkande. — En annan motionär hemställer, att riksdagen ville besluta om sådan ändring i den proportionella valmetoden, att »underpartibeteckning» finge användas vid riksdagsmannaval och landstingsmannaval. Konstitutionsutskottet var tveksamt, om det låte sig göra att förverkliga det framställda önskemålet annat än i samband med införande av något system med officiella valförberedelser. Då utskottet emellertid ej ville gå in på frågan om lämpligheten av att införa dylika officiella förberedelser, avstyrktes på dessa grunder den föreliggande motionen. — Enligt nu gällande vallag få väljare, tillhörande vissa yrkes- eller tjänstegrupper rösta medelst »valedelsförsändelse», när yrkets eller tjänstens utövning betingar deras vistelse *utom* valdistriktet vid den tidpunkt, då valet äger rum. En motionär föreslog, närmast med hänsyn till norrländska förhållanden, att väljare av detta slag skulle äga rätt att använda sig av valedelsförsändelse även i vissa icke närmare angivna fall, då de för fullgörande av sin tjänst eller sitt arbete vistas *inom* valdistriktet men på grund av arbetsortens avstånd från vallokalen ej kunna infinna sig vid valet. Samme motionär påyrkade utsträckning av den tid, inom vilken en valedelsförsändelse skall ha kommit vederbörande myndighet till handa, till 2 å 3 dagar efter valet. Båda yrkandena avslogos.

Även vid denna riksdag var frågan om riksdagsmännens arvodet uppe. I en inom andra kammaren väckt motion framlades tvenne alternativ, båda åsyftande en minskning av dessa arvoden. Förslagen vunno ej riksdagens bifall.

Kungl. Maj:ts propositioner angående allmän reglering av kvinnas rätt att innehava statstjänst samt i samband därmed stående förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen vunno ej riksdagens bifall. — Avslagen blev

även en motion i andra kammaren om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelande av vissa bestämmelser angående val av riksdagens justitieombudsman.

Slutligen må här nämnas riksdagens medgivande, att de av Nationernas förbunds andra församling beslutade ändringarna i förbundsaktens artiklar 4, 6, 12, 13, 15, 16 och 26 må av Kungl. Maj:t för Sveriges del ratificeras.

J. E. N.

Kommunalförfattningsfrågor vid 1922 års riksdag.

I Kungl. Maj:ts proposition n:r 120 föreslogs användande av den nya sammanräkningsmetoden för val till andra kammaren även vid val till landsting, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige. I en motion föreslogs i anslutning härtill, att möjlighet måtte beredas deltagarna i dessa val att å sina valsedlar få upptaga särskilda efterträdarenamn för vart och ett av de namn, som avse själva valet, varvid den sedeltyp kunde komma till användning, som är föreskriven såsom obligatorisk vid förstakammarvalen och som på sin tid antogs efter förslag av Proportionsvalsakkunniga. Konstitutionsutskottet ställde sig sympatiskt härtill och förordade Kungl. Maj:ts förslag med detta tillägg samt följdes härutinnan av riksdagen. 5 § av lagen om val till riksdagen, som handlar om sammanräkningen vid elektorval i städer, vilka ej deltaga i landsting, ändrades i anslutning därtill, att stadsfullmäktigvalen sålunda reformerats. Se f. ö. Svensk författningssamling 1922 n:r 240—243 och 245! Vad beträffar fördelarna av att väljarna beredas tillfälle att — om de så önska — på sina sedlar upptaga »särskilda efterträdarenamn», framhävdes i ovannämnda motion, att »därigenom skulle för företrädare av olika åskådningar inom en kommunal valkrets beredas större möjlighet att enas om *gemensamma vallistor*», därest, såsom icke sällan är fallet, benägenhet därtill förefinnes».

Såsom var att vänta, beslöt riksdagen, ävenledes på Kungl. Maj:ts förslag, att den successiva förnyelsen av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av kommunal- och municipalnämnd skulle upphöra. Val av kommunalfullmäktige skall förrättas under tiden fr. o. m. den 16 september t. o. m. den 20 oktober å dag, som kommunalstämma det år val skall förrättas bestämmer. Val må dock icke äga rum å dag, då landstingsmannaval för valdistriktet förrättas (en motion, att valen av kommunal- och stadsfullmäktige skulle äga rum vid samma valförrättning som landstingsmannavalen, eller tredje söndagen i september månad, avslogs av riksdagen). Val av stadsfullmäktige skall förrättas under tiden fr. o. m. den 16 september t. o. m. november månads utgång å dag, som magistraten bestämmer (Kungl. Maj:t hade föreslagit 16 sept t. o. m. 20 okt.). Ej heller här får valet till tiden sammanfalla med landstingsmannaval, som i staden förrättas.

Kommunerna hava beretts ökad valfrihet vid bestämmande av antalet fullmäktige. Antalet kommunalfullmäktige fastställdes till lägst 15, högst 40, antalet stadsfullmäktige till lägst 15, högst 60 (Stockholm undantag). — 40 § i förordningen om kommunalstyrelse i stad har ändrats därhän, att för stadsfullmäktiges beslutsmässighet fordras närvaro av över hälften av fullmäktige (förut minst $\frac{2}{3}$). 22 § i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm har undergått ändring i samma riktning.

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m. antogs av riksdagen med vissa ändringar.

Motioner angående omläggning av det kommunala skatteåret m. m. samt angående ändrade bestämmelser rörande tiden för Kalmar läns norra landstings lagtima möte avslogos.

J. E. N.

Omläggning av fattigvårdsstatistiken. Fattigvårdsstatistikens uppgift är i första rummet att bereda kännedom om antalet personer, som på grund av egen eller den försörjningspliktiges oförmåga nödgats anlita fattigvårdens bistånd. Redan en dylik naken sifferuppgift är ett gott mått på omfattningen av de missförhållanden i samhället, som sätta en del av dess medlemmar ur stånd att på egen hand bereda sig nödtorftigt uppehälle och vård. Genom en mera specificerad uppdelning av understödstagarna efter kön, ålder och civilstånd ådagalägger statistiken vidare, vilka befolkningsgrupper som förnämligast rekrytera understödstagarnas led, liksom den genom en undersökning av orsakerna till fattigvårdsbehovet kan bidra till att belysa den viktiga frågan, vilka samhällssjukdomar det är som framkalla understödsbehovet. Man fordrar även av fattigvårdsstatistiken, att den skall lämna uppgifter om fattigvårdsunderstödet varaktighet och storlek samt om de olika former, i vilka detsamma utgått.

Den svenska fattigvårdsstatistiken torde icke numera kunna anses fylla de krav, som i dessa avseenden med rätta måste ställas på densamma, och anledningen härtill torde i främsta rummet vara beroende på beskaffenheten av det vid redogörelsens avgivande använda formuläret. I enlighet med nämnda formulär, som varit gällande ända sedan år 1874, skola fattigvårdsstyrelserna själva upprätta ett statistiskt sammandrag över fattigvårdspersonalen, vilket särskilt i mindre kommuner visat sig förenat med betydande svårigheter. Fattigvårdspersonalens redovisning på redogörelsens olika avdelningar och kolumner sker ofta olikformigt, och då statistiska centralbyråns möjligheter att upptäcka begångna fel och genom skriftväxling med fattigvårdsstyrelserna vinna rättelse med formulärets nuvarande uppställning äro ganska begränsade, har följden blivit, att fattigvårdsstatistikens uppgifter om understödstagarnas antal och fördelning lider av bristande noggrannhet.

Förteckning å under-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25									
Namn och bostad	Födelseår	Direkt understödda barn		Äldre personer				Antal indirekt understödda barn				Tillhör annat fattigvårds-samhälle	Erhåller			Varaktigt understödd						Tillfälligt understödd											
		Barn utom äktenskap		Ogift		Änkling, änka eller frönskid		Gift		Ankning, änka eller frönskid			fattigvårdsunderstöd			kommunalt sjukvårdsbidrag			kommunalt pensions- tillskott				Från föregående år kvarvarande			Nyutkommen			På annat sätt avfångnen			Till nästa år kvarvarande	
N u m m e r																																	

Härtill kommer vidare, att uppgifterna äro alltför summariska och icke lämna någon upplysning om så viktiga frågor som angående orsakerna till understödstagarnas fattigvårdsbehov, deras fördelning på olika åldrar samt värdet av understödet vid olika former av fattigvård.

Statistiska centralbyrån och statens fattigvårdsinspektion ha efter den nya fattigvårdslagens ikraftträdande haft ingående överläggningar angående fattigvårdsstatistikens omläggning. Det framstod därvid såsom uppenbart, att några väsentliga förbättringar icke stode att vinna med bibehållande av det gamla systemet med av fattigvårdsstyrelserna upprättade sammandrag. Om man, för att erhålla de nya uppgifterna om understödstagarnas ålder, om orsakerna till fattigvårdsbehovet o. dyl., som i första hand erfordras, gjorde det hittills använda formuläret mera detaljerat, skulle det säkert stöta på oöverbärliga svårigheter att få det samma ordentligt ifyllt från ett stort antal kommuner, som icke äga tillgång till härför kvalificerad arbetskraft.

För att statistiska centralbyrån från fattigvårdsstyrelserna skall erhålla tillförlitliga och på samma gång tillräckligt detaljerade uppgifter, har det därför ansetts nödvändigt, att systemet för de statistiska primäruppgifternas avgivande helt omläggas. Fattigvårdsstyrelserna befrias från skyldigheten att själva upprätta statistiskt sammandrag och insända i stället till statistiska centralbyrån utan någon bearbetning individuella uppgifter om varje särskild direkt understödstagare. Härigenom vinnes den avsevärda fördelen, att den statistiska bearbetningen helt och hållet utföres inom centralbyrån och alltså kan verkställas efter enhetliga principer och så detaljerat, som i varje fall kan anses erforderligt.

Omläggningen av fattigvårdsstatistiken har förenats med fastställandet av ett enhetligt formulär för den förteckning över fattigvårdspersonalen (liggare), som fattigvårdsstyrelserna äro skyldiga

stödstagare år 192...

26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	1	
Understödetts beskaffenhet									Orsak till understödsbehovet									Under året erhållet understöd			A n m ä r k n i n g a r	N u m m e r	
Intagen på									<p>Andra orsaker</p> <p>Den försörjningspliktiges död</p> <p>Tvångs familj</p> <p>Lätliga och liknöjdhet</p> <p>Dryckenskap</p> <p>Arbetslöshet</p> <p>Ollfruktig arbetsförmåga</p> <p>Sjukdom</p>									Annat understöd (beräknat värde)					öre
<p>Utaeckorderad i enskilt hem</p> <p>Boende i mindre fattigsluga</p> <p>Understödd i hemmet</p> <p>På annat sätt understödd</p>																		Vård å samhällens anstalt (beräknat värde)					
<p>annan sjukvårdsanstalt</p> <p>anstalt för kroniskt sjuka</p> <p>anstalt för sinnessjuka eller sinnesslöa</p> <p>arbetslöshet</p> <p>fattigvårdsanstalt</p>									Konstant			öre											
									Andra orsaker									öre			Kr.		
									Den försörjningspliktiges död									öre				Kr.	
									Tvångs familj									öre			Kr.		
									Lätliga och liknöjdhet									öre				Kr.	
									Dryckenskap									öre			Kr.		
									Arbetslöshet									öre				Kr.	
									Ollfruktig arbetsförmåga									öre			Kr.		
									Sjukdom									öre				Kr.	
									På annat sätt understödd									öre			Kr.		
									Understödd i hemmet									öre				Kr.	
									Boende i mindre fattigsluga									öre			Kr.		
									Utaeckorderad i enskilt hem									öre				Kr.	
									annan sjukvårdsanstalt									öre			Kr.		
									anstalt för kroniskt sjuka									öre				Kr.	
									anstalt för sinnessjuka eller sinnesslöa									öre			Kr.		
									arbetslöshet									öre				Kr.	
									fattigvårdsanstalt									öre			Kr.		

att föra, och den 7 april 1922 fastställdes av Kungl. Maj:t de nya formulären till liggare och statistisk redogörelse.

Det grundläggande för den härigenom införda nya ordningen är den nyssnämnda förteckningen över understödstagarna, som fattigvårdsstyrelserna visserligen redan förut varit skyldiga att föra men för vilken något enhetligt formulär hittills icke varit fastställt. I formuläret, vars huvudsakliga innehåll framgår av avtrycket här ovan, skola fattigvårdsstyrelserna införa samtliga direkta understödstagare och därvid angiva deras namn och bostad samt genom anteckning i ett antal kolumner meddela erforderliga upplysningar angående deras personliga förhållanden m. m.

Det nya formuläret till liggare innehåller alla de väsentliga uppgifter, som erfordras för fattigvårdsstatistiken, och det av Kungl. Maj:t samtidigt fastställda formuläret till statistisk redogörelse ansluter sig därför helt och hållet till det förra, varjämte det innehåller kortfattade uppgifter angående fattigvårdsanstaltens antal och utrymme. Liggaren föres fortlöpande under året, varemot den statistiska redogörelsen efter årets slut upprättas i form av en avskrift av liggaren, varvid dock, för underlättande av skrivarbetet, understödstagarnas namn uteslutas. Den, som skall verkställa avskriften, har därför endast att inpricka understödsdeltagarna i ett antal kolumner, upptagna i samma ordning, som de förekomma i själva liggaren. Inom det stora flertalet kommuner kommer det därför med säkerhet att för fattigvårdsstyrelserna bli lättare och förenat med mindre arbete att verkställa en avskrift av liggaren än att själva upprätta ett detaljerat statistiskt sammandrag.

Endast för de större städerna kan det möjligen bli fördelaktigt att själva upprätta statistiskt sammandrag. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t bemyndigat statistiska centralbyrån att

på särskild ansökan medgiva städer med över 10,000 innevånare befrielse från skyldighet att avlämna individuella uppgifter och i stället upprätta statistiskt sammandrag efter statistiska centralbyråns anvisningar.

De nya formulären till liggare och statistisk redogörelse skola användas fr. o. m. redogörelseåret 1923.

Det är naturligt, att den till statistiska centralbyrån överflyttade bearbetningen av fattigvårdsstatistikens individualuppgifter kommer att kräva betydligt mera arbetskrafter än det nuvarande enkla sammanräknandet av fattigvårdsstyrelsernas statistiska sammandrag. Man har dock möjlighet att begränsa kostnaderna genom att göra en mera detaljerad bearbetning av materialet endast med vissa års mellanrum, exempelvis vart femte år, och för de mellanliggande åren inskränka sig till att meddela endast mera kortfattade huvudsiffror.

Ernst Höjer.

Ratifikationsproceduren vid de internationella arbetskonventionernas antagande. I denna tidskrifts förra årgång s. 259 har jag lämnat en redogörelse för den form för ratifikation av internationella avtal, som införts genom Versailles-traktatens bestämmelser om den internationella arbetsorganisationen och om sättet för antagande av konventioner, beslutade å arbetskonferenserna. Jag föranledes att återkomma till denna fråga av ett angrepp, som prof. Reuterskiöld i form av en reservation till konstitutionsutskottets dechargebetänkande riktat mot vederbörande statsråd (utrikesminister Wrangel och socialminister Elmquist) på den grund, att de tillstyrkt ratifikation av ett par arbetskonventioner i enlighet med dessa nya bestämmelser. Det föreligger så mycket hellre anledning för mig att bemöta prof. R:s berörda reservation, som han däri vänder sig även mot en av mig, i egenskap av utrikesdepartementets folkrättssakkunnige, författad P. M. i ämnet, avsedd såsom ledning för vederbörande tjänsteman i departementet.

Prof. R:s ståndpunkt är i korthet följande: Sverige tillhör den internationella arbetsorganisationen, sådan den är organiserad genom reglerna härom i Versailles-traktaten, och är följaktligen bunden av dessa regler. Bland hithörande stadganden märkas de, som gälla proceduren för antagande av konventioner, och vilka innehålla bl. a. att konventionsförslag, som ernått $\frac{2}{3}$ majoritet å en konferens, skall genom regeringarnas försorg framläggas till prövning av vederbörande statsorgan inom viss frist, varefter, i händelse det godkännes, beslut om ratifikation skall meddelas nationernas förbunds generalsekretariat. Men ratifikation av denna art står i strid med svensk statsrätt.

Sistnämnda mening utvecklas ytterligare så: I R. F. § 12 heter det, att «Konungen äger ingå överenskommelser med främmande makt, sedan etc.» och därmed är klart uttalat, »att några

internationella förpliktelser, som icke äro förpliktelser i förhållande till viss annan stat såsom medkontrahent, icke få för riket åtagas». En arbetskonvention av förevarande slag är emellertid enligt R. icke avtal med viss makt utan »en av organisationen som sådan avgiven förklaring, vilken dess medlemmar genom s. k. ratifikation högtidligt förklara för sig förpliktande». Det är en ensidig förpliktelse, som existerar oberoende av om annan stat är bunden, ehuru eljest bundenheten alltid är reciprok, och det finnes ingen möjlighet att genom nytt avtal frigöras från förpliktelsen.

Konsekvensen av prof. R:s ståndpunkt är alltså, att Sverige för närvarande överhuvud ej kan, med eller utan riksdagens medverkan, biträda några arbetskonventioner i de former, som äro föreskrivna i Versailles-traktaten. Det skulle först erfordras ändring av R. F. § 12.

Det som först faller i ögonen i detta kuriösa resonnemang är vantolkningen av R. F. § 12. Envar som läser paragrafen i dess helhet, ser strax, att den handlar om Konungens och Riksdagens inbördes kompetensområde i vad angår internationella avtal, och att den icke avser att avgränsa »överenskommelse med främmande makt» från internationella åtaganden i tilläventyrs annan form. Men vidare är det alldeles godtyckligt, då prof. R. från sin ståndpunkt att särskild tonvikt bör läggas på ordet »överenskommelse» drager den slutsatsen, att alltså alla slags andra internationella åtaganden äro enligt grundlagen Konung och Riksdag förbjudna. Han borde ju inte ha kommit längre än till ett konstaterande av en lucka i grundlagen beträffande sådana åtaganden. Vid det förhållandet hade konklusionen givetvis blivit, att man finge analogt tillämpa R. F. § 12.

Sålunda brister hela grunden för prof. R:s bevisföring. Men härtill kommer, att hans redogörelse för de åtgärder, mot vilka han åkallar R. F. § 107, är betänkligt ofullständig i just de avseenden, som bort från hans utgångspunkt vara av intresse.

Han försummar sålunda bl. a. att meddela de klausuler i de ratificerade konventionerna, som ge vid handen, att dessa träda i kraft först sedan två, resp. tre stater ratificerat, vilket stadgande ju dock undanröjer hans invändning, att ratifikation binder en stat, oberoende av om annan stat är bunden. Vidare underlåter han att nämna, att de ratificerade konventionerna gälla för viss tidsperiod enligt uttryckliga bestämmelser i konventionstexten. Beträffande eventualiteten att före utgången av giltighetstiden bliva fri från konventionerna, må det hemställas till prof. R:s begrundande, huruvida möjligheten till sådan befrielse eller till revision är, praktiskt sett, större i andra fall, då kollektiva konventioner slutits. För övrigt är även i den punkten prof. R:s framställning överdriven och ofullständig.

Det framgår av det sagda, att prof. R:s dechargeanmärkning — varom han är ensam i utskottet — hänger i luften, och att

hans kritik av min tillstyrkan till ratifikation är alltigenom ogrundad. Den utgör därför icke heller en lämplig bakgrund för den allmänna betygsättning av mina utredningar, som prof. R. trots sig vara rätte mannen att företaga och som han känt sig manad att bringa till riksdagens kännedom.

Östen Undén.

II. Statistik och ekonomi.

Översikt av nyutkommen svensk nationalekonomisk litteratur 1919—1921. (Forts.)

Socialpolitikens ledande organ i vårt land, *Sociala meddelanden*, har liksom i tidigare årgångar meddelat den fortlöpande socialstatistiken över arbetsmarknad, löneförhållanden, livsmedelspriser och levnadskostnader m. m., referat över resultaten av socialstatistiska specialutredningar¹ och över sociallagstiftning i in- och utlandet samt uppsatser i sociala ämnen. Innehållet har emellertid successivt utvidgats, bl. a. med socialstyrelsens handläggning av arbetslidsärenden, arbetsrådets beslut, centrala skiljenämndens beslut och meddelanden från de svenska socialattachéerna i London, Berlin och Paris.

Internationella socialpolitiska strävanden och inrättningar belysas i förre generaldirektörens i socialstyrelsen, Henning Elmquists, föredrag om *Det internationella socialpolitiska arbetet*, införlit Årsbok för de nordiska interparlamentariska grupperna, II, s. 114—148 (Stockholm 1919).² Det behandlar inledningsvis tiden före världskriget och därefter utförligare tillkomsten, innehållet och innebörden av de socialpolitiska bestämmelserna i traktaten om Nationernas Förbund³ samt ger i anslutning därtill ett utkast till nordiskt socialpolitiskt samarbete⁴.

Sveriges delegation för det internationella socialpolitiska samarbetet har publicerat (I) *Underdånig framställ-*

¹ Se översikterna under rubriken Statistik i Statsvet. tidskr. 1919—1921.

² Föredraget följdes vid mötet i Stockholm i september 1919 av inledningsanföranden i samma ämne av arbetsgivarerepresentanten ingenjör Alex. Foss för Danmark (s. 148—168) och av arbetarerepresentanten Ole Lian för Norge (s. 169—176) samt en debatt (s. 176—212).

³ Internationella arbetsbyrån överflyttades till sin definitiva förläggningssort, Genève, 1920. Om dess publikationer se Statsvet. tidskr. 1921, s. 193, och om de internationella arbetskonventionerna därsammastädes, s. 259 ff. Om dessas resultat i olika länders lagstiftning se Soc. medd. 1922, s. 378 ff.

⁴ Norden, de nordiska föreningarnas årsbok, 1921, innehåller en uppsats av byråchefen i Norges socialdepartement G. Wiesener om sociallagstiftningens i vartdera av de tre länderna giltighet för inflyttade undersåtar från de båda andra.

ning med de å internationella arbetsorganisationens konferens i Washington år 1919 antagna konventionsförslag och hemställanden (1921; 98 s.) och (II) Underdånig framställning med de å internationella arbetsorganisationens konferens i Genua år 1920 antagna konventionsförslag och hemställanden (1921; 43 s.) samt Redogörelse för internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1921, utarbetad av (byråcheferna i socialstyrelsen) J. A. E. Molin och B. A. E. Nyström (1922; 37 s.). — Till Genua-konferensen publicerade delegationen på regeringens befallning *The seafaring-trade in Sweden* (1920; 48 s. och illustrationer) och till Genève-konferensen *The swedish agricultural labourer* (1921; 95 s., med illustrationer och litteraturanvisningar). I samma form har utgivits *Législation ouvrière et prévoyance sociale en Suède* (1921; 147 s., med litteraturförteckning) utgiven till Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i Stockholm i juli 1921.

Svensk socialpolitik ledes ju numera under Socialdepartementet av Socialstyrelsen, vars arbete med lätthet följes i dess *Årsberättelse*, som avgives i september året efter det, som berättelsen avser, och utkommer på nyåret därefter (ett sextiotal sidor). Årsberättelserna från riksförsäkringsanstalten och från pensionsstyrelsen komma i betraktande för respektive områden.

Åttatimmarslagen av den 17 oktober 1919, som trädde i kraft den 1 januari 1920, resp. den 1 juli för arbete, bedrivet dag och natt, och som gäller t. o. m. utgången av år 1923, har med därtill hörande författningar tilldragit sig det största intresset inom svensk socialpolitik. 1918 års arbetstidskommittés betänkanden ligga i huvudsak till grund för denna lagstiftning: I, *Betänkande med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete* (1919; 75 s.; avlämnat i november 1918)¹, II, *Betänkande med förslag till lag om begränsning av arbetstiden* (1919; 148 s.; avlämnat i januari) avseende 48 timmars arbetsvecka, med högst 8¹/₂ och efter ändring 1921 högst 9 timmars arbetsdag, III, *Redogörelse för utredning om de ekonomiska verkningarna av lagstadgad förkortning av arbetstiden inom industrien*, på uppdrag av arbetstidskommittén verkställd av A. LILJENBERG (1919; 128 s.), IV, *Betänkande med förslag till lag om arbetarsemester* (1920; 67 s.), avseende sammanhängande ledighet (semester) under minst åtta dagar ¹⁵/₅—¹⁵/₉ och beträffande giltighetsområde nära anslutande sig till åttatimmarslagen, V, *Arbetstiden inom industri och hantverk m. m. i Sverige vid år 1917* (1920; 157 s. + 146 s. tabeller m. m.).

¹ Lagen om arbetstiden å svenska fartyg och därtill hörande förordning med närmare bestämmelser om tillämpningen av den 24 oktober 1919 grundade sig på utkast av s. k. skeppstjänstkommittéerna. — *Utlåtande med förslag till lag om begränsning av tiden för öppethållande av handelsbodas jämte vissa andra företag*, avgivet av Kungl. socialstyrelsen den 2 september 1918 (58 s.) hade redan lagts till grund för lagen om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse av den 30 maj 1919, i vilken vissa tillägg och ändringar gjordes 1920.

Med överlämnandet av sistnämnda framställningar har kommittén fullgjort sitt uppdrag. I utredningen av arbetstidens längd år 1917 beräknas nettoarbetstiden till 56,4 timmar pr vecka och 9,7 timmar pr dag, vilket torde beteckna $1\frac{1}{2}$ timmas förkortning sedan 1885. Hade utvecklingen fortgått obruten av världskriget, skulle icke tre årtionden behövs att realisera åttatimmarsdagen i vårt land. — Vissa ändringar i 1919 års arbetstidslagstiftning företogs vid 1921 års riksdag, vid vilken förelåg *Betänkande med förslag till reviderad lag om arbetstidens begränsning*, avgivet av Kungl. socialstyrelsen den 9 april 1921 (142 s.). Ytterligare ändringar ha förberetts genom en åt socialstyrelsen uppdragen utredning, »under förutsättning att lagens grunder icke rubbas». Utredningen läser i dagarna föreläggas regeringen, som angivit förlängning av 1919 års provisoriska åttatimmarslag såsom en huvudfråga vid riksdagen 1923.

Sakkunniga för utredning om behovet av förkortad arbetstid vid gruvarbete under jord m. m. tillkallades den 17 oktober 1919 för att låta verkställa statistisk undersökning angående de särskilda förhållanden, varunder gruvarbetet under jord bedrevs, samt bemyndigades i september 1920 att jämväl utreda, huruvida vid gruvarbete ovan jord vid gruvfälten i de nordligaste delarna av landet en kortare arbetstid än den eljest lagstadgade kunde anses vara av behovet påkallad. Ett tryckt arbetsresultat av dessa utredningar utgör *Arbetstiden i gruvor och vissa därmed sammanhängande förhållanden*, statistisk sammanställning (1921; 92 s.), utförd för de sakkunniga av aktuarien hos kommerskollegium E. L. Vennberg. Gruvarbetstidssakkunnigas år 1922 avgivna betänkande, med vilket arbetet avslutats, har däremot icke blivit tillgängligt i tryck. Det behandlar behovet av kortare arbetstid vid gruvor ovan jord och regleringen av arbetet under jorden.

Arbetarskyddslagstiftningen, i vilken arbetstidslagarnas bestämmelser framdeles, efter ytterligare praktiska erfarenheter om deras ändamålsenligaste utformning, tänkts inarbetade (1912 års lag om arbetarskydd), har sitt speciella organ i *Arbetarskyddet*, tidskrift för arbetarskydd och socialförsäkring, vars ena avdelning (i årgångarna VII—IX, 1919—1921) redigerats av byråchefen Th. Fürst (i socialstyrelsen) med biträde av byråchefen E. Odelstierna (i riksförsäkringsanstalten och centrala skiljenämnden), medan den andra ledes av byråchefen A. Eisen (i riksförsäkringsanstalten). — *Tidskrift för den svenska pensionsförsäkringen*, som intar pensionsstyrelsens officiella meddelanden m. m., bör måhända nämnas i detta sammanhang såsom organ för sin gren av den svenska socialförsäkringen, vars enhetligare organisation är föremål för utredning av sakkunniga, tillkallade 1920.

Betänkande med förslag till lag om hemindustriellt arbete, avgivet av K. socialstyrelsen (1920; 117 s.), förordar hemarbetarnas registrering för att bereda yrkesinspektionen kännedom om arbetarnas antal, bostad m. m. samt sålunda möjliggöra tillsyn över

arbetsarkyddslagstiftningens efterlevnad även på detta område. Lagförslaget föreskriver skyldighet för arbetsgivaren att föra lönelistor och förse arbetarna med löneböcker. Av representanter för arbetsgivare och arbetare paritetiskt sammansatta lönenämnder med opartisk ordförande ha att avgiva förslag till minimilöner, vilka sedan genom lag, fastställas för yrkesgrenen, eventuellt till olika belopp inom skilda landsdelar. Ledningen av systemet anförtros socialstyrelsen. Under nuvarande konjunkturförhållanden hava emellertid åtgärder tillsvidare icke företagits för förslagens genomförande¹.

Socialförsäkringskommittén, som tillkallades i december 1915, avlämnade på hösten 1919 sitt (I) *Betänkande och förslag angående allmän sjukförsäkring* (1919; XI + 240 s.), enligt vilket (§ 1 i lagförslaget) envar svensk man eller kvinna, som fyllt 16 år, ålades försäkringsplikt mot sjukdom, på samma sätt som försäkringsplikt genomförts i 1913 års pensionsförsäkringslag och 1916 års olycksfallsförsäkringslag². Något senare utkom (II) *Översikt av utländsk lagstiftning angående social sjukförsäkring, ävensom statistiska undersökningar m. m.* (1919; 376 s.), vilken icke omfattar Tyskland och England. Däröver föreligger socialstyrelsens utredning, *Tvångsförsäkringen i Tyskland och England* (1919; 887 s.). Förslaget i huvudbelänkandet (I), för vilket en kortfattad redogörelse utgavs i broschyrform av kommitténs ordf., prof. And. Lindstedt (1919; 98 s.), underkastades omedelbart en överarbetning inom socialdepartementet, som resulterade i *Förslag till lag om sjukförsäkring* (1920; IV + 133 s.), vilket utgivits med bilaga, upptagande *Redogörelse för yttranden av myndigheter m. fl. i anledning av socialförsäkringskommitténs förslag* (1920; 175 s.). Vid 1920 års riksdag tillämnad proposition uppsköts och har ej sedan framlagts, men betydande extra statsbidrag ha beviljats de registrerade sjuk-kassorna.

Arbetslöshetsförsäkringsfrågan har givetvis måst stanna på utredningens stadium. I en uppsats i detta häfte redogöres för arbetslöshetspolitiken i Sverige, med särskild hänsyn till striderna om dess principer 1921—1922.

Svenska arbetsgivareföreningens lönestatistiska årsbok, vars årgångar utkomma andra året efter det år, som utredningen avser, — alltså årgången för år 1920 utkommen 1922 — och vari redogörelser lämnas för de flesta större grupperna av svenska industriarbetare, uppvisar tämligen genomgående något högre löner än socialstyrelsens löneundersökningar. Dessa senare omfatta utan

¹ Utförligare om förslaget i Soc. medd. 1920, s. 818 ff.

² Sammanlagda kostnaden för sjukförsäkringen beräknades av kommitterade till 118,3 mill. kr., varav $\frac{1}{3}$ eller 37,5 mill. kr. skulle utgå av statsmedel.

Medan en invalid enligt pensionsförsäkringslagen nådde upp till 230 kr. pr år, och den högsta livräntan vid olycksfall i arbete uppgick till 1,660 kr. pr år, medger sjukförsäkringsförslaget 10 kr. under 180 dagar och 5 kr. under 180 dagar eller 2,725 kr. pr år.

Jämförelserna ådagalägga behovet av den svenska socialförsäkringens förenhätligande.

tvivel också långt flera lösa arbetare med lägre årsinkomster¹. Årsbokens omslutning har vidgats från 50,382 arbetare (och 261 företag) år 1914 till 125,397 för år 1919 och 133,479 för år 1920 (i 939 företag).

Berättelse över landsorganisationens i Sverige verksamhet 1917 (1919; 180 s.), 1918 (1920; 175 s.), 1919 (1921; 210 s.) — liknande årsband för åren 1920 och 1921 ha utgivits år 1922 — upptar fackförbundens kostnader för konflikter till 11,3 mill. kr. för år 1920 och 5,4 mill. kr. för år 1921. Landsorganisationens medlemsantal, som vid utgången av år 1914 utgjorde 101,207, besteg sig vid 1921 års slut till 252,361.

Arbetsinställelser² och kollektivavtal t. o. m. 1921 föreligga behandlade i respektive årsband inom serien Socialstatistik³.

Centrala skiljenämndens beslut, som publiceras i Soc. medd., hänföra sig till tolkningstvister i fråga om kollektivavtal och böra smånigom skapa en rationell och enhetlig praxis inom denna del av arbetsrätten.⁴

Utkast till lag angående ideella föreningar, avgivet av O. H. Arsell (1919; 485 s.) avser »sådan privaträttslig förening, som enligt de för densamma gällande stadgar uteslutande har annat ändamål än att genom ekonomisk verksamhet främja medlemmarnas ekonomiska intressen» (§ 1). Registrering stadgas i fråga om nybildade föreningar såsom villkor för rättskapacitet (§ 2). Såsom registrerings-

¹ Vid 1921 års löneundersökning befanns den genomsnittliga löneinkomsten pr arbetare från jämförelsetalet 100 för år 1913 stegrad till 297 för årsinkomsten och 312 för dagsinkomsten under år 1920. Kollektivavtalen under första halvåret 1922 beteckna sänkningar från denna toppunkt med 40 %, något mera eller något mindre, medan socialstyrelsens vägda indextal för levnadskostnaderna sjunkit från 335 under första kvartalet 1919 och 301 för fjärde kvartalet 1920 till c:a 180 under år 1922.

² De låga siffrorna för år 1915, 80 arbetsinställelser hos 110 arbetsgivare för 5,119 arbetare med 83,270 förlorade arbetsdagar, ha sedermera oavbrutet stegrats och utgjorde redan för år 1920 ett antal av 486 för 139,000 arbetare med 8,9 mill. förlorade arbetsdagar, av vilka senare 2,5 mill. på byggnadsindustri och 5 mill. på järnbruk och maskinverkstäder m. m. Landsorganisationens årsberättelser upptaga långt högre siffror, emedan LO räknar varje av arbetsinställelse berörd lokalorganisation, vilket medför dubbelräkning av konfliktsfall, som omfatta flera organisationer. — Sedan åtta motioner väckts vid 1921 års riksdag om förebyggande av samhällsfarliga strejker, bl. a. av herr Edén m. fl. i Andra och herr Kvarnzellius m. fl. i Första kammaren, anhöll riksdagen om utredning, huruvida ytterligare åtgärder, utöver vad som redan vidtagits, kunde finnas möjliga till arbetsfredens bevarande.

³ Utgivna publikationer i serien förtecknas på omslagets sista sida. Bland de senast utgivna märkas *Kollektivavtal i Sverige vid årsskiftet 1920/21*, Del I. Utredning och innehåll (1922; XI + 190 s.), Del II. Kollektivavtal i urval (1922; VI + 275 s.), samt *Kollektivavtal i Sverige år 1921* (1922; 26 s.).

⁴ Proposition n:r 155 till 1920 års riksdag med förslag till ny lag om medling i arbetstvister jämte två därmed i samband stående lagförslag om central skiljenämnd för vissa arbetstvister och om särskilda skiljedomare i arbetstvister, vilka antogos väsentligen oförändrade, var byggd på socialstyrelsens den 13 juli 1916 daterade utredning, vilken i övrigt funnits utmyнна i allt för omfattande förslag.

myndighet föreslås socialstyrelsen. Lagstiftningen torde beröra omkring 30,000 ideella föreningar med minst 2,5 mill. medlemmar.

Betänkande med förslag till lag angående förhandling mellan staten och dess tjänstemän, av socialstyrelsen (1920; 95 s.) avser att få till stånd en om också endast preliminär anordning, varigenom statens tjänstemän, utan avsevärdare rubbningar av bestående administrativa förhållandena eller av personalens organisationsväsen, skulle beredas tillbörligt medinflytande vid ordnandet av arbetsförhållandena. Vad angå de i statens verksamhet sysselsatta arbetarna anser styrelsen, att de måste i avseende å förhandling och avtal helt likställas med den enskilda verksamhetens arbetare.¹ Förslaget befinner sig ute på remiss hos myndigheterna.

Kooperativa förbundet, förvaltningsrådets, styrelsens och revisorernas berättelser 1918 (1919; 164 s.) och följande årsband av samma publikation² supplerar den officiella socialstatistikens uppgifter på detta område³ och meddelar uppgifterna långt tidigare. Konsumentkooperationen har väl bestått påfrestningarna under krigsåren och företer en jämn och stark utveckling, ehuru krisen och arbetslösheten givetvis blivit kännbara under år 1921.

Kooperationens kapitalfråga, utredning till Kooperativa förbundets tjugoförsta kongress av Anders Örne och Alb. Johansson (1920; 89 s.) utgör ett gott bidrag till upplysningen i ekonomiska ämnen, vilken förbundets ledande män med så mycket allvar bedriva.⁴ Åt sådan upplysning ägnas även mycket utrymme i fackorganen *Kooperatören* och *Konsumentbladet*.

Livsmedelslagstiftningskommittén, som tillsattes den 5 maj 1916, har avgivit *Betänkande med förslag till livsmedelslag m. m.* (1921; XII + 295 s.), med Bihang I, *Förslag till föreskrifter rörande undersökning av smör och margarin, ost och margarinost, ättika och vatten* (1921; 52 s.) och Bihang II, *Biologiska och kemiska undersökningar och andra utredningar*, verkställda av Harald Huss och Thure Sundberg (1921; 101 s.).

Bostadskommisionens utredningar⁵ ha avslutats med utgivandet av (X) *Förhandlingarna vid de skandinaviska bostadskommisionernas konferens* i Stockholm den 8—10 januari 1918 (1919; 164 s.) och (XII) *Betänkande med förslag till Kungl. byggnadsstadga* (1919; 275 s.). — Bostadsfrågans förändrade läge i och med krigsutbrottet samt statsmakternas åtgärder till främjande av

¹ Genom 1921 års nya lag om medling i arbetstvister möjliggjordes tillståndet av särskild förlikningsman för statens verksamhet.

² För år 1921 utkommet 1922.

³ Kooperativ verksamhet i Sverige 1917—1919 (1922; VII + 167 s.).

⁴ Statsvet. tidskr. 1919, s. 92 f. — Ett lika gynnsamt omdöme förtjänar knappast småskriften *Kooperatismen*, en redogörelse för den kooperativa samhällsuppfattningen, av Anders Örne (1921; 44 s.).

⁵ Statsvet.-tidskr.-1919, s. 65.

bostadsproduktionen m. m. avhandlas utförligt i den s. k. grå boken¹ samt i ett flertal propositioner till riksdagarna.²

Nyktterhetskommittén (av år 1911) slutförde sitt arbete 1920 med IX. *Underdånigt betänkande med förslag till lag om alkoholvervaror m. m.* (1920; IV + 505 s.), vilket innehåller en utförligare allmän och en kortare speciell motivering (s. 29—341) till det av kommitténs majoritet förordade lagförslag, vars 1 § stadgar förbud mot import, framställning, försäljning, inköp och innehav av alkoholvervaror, d. v. s. alla varor som innehålla mera än 2¹/₄ viktprocent alkohol. Därpå följa särskilda yttranden av I. Bratt (s. 345—384)³ m. fl. samt såsom bilagor redogörelser för en studieresa i Norge och för förbudslagarna på Island, i Finland och i Förenta staterna (s. 431—505).⁴ — Av bilagor till utredningen rörande förbudet har nyktterhetskommittén under här ifrågasvarande år utgivit (X: 4) *Förbrukningen av utminuteringsvis sålt brännvin efter yrkesgrupper och inkomstklasser* (1919; 152 s.)⁵, (X:s), *Undersökningar angående alkoholens sociala skadeverkningar* (1921; 210 s. + 139 s. tabeller),⁶ (X: 6) *Alkoholens fysiologiska verkningar*, populärvetenskaplig översikt av Torsten Thunberg (1920; 110 s.).⁷ — *Rusdrycks-*

¹ De svenska statsmakterna och krigstidens folkhushållning 1914—1920. — Internationella bostads- och stadsplanekongressen i London mottog genom de svenska deltagarna en på engelska utarbetad redogörelse för bostadsfrågan i Sverige, *The housing question in Sweden* (1920; 64 s.). — Se vidare Sommarin, Byggnadsindustri och hyresreglering, i Nationalekonomiska förnns förhandl. 1922, s. 46 ff. (Ekon. tidskr. 1922. h. 5—6).

² Bostadsfrågans utveckling fram till maj 1921 behandlas översiktligt i en kort uppsats La question des habitations av föredraganden i bostadsärenden inom socialdepartementet, fil. lic. Kurt Bergström, vilken uppsats ingår i den här förut nämnda publikationen *Législation ouvrière etc.* (s. 347). Statens byggnadsbyrå har utgivit *Typritningar till en- och tvåfamiljshus med smålägenheter* (1922; 11 s. + 131 ritningar).

³ Utgivet som broschyr under titeln »Varför vi icke böra gå förbudsvägen» (1920; 71 s.). — Av den omfattande broschyrlitteraturen märkes WILHELM LUNDSTEDT, Förbudsfrågan ur rättslig synpunkt. Genom lagstiftning hör rättskulturen upprätthållas och icke undergrävas (1920; 92 s.; tillägnad Hjalmar Branting på 60-årsdagen och utgiven på Tidens förlag i Stockholm).

⁴ Socialstyrelsens utförliga avstyrkande utlåtande över förbudsförslaget finnes intaget i Soc. medd. 1922, s. 710—748. En ledamot har reserverat sig (s. 748—753). Om förbudsomröstningen se föregående häfte, s. 225.

⁵ Statsvet. tidskr. 1920, s. 69 ff.

⁶ Av socialstyrelsen; ingår i serien Socialstatistik och har granskats i Statsvet. tidskr. 1921, s. 269 ff; jfr 364 ff.

⁷ *Betänkande med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.* (1922; 96 s.) avser en allsidig utredning av frågan, huruvida och under vilka förutsättningar förbud mot försäljning inom riket av maltdrycker, vilka innehålla mer än 3,6 volymprocent alkohol, må kunna stadgas. Förslaget går ut på ett dylikt förbud, men detta förslag synes endast stödjas av ordf. prof. Thunberg och (nyktterhetsmannen) ledamoten av Andra kammaren, ombudsmannen August Sävström, medan tredje ledamoten av 1920 års maltdrycks-sakkunnige, direktören vid Stockholmsbryggerierna B. Almgren, avgivit en reservation, som förefaller mycket oförenlig med majoritetsbetänkandet. Sekreterare hos de sakkunniga var byråchefen Einar J:son Thulin. Förslaget, som icke ännu föranlett åtgärder, lär ha överlämnats till kontrollstyrelsen för överarbetning. Striden torde stå om gränsen 3,6 volymprocent alkohol, vilken sannolikt på många håll önskas höjd till 3,8 å 4.

förbudet i främmande länder, med särskild hänsyn till Förenta staterna före unionsförbudets ikraftträdande, av K. Arv. Edin (1921; V. + 357 s. + 223 s. bilagor) har utarbetats på grund av ett den 4 juli 1910 åt förf. lämnat uppdrag, vilket av flera skäl först nu blivit fullgjort. En översikt över lagstiftning och lagtillämpning i Förenta staterna avslutas med en bestämd varning mot förbud »i en politisk demokrati av liknande typ som den amerikanska».

— *Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående sättet för kommunens medverkan vid avgörandet av ärenden rörande detaljhandel med rusdrycker* (1921; 46 s.); avgivet av borgmästare Jakob Pettersson, avser kommunal omröstning, vilken icke skulle hava karaktären av en lagstiftningsakt, såsom i nykterhetskommitténs förslag om lokalt veto, utan av ett yttrande, vilket i vissa fall skulle vara bindande för länsstyrelse (avslag å ansökan om rätt till rusdryckshandel vid enkel röstövertikt för avslag).

Fattigvårdskommitténs (av år 1907) betänkanden ha fortsatt med IV, *Barnavårdslagstiftningen* (1921), som utgivits i tre delar: I. Förslag till lag om den offentliga barnavården m. fl. författningar, avd. 1, Lagförslag, reglementen m. m. (XVI + 101 s.); Avd. 2, Motiver och reservationer (X + 483 s.); del 2, Statistiska undersökningar rörande den offentliga barnavården i Sverige (IV + 248 s.); del 3, Redogörelse för barnavårdslagstiftning i Danmark, Norge och Finland (IV + 80 s). Varje kommun bör efter förslaget utgöra ett barnavårdssamhälle, vars beslutanderätt utövas av vederbörande fullmäktige, kommunalstämma eller allmän rådstuga. De verkställande uppgifterna, som förut enligt den fr. o. m. 1903 gällande ordningen varit fördelade på skolstyrelse, hälsovårds- eller kommunalnämnd samt fattigvårdsstyrelse, samlas hos en barnavårdsnämnd, bestående av kyrkoherden eller hans ställföreträdare, en folkskollärare eller lärarinna, utsedd för 4 år av skolrådet (folkskolestyrelsen), samt minst 3 för nit och intresse för ungdoms- och barnavård kända män eller kvinnor (minst 1 kvinna), valda av resp. fullmäktige (stämma, allm. rådstuga). Inom varje lands- tingsområde skall finnas ett ungdomsråd. Uppsikten tillkommer länsstyrelsen (genom de i fattigvårdslagen nämnda konsulenterna). Kostnaderna bestridas i första hand av kommunerna (med vissa rättigheter till gottgörelser av bl. a. landsting och staten) för tillsyn och understöd (barnhem, skyddshem). — Såsom årlig uppslagsbok utgives Svenska fattigvårdsförbundets kalender¹.

Betänkande angående förbättrad sjukvård inom rikets ödemarksområden (1921; 40 s.) har avgivits av medicinalstyrelsens och Svenska Röda korsets samarbetskommitté.

Betänkande angående riklinjerna för vanförevården (1920; VII + 166 s. + 1 diagram och 2 kartor) avser upprättande av tre nya vanförestalter, i Jönköping, Sundsvall och Umeå, vilka liksom de redan bestående anstalterna i Stockholm, Hälsingborg och Göte-

¹ Senast 1922.

borg skulle bliva medelpunkter för var sitt vanföredistrikt. Staten skulle betala minst hälften av anläggningskostnaderna och de berörda länens landsting återstoden i förhållande till folkmängden samt ledningen anförtros varje distrikts förening för bistånd åt vanföra.

Betänkande angående vården av kroniskt sjuka (1921; 55 s.) avser svårbotliga eller obotliga kroppssjuka, vilka behöva sjukhusvård, som ej står att erhålla på redan befintliga sjukhus och sjukvårdsanstalter. Landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting, tänkas åtaga sig vården av behövliga sjukhem (vid lasarett), för vilka staten skulle bära halva anläggningskostnaden och en tredjedel i driftskostnaderna. Bidrag till driften skulle utgå jämväl till mindre av medicinalstyrelsen godkända anstalter.

Sinnesslövärdssakkunnigas *Betänkande (I) rörande uppriktandet av uppfostringsanstalter för vanartade sinnesslöa* (1921; 123 s.) föranledde framställning i ämnet till 1921 års riksdag, som på K. m:ts förslag fattade beslut om inriktande av två statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa. Sakkunnige förväntas avge utredning och förslag om vården av vuxna sinnesslöa, tillhörande de vanartades kategori, under år 1922.

Betänkande angående åtgärder för spridande av kunskaper om könssjukdomarnas natur och smittfarlighet m. m. (1921; 232 s.) befinnes sig på remiss.

(Forts.)

LITTERATURGRANSKNINGAR.

REUTERSKIÖLD, C. A., *Föreläsningar i svensk stats- och förvaltningsrätt*. Uppsala & Stockholm, Almqvist & Wicksells Boktryckeri-A.-B. (i distribution), 1914—.

Av detta arbete, som enligt författarens meddelande är avsett att omfatta 4 delar, nämligen »statsregementet», »förvaltningen», »sambhällsförfattningen» och »maktfördelningen», utkom 1:sta delen fullständigt redan 1914. Av 2:dra och 3:dje delarna ha brottstycken utgivits under åren 1919—1921. Fjärde delen är i sin helhet ännu utgiven.

Juris professor Reuterskiölds författarskap vittnar om mycket starkt intresse för s. k. konstruktiv juridik. Detta är i och för sig tacknämligt, synnerligast som det icke kan nekas att denna vetenskapliga metod i vårt land har mot sig en viss fördom. Även bland jurister som, på grund t. ex. av sin egenskap av akademiska lärare, väl skola gälla för teoretici, råder en något ansträngd benägenhet att visa sig »praktisk». I regel är denna vetenskapsmännens *praktiska* iver bortkastad på dem som skulle tjusas därav. De descriptiva, starkt kasuistiska utredningar i komitéstil vari den plägar resultera, finna advokater, domare och andra som stå i omedelbar beröring med rättstillämpningen nästan alltid föga uttömmande samt behäftade med mer eller mindre löjeväckande förbiseenden och förligade eller rent felaktiga uppgifter. Vad den praktiske juristen behöver och mer eller mindre medvetet i rättsvetenskapliga arbeten söker, är tvärtom just teorier, som möjliggöra fastställande av en lösning även för fall som tidigare aldrig inträffat eller i sina enskildheter förutsetts.

Den nyssanmärkta fördomen är måhända, helt eller delvis, en yttring av nationell försagdhet, ty hand i hand med misstron mot svenska försök till grundläggande av en juridisk teori går ofta en naiv respekt för utländsk rättsdoktrin, enkannerligen tysk (nota bene före Versailles-freden). Om det sålunda undantagsvis anses klädsamt att starta framställningen av t. ex. den svenska budgeträtten från en principiell utgångspunkt, sker det helst så att en kejsrerligt professorlig tysk budgetteori, under många bugningar för

dess upphofsman, lånas samt själlöst omplanteras på våra förhållanden.

Professor Reuterskiöld har, ehuru han givetvis iakttagit denna rättsteoretiska håglöshet, själv aldrig väjat inför de stora juridiska problemen, och han bildar sig helst därutinnan en fullkomligt egen mening. Hans juridiska produktion är mycket personligt färgad. Man behöver icke befara att i professor Reuterskiölds skrifter möta utslag av det hopplöst tanketomma Cronschougheri som tror sig utöva vetenskap genom att ur ett fåtal lätt tillgängliga handböcker kompilera detaljuppgifter om exempelvis beskattning och statsreglering i något främmande land. Vilka invändningar som än i övrigt må riktas mot professor Reuterskiöld som juridisk författare, självständigt omdöme och nya synpunkter kan ingen fränkänna honom. Särdeles lyckligt är att han beretts tillfälle att egna sin utomordentliga vetenskapliga arbetslust åt statsrätten och förvaltningsrätten. Det är, som bekant, ett länge utomlands beklagat förhållande att dessa ämnen icke nått fram till samma relativa begreppsfasthet som privaträtten. Hos oss har ej blott den allmänna juridisk-teoretiska steriliteten, utan även den omständighet att ämnenas akademiska behandling i stor utsträckning skett genom icke-jurister, medfört att svensk statsrätt och svensk förvaltningsrätt knappast ännu existera som vetenskap: förvaltningsrätten är ej stort mer än ett oklart töcken och statsrätten snarast blott en tummelplats för partipolitiska stridsmeningar. Med sin solida även rent juridiska bildning, bör professor Reuterskiöld kunna utföra mycket av det arbete som på detta område är o gjort.

Det är under sådana förhållanden med en viss besvikelse man konstaterar att professor Reuterskiöld icke givit sig ro att fullt samla sig till sin vetenskapliga gärning. Professor Reuterskiöld publicerar med nervös rastlöshet avhandling på avhandling. Hans produktion torde vara större än någon annan levande svensk jurists. Men detta ymniga utströende av skrifter sänker kvaliteten av hans litterära verksamhet. I föreliggande arbete har han för sig ställt en så aktningsbjudande uppgift att man skulle väntat att han unnat sig all erforderlig tid och koncentration till dess genomtänkande. Arbetet lider dock, som i allmänhet professor Reuterskiölds skrifter, av en ej ringa vårdslöshet. Författarens originalitet slår betänkligt ofta över i ofruktbara bizarrerier. Hans konstruktiva innovationer inskränka sig ej sällan till nya namn av tvivelaktigt värde eller distinktioner och begreppsbildningar, som han sedan icke på något sätt utnyttjar och som förefalla ganska överflödiga inom ämnet. Den åsiktsskillnad han vindicerar för sig gentemot föregångare besticker sig emellanåt, tycks det, blott i andra ord och torde bottna i en oklarhet i tankegången, som även eljes här och var framskymtar. Liket och oliket har dragits in under framställningens ram och behandlas utförligare eller knapphändigare med nyckfull ojämnhet.

I detta arbete, som enligt titel och företal skall vara en översikt av Sveriges gällande stats- och förvaltningsrätt, alltså innehålla juridik, får man sålunda t. ex. under den något märkvärdiga underrubriken »hemlandsrätt» till livs cirka 12 sidor statistiska uppgifter om folkmängd, in- och utvandring, giftermålsfrekvens, inkomst-taxeringar, yrkesfördelning m. m. Jämfört härmed är det kanske ej så överraskande att man i en not, del III s. 241, serveras ett uttalande om den s. k. bonderörelsens utveckling i Sverige.

I det parti som benämnts hemlandsrätt har även något över 5 sidor egnats åt vad författaren kallar sjöterritorium. Den stora juridiska tvistefrågan är nu om de vatten han härmed avser, ingå i statsterritoriet eller ej. Professor Reuterskiöld har lyckats uttrycka sig så att man icke säkert vet på vilkendera sidan han står, än mindre vet man vad slags rättsställning han tillmäter dessa vatten, om de ej skulle hänföras till statsområdet. Att han i ett kapitel betitlat »hemlandet», kallar dem sjöterritorium, tycks ju tyda på att meningen är att de höra till statens territorium. Å andra sidan förklaras det att med territorialvatten avses »alla vatten inom viss territorialmacts *faktiska* eller rättsliga territoriella mactsfer». Professor Reuterskiöld indelar dem i inre och yttre samt tillägger att över yttre territorialvatten kan staten folkrättsligt icke utöva fullt samma exklusiva makt som över de inre. Sjöterritoriet säges dessutom i vissa fall utgöra »internationellt vatten». Att utleta författarens verkliga åsikt ur dessa oklara och motsägande antydningar är ej lätt. Vilken hans ståndpunkt nu än är, har han icke offrat ett ord på en motivering härför, ehuru han i övrigt även i detta sammanhang visar prov på en viss språksamhet. Förgäves söker man ock i professor Reuterskiölds efter världskriget publicerade framställning i denna del en metod för sjöterritorialgränsens beräkning med geometrisk precision: Under flottans neutralitetsvakt visade det sig dock att den måste kunna fastställas absolut på metern. Professor Reuterskiöld rör sig härvidlag endast med nötta talesätt. Den räta linje t. ex. som han och så många andra orda om som förbindande de yttersta landspetsarna på båda sidor om bukter och vikar, skall den som vill göra sig besvär att undersöka saken på kartan eller ännu hellre vid själva kusten snart finna möjlig att draga på ett godtyckligt antal olika sätt. Intet besked kan vidare hos professor Reuterskiöld hämtas rörande problemet om och i så fall i vad mån ifrågavarande gräns är automatiskt rörlig, t. ex. vid konstgjorda utökningar av landområdet (jfr frågan om Bredgrunds fyr och Kogrunderännans egenskap av inre eller yttre svenskt territorialvatten), lika litet rörande det även från många andra arbetets ämne vidkommande synpunkter intressanta hamnbegreppet. Fyra distansminuter betecknar författaren, förmodligen förledd av 1808 års prislagstiftning, som en *svensk sjömil*. Då en sjömil i K. K. 11 sept. 1885 uttryckligen angivits som $\frac{1}{100}$ del av en breddgrad och uttrycket sjömil, när det i svensk lagtext, såsom i vissa författningar ang. radio-

tekniken, användes utan vidare förklaring, tydligen fattas som en minut, är denna professor Reuterskiölds terminologiska explikation eller kreation icke alldeles ofarlig. Ovan har snuddats vid hans term »internationellt vatten». Det bör rättvisligen tilläggas att han ger ett slags förklaring därav. Men denna är återigen sådan att den typiskt illustrerar de många ojuridiska och i detta sammanhang meningslösa begreppsbildningarna och distinktionerna i arbetet och de föga lyckade benämningarna. Professor Reuterskiöld utlåter sig sålunda: »Sammanfattningen af alla inre samt de yttre territorialvatten, som hafva faktisk betydelse blott för ett kulturland själfvt och dess trafik, kan kallas *nationellt* vatten; yttre territorialvatten, som hafva sådan betydelse för flera stater, samt öppna hafvet äro *internationella* vatten».

Professor Reuterskiölds terminologiska oreda kommer även till synes i benämningarna å arbetets särskilda delar jämförda med titeln å arbetet i dess helhet. Den senare anger innehållet som föreläsningar i svensk stats- och förvaltningsrätt. Då 2:dra delen försetts med rubriken »Förvaltningen», borde man ha rätt tro att denna del skall svara mot förvaltningsrätten; och då 1:sta delen uppkallats med det underliga ordet »Statsregementet», vore det ju ursäktligt, om man antog att man här hade statsrätten. I så fall blir det emellertid 2 delar över. En närmare granskning ger ock vid handen att även enligt författarens eget omdöme förvaltningen behandlas på jämväl åtskilliga andra ställen än i den del som kallas »Förvaltningen». Bland annat upptager den nära $\frac{2}{3}$ av delen »Statsregementet». Statsrätt förekommer enligt författarens egen specifikation dels hullen om buller med förvaltningsrätten i 1:sta delen, dels — och huvudsakligen — utanför denna.

Professor Reuterskiöld polemiserar i ett kapitel av »Statsregementet» med rubriken »Konglig¹ Majestät» mot Blomberg angående tronföljdsrätt, då konung före sin död upphört att vara konung. Skall professor Reuterskiölds konklusion ligga i den å s. 44 figurerande frasen: »Man kan därför lika litet påstå, att arfsrätten ännu äger bestånd som att den är upphäfd», så är detta ett bevis för hur man med god vilja kan få fram en meningsavvikelse från andra bara genom tanklöst ordsvall.

I en not s. 77 i det parti av del III som kallas »kommunalrätt» förklarar professor Reuterskiöld att rätten till ofri tomt bör riktigast anses som eganderätt. Efter att hava framslungat denna ganska sensationella tes med tillägg av några variationer på samma tema, promenerar författaren vidare, som om ingenting hänt. Något behov att klargöra för sig själv eller andra det eganderättsbegrepp han därvid lägger till grund, tycks han ej erfar. Ej heller ge hans diletantiska och vaga anmärkningar i övrigt om det gamla tomträttsinstitutet någon verklig upplysning hur han resonerar.

¹ Till professor Reuterskiölds terminologiska egenheter hör ock att han ständaktigt bibehållit det för 20 år sedan officiellt avskaffade skrivsättet »kongl.».

En fråga, som i synnerhet vid en del tomtförsäljningar från stad kommit att få betydelse, är huruvida föreskriften i bl. a. 74 § KFS om underställning av beslut om försäljning m. m. av sådan kommun tillhörig fastighet som »för något dess gemensamma nytta avseende ändamål» genom gåva eller testamente tillfallet densamma, avser alla skänkta eller testamenterade fastigheter — även om icke särskilt ändamål anvisats — eller om föreskriften gäller blott fastigheter som givits, resp. testamenterats för visst ändamål, och i så fall hur detta egentligen skall vara beskaffat. Stadgandets tillkomsthistoria liksom ordalagen tycks snarast antyda en ändamålsbegränsning. Hos professor Reuterskiöld finner man härutinnan intet. I »Statsregementet» s. 306 återger han med oväsentlig avvikelse lagtexten; i »Kommunalrätten» s. 73 uttrycker han sig mycket mera beslöjat än lagtexten själv.

Begreppet nybyggnad spelar i lagstiftningen för stadplanesamhällen en mycket markerad roll. Till detsamma anknyta bestämmelser om skyldighet att inhämta byggnadslov, att ersätta gatumark och en mängd från stadsplanelagen till lagen om fastighetsbildning i stad överflyttade byggnadsförbud. Professor Reuterskiöld gör intet försök att bestämma detta viktiga begrepp, utan rusar förbi med ett stympat citat ur K. K. 18 jan. 1908. Här finnas dock bl. a. vissa prejudikat som hållpunkter.

I del II s. 16 förklarar professor Reuterskiöld att vid en »politifaras» bekämpande all maktanvändning är medgiven som icke är uttryckligen förbjuden och att därför politimyndigheten icke behöver för sin maktanvändning kunna åberopa något som helst uttryckligt stöd i lag eller författning. Denna byråkratiskt orienterade lärosats, som torde vara en reminiscens från ett tidigare utvecklingskede än bonderörelsens, förtjänar måhända att jämföras med författarens uttalande i »Statsregementet» s. 83 om det »fullständigt missvisande» i att beteckna ämbets- och tjänstemän såsom statstjänare eller t. o. m. allmänhetens tjänare. Statstjänare äro de och enligt professor Reuterskiöld, allenast i den mening att de äro underordnade »Kongl. Maj:t», och i förhållande till allmänheten och de enskilde företråda de tvärtom »statens höghet och Kongl. Maj:ts höga makt». Vad nu angår bekämpandet av den s. k. politifaran, är professor Reuterskiöld — om man gissar rätt — inne på ett högst intressant område, men hans lösning av problemet och de därmed besläktade förbluffar genom för mycken enkelhet. Franska Conseil d'Etat har i en rad uppmärksammade utslag utformat begreppet excès de pouvoir med 4 avdelningar: incompetence, vice de forme, violation de la loi och abus de pouvoir. Särskilt den sistnämnda kategorien och försöken till analys därav äro värda beaktande. Professor Reuterskiölds framställning hade måhända kunnat vinna ett och annat på en undersökning av denna rättspraxis och den därmed förbundna litteraturen. Av den kuriösa termen »politifara» lemnar professor Reuterskiöld, del II s. 11, en definition. Denna

måste i hela sitt sammanhang ordagrant återgivas. Den är nämligen avfattad på ett språk som visserligen liknar svenska, men som anmälaren i alla fall icke förstår. Professor Reuterskiöld skriver: »Politiförvaltningen förutsätter vidare en viss yttre fara, *politifara*, hvarmed förstås det förhållande, att enligt livvets regel, sådan den erfarenhetsmässigt gör sig gällande, viss tilldragelse eller visst förhållande medför sannolikhet för sådan skadas inträffande såsom följd häraf, att samhällsätgärder däremot erfordras».

Exemplen på professor Reuterskiölds brist på eftertanke och litterärt jugement vid uppgiftens behandling skulle kunna ytterligare mångfaldigas. Därmed är icke meningen att förneka att i ett verk av denna bredd finnes en hel mängd förtjänster. De ha i viss mån redan antytts genom vad ovan yttrats om den allmänna naturen av professor Reuterskiölds vetenskapliga orientering. Särskilt må här framhållas de många goda iakttagelser som meddelats beträffande förvaltningsrätten, detta ord taget i den bemärkelse vari det användes vid ämnesfördelningen inom de juridiska fakulteterna. Författarens stora beläsenhet bör ock påpekas, om än vissa hänvisningar till andra arbeten äro av den beskaffenhet att man kan ha anledning undra om författaren egentligen läst mer än titlarna eller någon enstaka sida.

Den i sin helhet återstående tomen om maktfördelningen hänför sig till ett område med många uppmärksammade vetenskapliga diskussionsämnen. Den intresserade läsekretsen motser helt visst med otålighet just denna del. Å andra sidan är det önskvärt att författaren måtte få all den tid över som erfordras för att det stora verkets avslutande parti måtte nå hela den fulländning man har rätt att räkna med av en vetenskapsman med professor Reuterskiölds särskilda förutsättningar.

Nils Söderqvist.

Till red. insända skrifter.

- Ekonomiska Samsfundets Tidskrift.* Årg. 7. H. 3. Hfors 1922.
- Finlands Bank 1921.* Årsbok utarbetad av Finlands Banks statistiska avdelning. Hfors 1922.
- Finsk Kommunaltidskrift.* utg. av Kommunala Centralbyrån i Finland. Årg. VII. Nr 3—4. Hfors 1922.
- Industria.* Svenska Arbetsgivareföreningens Tidning. Red. AXEL BRUNIUS. Årg. XVIII. Nr 15—19. Sthlm 1922.
- Institut International d'Agriculture; Rome.* Bulletin de statistique agricole et commerciale. 1922. No 8—9. — Bulletin mensuel des institutions économiques et sociales. 1922. No 6—8. Rome.
- Kommersiella Meddelanden,* utg. av Kungl. Kommerskollegium. Årg. 9. Nr 14—18. Sthlm 1922.
- Kommunala Centralbyråns i Finland skrifter.* VII. Tredje finska stadsmötet i Abo den 3—4 sept. 1920. Protokoll. 1922.
- K. Socialstyrelsen.* Statens förlikningsmäns för medling i arbetstvister verksamhet år 1921. Sthlm 1922.
- Meddelanden från Handelskammaren i Geste.* 1922. H. 1—2. Geste 1922.
- Mercator.* Tidskrift för Finlands näringslif. Årg. XVII. Nr 29—40. Hfors 1922.
- Nationalekonomisk Tidsskrift;* utg. af Nationalekonomisk Förenings Bestyrelse. Red. EINAR COHN. 1922. H. 2—3. Kbhvn 1922.
- Nordisk försäkringstidskrift.* 1922. Nr 4. Sthlm 1922.
- Revue du Travail,* publiée par le Ministère de l'Industrie et du Travail. 1922. Nr 8. Bruxelles 1922.
- Samling av anmälningar till sjukkasseregistret.* 1920. Nr 5. Sthlm 1922.
- Samling av anmälningar till understödsföreningsregistret.* 1920. Nr 5. Sthlm 1922.
- Skogen.* Populär tidskrift, utg. av Svenska Skogsvårdsföreningen. Årg. 9. H. 8—10. Sthlm 1922.
- Skogsvårdsföreningens Tidskrift.* 1922. H. 7—8. Sthlm 1922.
- Sociala Meddelanden,* utg. av K. Socialstyrelsen. 1922. Nr 8—10. Sthlm 1922.
- Statistisk Månadsskrift,* utg. av Stockholms stads Statistiska kontor. Årg. XVII. H. 6—8. Sthlm 1922.
- Statistisk årsbok för Göteborg.* Årg. 21. 1920. Gbg 1922.
- Svensk Tidskrift.* Utg. av GÖSTA BAGGE och YNGVE LORENTS. Årg. XII. H. 6. Sthlm 1922.
- Svenska Länbygdens Kommunaltidning.* Red. GUSTAV A. ALDEN och JANRIK BRÖME. 1922. Nr 7—9. Sthlm 1922.
- Svenska Stadsförbundets Tidskrift.* Red. HELGE LINDHOLM. Årg. 14. H. 5. Sthlm 1922.
- Sveriges Länstings Tidskrift.* Utg. av Svenska landstingsförbundets byrå. Red. SVEN ODÉN. 1922. H. 3. Sthlm 1922.
- Sveriges officiella Statistik.* Arbetsinställelser i Sverige år 1921. Av K. Socialstyrelsen. — Handel år 1920. Av Kommerskollegium. — Livsmedelsförbrukningen inom mindre bemedlade hushåll under krisåren 1914—1918. Av K. Socialstyrelsen. — Sjöfart år 1920. Av Kommerskollegium. Sthlm 1922.
- Tidskrift,* utg. av Juridiska Föreningen i Finland. 1922. H. 4—5. Hfors 1922.
- EDLER, P. J., Utvecklingslinjer i det moderna stats- och samhällslivets historia. A. V. Carlsons Förlags AB, Sthlm 1922.
- HECKSCHER, ELI F., Ekonomi och historia. Albert Bonniers Förlag. Sthlm 1922.
- SERLACHEUS, ALLAN, Förslag till ny strafflag. Del II och III. Hfors 1922.
- WEDBERG, BIRGER, Konungens Högsta Domstol 1789—1809. P. A. Norstedt & Söners Förlag. Sthlm 1922.

Årg. 3—8 (åren 1900—1905) av Statsvetenskaplig Tidskrift kunna å C. W. K. Gleerups Förlagsbokhandel i Lund erhållas till ett nedsatt pris av 3 kr. pr årgång.

Brand- och Lif-
försäkringsaktiebolaget

SKÅNE

Malmö

Samtliga fonder 31. 1922

c:a 50,000,000 kr.,

däraf garantifondsförbindelser 10,200,000 kr.

Brandförsäkringar,
Liv-, Livränte- och Pensions-

m. fl. försäkringar meddelas genom bolagets huvudkontor i Malmö
och genom dess agenter å alla större platser i Sverige.

Olycksfall- och Sjukförsäkringar,
Inbrotts-, Resgods-, Vattenskada-,
Glas-, Garanti-, Skadestånds-,
och **Automobil-**

försäkringar meddelas av

Försäkringsaktiebolaget

MALMÖ

genom bolaget Skånes agenter.